

ACZÉL GÉZA - ÁFRA JÁNOS - AYHAN GÖKHAN
BALÁSSY FANNI - BALOGH RÉKA - BORSIK MIKLÓS
EGRESSY ZOLTÁN - FALCSIK MARI
FENYVESI OTTÓ - FILIP TAMÁS - GRÁF DÓRA
GYÖRFY VIKTÓRIA - HAÁSZ JÁNOS - HÁY JÁNOS
HIDAS JUDIT - IRLANDA KRISTÓF - JÓNÁS TAMÁS
KISS LÁSZLÓ - LANCZKOR GÁBOR - LAPIS JÓZSEF
LUKÁCS FLÓRA - MARKÓ BÉLA - MOLNÁR BRIGITTA
NOVÁK ZSÜLIET - PÉCSI GYÖRGYI - SERFŐZŐ SIMON
SIMON FERENC - TÉREY JÁNOS
TOROCZKAY ANDRÁS - TÓTH VIVIEN
TOTTH BENEDEK - TURCZI ISTVÁN - TURI TÍMEA
VASS NORBERT - VASS TIBOR
VÖRÖS ISTVÁN - ZELK ZOLTÁN

irodalmi lap

2018/4. tél

ESŐ

ATLASZ GÁBOR *festményeivel és grafikáival*

ESÓ

2019. tél

XXI. évfolyam 4. szám

Megjelenik negyedévente

Alapító kiadó: Vass Lajos

Főszerkesztő: Jenei Gyula

Szerkesztők: Benedek Szabolcs, Molnár H. Magor

Szerkesztőbizottság: Fekete Marianna, Kele Fodor Ákos,

P. Nagy István, Simon Ferenc,

Várszegi Tibor, Verebes György

A szövegeket gondozza: Varga Sándor

Lapterv és tördelés: Cselle Judit

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Verseggy u. 7/a;

telefon: 30/270-1774; ímél: jeneigyula@chello.hu

Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;

telefon: 30/487-5320;

ímél: feketeria@chello.hu

Honlap: www.esolap.hu

Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.

Felelős kiadó: Fekete András

Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon

ISSN: 1419-7987

SÓHAJ ÉS CSEND KÖZÖTT**3 FENYVESI OTTÓ**

Fragmentumok tükröződése

5 SERFŐZŐ SIMON

Jövőm legyél; Védelem alatt;
Mint minden reggel; Máig

7 MOLNÁR BRIGITTA

Konzervált évek; Csempe alá; Ugatnak az őzek

8 GRÁF DÓRA

Generation gap; Műemlékvédelem

9 MARKÓ BÉLA

Könyörgés görög istenekhez

10 ÁFRA JÁNOS

Madarak romjai

11 BORSIK MIKLÓS

Átokkalendárium

12 ACZÉL GÉZA

(szino)líra – torzósztár

13 LUKÁCS FLÓRA

Selyemfestés; Sintó; Kínai ima

14 FILIP TAMÁS

A rönkök sorsa; Haladéktalanul;
Sóhaj és csend között

15 VASS TIBOR

Magnezisták

SZÉLMALOM**24 LANCKOR GÁBOR**

Szaturanuszi mesék

31 EGRESSY ZOLTÁN

Szélmalom

35 TÉREY JÁNOS

Konfirmandus

38 NOVÁK ZSÜLIET

A bé és a pé

40 TÓTH VIVIEN

Anya és fiú; Nincs

44 HIDAS JUDIT

Meglátod, jó lesz neked is

50 GYÖRFY VIKTÓRIA

Pára

52 TOROCZKAY ANDRÁS

Szilveszter

58 BALÁSSY FANNI

Köpeny

63 KISS LÁSZLÓ

Gondolatok a konyhában

64 HAÁSZ JÁNOS

A kis Benceffy Jutyúb aggasztó esete

A FOR KALÁRA**69 PÉCSI GYÖRGYI**

Gamardzsoba, Szakartvelo!

72 TOTTH BENEDEK

Homokváros

MONOMÁNIÁSNAK KELL LENNI**76 VASS NORBERT**

Azt hiszem, monomániásnak kell lenni
(Beszélgetés Totth Benedekkel)

81 AYHAN GÖKHAN

Semmilyen eredményt nem hoz, ha kockafejűen
vagyunk haladóak
(Beszélgetés Lackfi Jánossal)

KÖPÖNYEG**87 KÖPÖNYEG****88 ZELK ZOLTÁN**

Dorosici alkony, 1943

89 LAPIS JÓZSEF

Isten alkonya

92 JÓNÁS TAMÁS

Dorosici hajnal

93 VÖRÖS ISTVÁN

Kottaspirál a halálfüga elveszett zenéjéből

93 FALCSIK MARI

A keresztúton

95 TURCZI ISTVÁN

Zuglói alkony Zelkkel

96 TURI TÍMEA

Kitépett noteszlapok

AKI FÖLÉNK NŐ**98 HÁY JÁNOS**

Aki fölénk nő
(Kaffka Margit)

OLVASÓ**110 SIMON FERENC**

A szövegközöttiségek eseményhorizontjának
poétikája
(Filip Tamás: Tejút nappal)

113 IRLANDA KRISTÓF

Nyelv a kalapban
(Vass Tibor: El, Kondor, pláza)

116 BALOGH RÉKA

Sokarcú János
(Benedek Szabolcs: Kádár hét napja)

**FENYVESI
OTTÓ**

FRAGMENTUMOK TÜKRÖZŐDÉSE

Papp Sándornak

A kávé habja fölött látom,
az aktuális paradigmaváltás óta
mélyültek ráncaink. Bacontól
tudjuk, nincs valós ismeret, csak
amelyik a megfigyelt tényeken

alapul; a fény és az elektromosság
egzakt eszközökkel mérhető, stb.
A valóság ábrándokkal és
szenvedélyekkel teli. Üldögélünk
a Daiquiri teraszán, körülöttünk

mondatok cikáznak, Trivulzió és
Fridolin a hangyabolyról vitázik.
Professzor úr, kedves Sándor,
a kompozíció végleg megbomlott,
részletek uralják az egészet,

és mi még életben vagyunk.
Fiatal korában az ember hiszi:
minden lehetséges, övé a világ,
képzelete szabadon szárnyal,
szabadon, mint az égi madár.

Zsigereiben kételyek sajognak,
meg akarja hódítani az ismeretlent,
lázad, az idősebbek ellen fordul,
kérem szépen, meg akarja váltani
a világot, félresöpri a hagyományt,

lebontaná a rendszert – túl idillikus,
túl harmonikus –, újra kezdene mindent,
újra kezdené még az ábécét is.
Próbálja megszerezni a tudást,
aminek birtokában szeretne tovább-

lépni, új horizontokat vél felismerni,
tapogatózik, csábítja a délibáb.
Próbálja megkészserezni erejét,
tudását agytornával, gimnasztikával
acélozza, vég nélkül ismét, hamisít,

másolatokat raktároz el. Próbálja
megháromszorozni erejét, gyökerekig
megrendítő élményeket gyűjt,
költői harmóniák után kutat,
újrateremti magának a világot,

a kérdések végtelene még nem izgatja.
Látja, tavasz virul a lányok tomporán.
Valami viszi előre, feltartóztathatatlanul
nyomul, azt hiszi, szabad, vakon hisz,
pedig dehogy, ezer szállal kötődik

a régiek tudásához. Később – a világ
bonyolultsága láttán – meghóköl,
múltbéli bizonyosságok után kutat.
Látja a nyomort, az igaztalanságot,
a megaláztatásokat, a zsákmányszerzést,

látja a föld leigázását, amit
visszafordítani lehetetlen.
Az élet mélyen a múltban gyökerezik.
Változik a deduktív gondolkodás
perspektívája. Periklészre gondol:

„az emberek nem engedik magukat
zsarnoki módon kormányozni”.

Fejünk felett a hullámok átcsapnak,
a szabadság foglyai leszünk,
mert lételemünk a szabadság.

A szabadság kötelesség, „ne zavarjam,
ne veszélyeztessenem más szabadságát,
tartsam tiszteletben az ő identitását”.
Szabadok vagyunk, vagyis magányosok,
szabadon jövünk, megyünk, szabadon

választunk a lehetőségek között
egy jobb világ reményében?
A messzeség azonban csalóka.
Mondom, új vidék, más kontextus,
a provincia provinciájában,

láttuk a szabadságot, hittünk
benne, láttuk a szobrokat,
láttuk a tornyokat leomlani.
Üvöltöttünk, toporzékolunk,
sírtunk, lázadtunk, ellenálltunk,

a szabadság foglyai lettünk.
Miközben hiú ábrándokat kergettünk,
utcákat, tereket neveztek el
a szabadságról, mi meg csak néztük
az égig érő emlékműveket,

beléjük öntötték a szabadságunkat,
törvényekbe foglalták, mégsem találtuk.
Szobrok között hunyorogtunk,
néphősök bronzcsizmája alatt.
Csak a versek áramlottak szabadon,

alig törődött velük valaki, egyébként
csak dadogni tudtunk a szabadságról,
mert ösztönből érezni: van vagy nincs.
Változik a deduktív gondolkodás
perspektívája. Sorakoznak a kérdőjelek,

divatjamúltak már az avantgárdok,
sorakoznak a zárójelek, a parketten
félájult ifjak táncolnak, vereséget
sz szenved az értelem. A részeket
egésszé szerveznénk már, de tudjuk:

az ellentétekre épített kompozíció
célja az önkény kiküszöbölése. Verset
mormolok, vérem napok zavaros
hordalékát pumpálja fejembe, az élet más,
mint amit a költői sóhajok felidéznek.

Amit tudtam, lassan elfeledem.
A betűket pirkadat harmatozza.
Még életben vagyunk, még egy
hangyányit, talán. Kérem szépen,
kanyarog bennünk az idő.

Keringnek bennünk láthatatlanul
mitokondriumok és baktériumok.
Olykor szerelmes voltam idegen
szavakba, a ténybe, hogy másképp
is ki tudtam fejezni magam.

Mostanában fát vágok, évgyűrűk repednek.
Rőzsét teszek a tűzre, szavakkal
teli papírlapokat, és fát is, bőségesen;
szép sorjában mindent, vékonyat,
vastagot. Egész életemben rend után

kutattam a káoszban. Amit leltem,
csonka, szabálytalan. Cipeltem
magamban: boldogságot, tompa
szomorúságot, fizikát, vegtyant.
Mindig ugyanazt a háborút.

Most máglyát rakok, felrakok rá
mindent, égig érő fákat,
széthasadt évgyűrűket, baltát,
fejszét, kérdések végtelenét.
Feltüzelem a bikaistállót.

**SERFŐZŐ
SIMON**

JÖVŐM LEGYÉL

Mióta vártam,
megjelenj életemben,
gondjaim szagát
kiszellőztetni
kinyisd az égtájakat.
A fényeket felrebbentsd a fákról,
ne azokon gubbasszanak,
hanem suhogtassák röptüket,
kerekítsenek fölém
héthatárnyi eget.

Vártam, megjelenj
életemben,
ne áruljak önmagamba:
leállt lélekkel,
mellékutakon
ne vesztegeljek elhagyatva.

Maradék erőim összefogd,
világgá ne széledjenek!
Jövöm legyél,
Nap, Hold felettem!
Bajokkal ha viaskodom,
ölelj át, s nincs,
ami legyőzhetne engem!

VÉDELMEM ALATT

Járhatsz múltban,
jövőben,
sérelmet ha szenvedsz,
ott vagyok melletted
mindegyik időben.

Ami fáj – elmulasztom.
Ha elesel – felsegítelek.
Hidegével ne fújjon rád:
a szélre hurkot vetek.

A lámpákat zöldre váltom,
átjöhess az úttesten –
legyen csupa fékcsikorgás a város!

Álljanak meg a vonatok,
buszok,
karikázó biciklik, járókelők,
repülők az égen,
kémholdak, csillagok;
védelmem alatt állsz,
nem eshet bajod.

MINT MINDEN REGGEL

Mert felébredsz,
felébred az ablak is:
kivilágosodik.
Kinyitod a szemed,
s felsüt a Nap,
s ragyog,
ahogy rám nézel.

Majd öltözik a blúzod,
szoknyád,
megfordul, hogy a tükörben
oldalról is
megnézze magát.
Fésülködik a hajad.
Cipőd már szaladna,
járná a várost,
munkába sietne,
szatyrod a boltba,
lenne tele:
cipelhessed.

Én meg hiányodtól
téblábolok,
botlok küszöbbe, falba.
Szűrós bozótot:
arcom tüskéit vágom.
Készülődök,
mint minden reggel,
hogy tollam nyomán
ma is útra keljek,
e háborús hangokat
hallató időben,
jövőkeresőbe
neki a magasságnak,
a lihegő kaptatókon fölfele.

MÁIG

Kijátszanak.
Kushasztanak a földre.
Röghöz kötnek.
Húznak a büntetés deresére
kezünk-lábunk lekötve.

Fizetjük a füstadót,
máig az úrbért, tizedet.
Potom pénzért elad a szükség,
csak vigyenek.

Vállunk keresztfáin kiszenvedünk,
s felnyársalva
a kiszolgáltatottság karóin,
amikre rászáradunk.

Vad kényszerek törnek kerékbe,
megvakíttatunk.
Forró ólommal:
zajjal öntik tele fülünket:
semmit ne halljunk.

**MOLNÁR
BRIGITTA****KONZERVÁLT ÉVEK**

Leveleket várok halott rokonoktól,
pedig négy éve már postaládám sincs.
A szobában már csak a földön tekeredő
hajszálaid mentén közlekedek,
elkerülve a sarkot, ahol a levetett szagod lapul,
és egy óvatlan pillanatot keres,
egy kánikulába átcsapó tavaszi napot,
amikor huzatot csinállok,
és magára ránthatja az egész lakást.

Ma estére, mint nemes évjáratú bort,
lejárta konzervet nyitok fel abból az időből,
mikor még nem ismertük egymást.

CSEMPE ALÁ

Először csak a kiömlött levest figyeled,
hogymint terjed a konyhakövön,
majd a morzsák útját,
ahogymint a pultról a hangyák széthordják.

Aztán már nem marad nap,
mikor ne tennél ki molylepkét az ablakon,
és kezded érteni, hogy te vagy a vízköves csaptelep,
a szakadt vendégpapucs, a hideg ablakkilincs,
a beszáradt festéktubus.

Festetlen hajad színt ereszt,
szürkére festi a kádat.
Még nem érted, hogy lehet,
de már hallod a halk nyöszörgést,
hessegeted, mintha a szomszédból jönne csak,
mégsem hagy alább a figyelmed.
Közelebb mérsz, és rájössz,
hogymint a csempe alá szorult valami,
az kapargatja alulról a felszínt.

UGATNAK AZ ŐZEK

A hazaúton táblák nélkül is feléd megyek,
mert olyan vagy, mint egy bontásra ítélt cukorgyár
égnek meredő kéménye.
Látni akkor is, ha már nincs ott.

Kertedben éjjelente őzek ugatnak.
Mintha szertartáshoz készülődnének,
kilencen vannak, körben ülnek, és téged néznek.

Én csak a kutyákat hallom, és kinézek persze az ablakon,
mintha történe bármi.
Hiába költöztem a fővárosba.

Recseg a vonal, talán a szél fújja, de tartom még,
hátha mondasz valamit a folyóról, mire én azt mondhatom,
sétálj a vízbe, én a zátonyon leszek.
Várom, hogy a víz körei, mint az évek,
gyűrűzzenek meg.

GRÁF DÓRA

GENERATION GAP

a szakadék két széléről kiabálunk egymásnak,
olyanokat, hogy szeretlek, meg hogy
tegnap találkoztam anyáddal,

te kiabálsz, én inkább csak integetek,
vagy a szemem forgatom,
mint anyám mindig,
amikor képtelen volt kimondani, mi bántja,

talán ő is a szavakat féltette, attól tartott,
útközben lezuhannak a mélybe,

minek is vesződni,

én most leülök itt a szélen,
bekenem magam naptejjel,
jól láthatóak a mozdulatok,

felmérem a távolságot,
hanyatt fekszem,
és nem gondolok a függőhidakra

MŰEMLÉKVÉDELEM

elátkozott ez a ház, egy romhalmaz, *mint az életem*,
teszi hozzá, mintegy mellékesen, nem várva választ,

csak olyankor udvarol, ha mások is hallják,
a világnak akar tetszeni, nem nekem,

amikor kettesben maradunk,
például megyünk le a lépcsőn,
olyankor csak a csönd van,
és úgy húznak össze minket
a meg nem kezdett mondatok,
mint függönyt a megszokás,

óvatosan, mert esik szét a lépcsőház, mutatja,
még szerencse, hogy a korlátok megmaradtak,
csoda, hogy a cigányok el nem vitték, így búcsúzik,

pasztellszínekben rakódtak egymásra az évek,

lehet, visszajövök még, kutatóablakot nyitok a falon,
és megvizsgálom, hogyan lehetne visszatérni
az eredeti állapotokhoz

**MARKÓ
BÉLA**

KÖNYÖRGÉS GÖRÖG ISTENEKHEZ

Az istenek kegyeltje a gyors lábú Akhilleusz,
és éppen ezért sohasem fogja utolérni a teknőt,
mert az egyre kisebb szakaszokra tagolt,
bár a halandók által tagolhatatlannak hitt idő
napsütötte tisztásain, egy-egy langyos fűcsomón
vagy a hamar fonnyadó pitypang szirmain
elakad az a szüntelen áramlás,
amely előbb-utóbb biztosan odasodorná
a megállíthatatlanul száguldó, isteni eredetű futót
a nyugodtan cammogó teknős mellé,
aztán meg is előzné őt, és elsőként érkezne célba,
ám valójában nem érdeke ez neki sem, hiszen
ott fut Akhilleusz mögött a félelmetes halál is,
egyre közeledik, mégsem fogja elérni soha,

amíg előtte van a teknős, addig a halál csupán utána,
hacsak a nyílvevő hasonlóképpen zénoni
paradoxonát cáfolva el nem találja Párisz
az akháj hős szaporán emelkedő sarkát,
ó, Zeusz, engedd, hogy gyönyörködjem még
tudósaid nagyszerű okfejtésében
éppen olyan végtelen sokáig, ameddig
a fának hajított kő is csak repül a reggeli fényben,
hagyd, hogy elférjek egy száradó fűcsomón,
egy sárga pitypang kellős közepén,
egy hangya láthatatlan lábnyomában is végül,
mert ilyenformán a halál is baleset lehet csak,
nem törvény a teknősnek és Akhilleusznak sem,
ne legyen hát törvény nekem sem.

ÁFRA JÁNOS

MADARAK ROMJAI

Akarod, hogy legyen, engedjen
közel, tagjaival szemed takarja el,
törölje, amiről álmodni még lehet,
legyen az, aki felejt majd veled.

Törjön meg, zúzza szét a nevet,
amit ismételtél, ismételték neked.
Félrehúzz, ráz, benned kotorászik,
mire jó, mire nem ez a másik.

Megitat, mielőtt lefektetne lassan,
belőled él, később eltemet a fagyban,
kikapar, és visszakúszol újra, fázol,
de izzik a szád, ég, ahogy fakítja.

A föld ölére húz mindent, de ki érzi,
amikor a semmi éppen becserkészi,
mint karok, ha hirtelen felszabadítanak.
Légy öleli át az éhező pókokat.

Figyel, hogyan foszlik a háló húrja,
mert menekülne, zizeregne újra.
Morajlanak a megroggyant házfalak,
nem fér át a réseken több alak.

Kérdez, mit akarsz őrizni, mit bánsz,
mi akad fenn, hogyha kitalálsz,
hogyan szakad meg a felvett ritmus,
és mi jön az utolsó állítás után.

Lenni egyedül, ehhez kell felnőni úgyis.
Biztonságos társ csak a megszokás,
nincs formája, nedves, kocsonyás.
Szétszórt magvak felett madarak romjai.

Emelkedne mind, akit erő ránt le,
csak a súlytalan vágyik a mélybe.
Magának felesel úgyis, aki zuhan,
hisz már nincs mivel szembenéznie.

Érdektelen, merre tart a nap,
ami nem zúzódik porrá, sosem létezett.
Szerszám vagy, mit állat felcsatolt,
és von magával, hordoz, elvezet.

**BORSIK
MIKLÓS**

ÁTOKKALENDÁRIUM

I.

Hosszú alvást kívánok neked,
és a visszaalvás sötétségét.
A pislogások kis ugránczó sötétségeit.
Az alamuszi fürgeség sötétjét,
a kacsintását. A csókét. A gondolat
sötétségét, ha úgy összpontosítasz,
mint aki befelé néz. A napfürdőző
szemhéjakét. A sötétet a víz alá nyomott
fejben, amikor minden medencekék,
de te inkább választod a feketét.

VI.

Sör, almálé. Építkezik a családfő,
pofont osztani boltívben hajlik
az asztal fölé. Saláta borol,
a faták téglái széthullanak,
a munka megszakad. A legkisebb
bekap egyet, és ráragadt
homokszemeket, partot, bolygót
csikorgat a fogai között. Forgolódik
egy törölköző, az unokatestvér
álmában röhög. Erre is ébred,
és mondja, hogy „rottweilert láttam,
ahogy benzinnel öntik nyakon, és
felgyújtott fejjel a tó felé rohan.”
„Mi is fürödjünk, kisfiam” – mondja
az apja, békülékeny és félmeztelen.
Ölgelgeti a kis koponyát, mellszőrei
túl gyengék ahhoz, hogy feltűzze rájuk.
Kenyerek készülnek közben,
hallani, ahogy kipukkad a nejlón,
és a létező leghalkabb nyikorgással

a májkrém lyukas hengeréből fonál
kunkorodik elő. Ragyogó napon
néma féreg, elkenik, engedelmes.
A könnyű ruháktól hasas táska
viszont elgurul kéretlenül. Alján
a szendvics az illesztésnél
belezabál a szalvétába.

IX.

Kötélhúzás a liget szélén.
Meggököd egy magas gyerek vállát.
Megfordul, és az arcára írja,
ha valakin, rajtad átlát. Azt mondja,
ez nem kötél, árnyék, hosszú árnyék.
Most takarítják az erdőt, összeszedik,
ami fennakadt. A törzsek, az ágak szűrik
a vonuló árnyakat, ahogy a lefolyó gyűjti
a tincseket. Ezt mondja, kezeid helyén
cöfök. Nem mozdulnak, de ő integet.

ACZÉL GÉZA

(SZINO)LÍRA – TORZÓSZÓTÁR

apaszt

gyermeki koromban sokat ücsörögtünk izgatottan az elnyűtt iskolaudvaron vagy a közeli erdő szélén s közben hol kissé okosabban ám inkább hajmeresztő bután bőszen vitatkoztunk mi jön majd a halál után amelynek képzete ugyan tőlünk még beláthatatlan távolságban lebegett noha apjuknak párthúségből kapott fegyverével egymást gyakran meglőtték a gyerekek s temetésre is járt az osztály melyeken a fegyelmezetlenségeken kívül is kitetszett valami rossz már mikor elért átlátszó füleinkhez a zokogás és röögőknek borzongató kopogása de mély vízió ekkor sem maradt utána legfeljebb a fejrészhez leszúrt igénytelen kereszt árvasága aztán másnap kezdtük előlről mindenki mondta amit leginkább otthonról hozott a hiányt a nyomort a hemzsegő nagy kukacokat elhagyott temetőkből a mohosodott köveket s ugrádozásokat a csontvázhalmokon néha óvatosan a mennyországról is mesélt a hittanórát megjárt riadt kis fazon és bár a hitetlen proletárok kiröhögtek őket mégsem tudta senki hogy tovább nem sejtve idővel mindent apaszt majd a továbbgondolás mikor a gyávaságtól netán az utódok miatt gyötör meg a végső indulat

apátia

mikor az emberre a tisztátalan évtizedek már jócskán ráakódnak s az elfáradt test nem enged semmiféle kódnak amely terelgethetné még a számos öncsalást tovább mivel a relatívan mért becsületben is egyre emésztőbbek a hosszú éjszakák s a lélek alkalmatlan beteges idealistának látszani önmagát akkor is szigorúan mérve ha tágabb körökben a bűnnek kikerülhetetlen örök örvényléséről hallani ám az ítélkezésre sehonnan soha fel nem hatalmazva noha a közösségek műfajaiban minden szakma dúsan termi önjelöltjeit a kívánt érdeklődés a szellemiség mélyén lassan akadozni kezd a gondolat még ép hisz nem azért meditáltál tanultan egy életen át hogy ne próbáld megérteni e biológiában úgy ahogy felépített romlatlan anyag mit keres a billegető lét peremén és körülötted föl egészen az értelmezhetetlen kozmoszig mi is ez az egész epizód amelyben meghökkentő módon olykor még a vénülő emberek is kacarásznak most akkor övék a vég üdve vagy csak zsúfoltsága miatt háttal állnak az idegosztálynak ahelyett hogy vizenyős nézésüknek a kontúrtalan időbbe süllyedve illenek várnia mint hatalmasodik bennük az apátia

apellál

az okos meggyőzés valamikor olyan egyszerűnek tűnt a napköziben magához hívatott minket a hatalomtól régóta üldözött vastag töltőtollának aranyhegyére büszke öreg szabó bácsi hogy letörölje rólunk az épp aktuális bűnt s néhány kis szerény öndicsekvő gesztusa után melyekkel maga is olyanná vált mint egy kisdiák sokat megélt türelmes hangján a becsületre és a tisztán tartandó illemhelyek fontosságára apellált akkor talán a renitenskedő túlkorosok is érzekeltek valamit szavai mögött ha mást nem a magányt s a szeretet apró melegét főleg télidőben mikor zavaros forradalom után az iskola pincéjében kevés volt a szén s üressé vált óráiban a kancsal gépész rossz nyelvek szerint a hamar érett városperemi lányokkal fajtalanzkodott de nekünk is tavaszodván a jólelkű beszédből kezdett megártani a sok kizúdultunk inkább a darabos udvari salakra hol egymást megrugdosni hol a deformált labdát mégis gyakran eszembe jut ez a tiszta állapot noha a lét változó dimenziói az asszociációkat alig hagyják ha feltolul a politikai pöcs az emelvényre győzni ugyan mivel akar hogy alig lopott még s a közelítő télben nem lesz avar

LUKÁCS FLÓRA

SELYEMFESTÉS

Egy oszlophoz kötözött szerzetes könnyeiből
tócsa lett, lábujjait belemártva patkányt rajzolt
a földre, ami életre kelt, és elrágta köteleit.
Azóta fekete tussal papírra és selymekre festenek.

Fákkal, bokrokkal benőtt sziklaszirt,
félíg párába burkolózva.
Magas hegyorom,
köd rejti, egy esőfelhő.
Sokféle szürkéből összeálló kép,
nedvesebb, szárazabb ecsetvonások,
vékonyabb, vastagabb foltok és pacák.

Fenyők a ködben,
hol eltűnnek, hol előtűnnek.
Az orrodban érzed a levegő hidegét.
Az üresen hagyott képmező
ugyanolyan fontos, mint az ábrázolt táj.
Megőrikítik és újratereztik a természetet.

SINTÓ

Egy szentély az erdő mélyén,
rizsszalmákon lógó cikcakkos papírszalagok.
A vízeséssel szemben egy sintó pap
minden reggel áldozatot mutat be
szaké és egy aranyvessző társaságában.
Egy életnagyságú, puszpángfából faragott,
anatómiailag pontos kabócat szorongat a kezében.
Az összetett szemek, a szárnyak erezete,
a potroh, a hangot képző izmok.
Egy apró gallyba kapaszkodik,
a nyarat szimbolizálja,
amikor kirajzanak, úgy repülnek,
mintha tudnák, hogy már nem élnek soká.

KÍNAI IMA

Egy szentély előtt térdeplő,
amfetaminfüggő kölyök
úgy imádkozik,
hogy nem látja a tűz körvonalát.
Nem érzi se a füstölők, se a rizspálinka,
se a gyümölcsök szagát.
Olajos szemmel bámul, kimerülten.
Átváltozásban reménykedik.
Reggel uszodában takarít.
Egy könyv valóságától retteg,
amit egy hete angolul olvasott,
csak a képeit értette.

FILIP TAMÁS

A RÖNKÖK SORSA

Valaki vár a fák helyén.
Talpa alatt hol volt erdők
és hol nem volt nádasok.
Kezében még forró
a fejsze és a fűrész:
egész éjszaka pusztított.
De a gyökerekhez nem férhet ő se,
az egész föld kapaszkodik beléjük.
A rönkök sorsa viszont
megpecsételődött.
Valami nagy-nagy
tüzet fognak belőlük rakni,
hogy ne fázzanak a gyilkosok.

HALADÉKTALANUL

Számon tartva hajszálaik?
De hát megkopaszodtak mind.
Kezükben sosem volt verseskötet.
Nem tudják, hogy a ló meghal,
és a romlásnak virágai nőttek.
Ám van képük hűségpontokat
gyűjteni, hogy olcsóbban vehessék
meg a rozsdamentes késeket.
Pedig a száműzött isten nekik is
mindennap ír, s ha orvosuknak
valami szörnyű gyanúja támad, és
félelmetes latin szavakkal tűzdelt
beutalót ad kezükbe, a sürgősségi
osztály ajtaja megnyílik előttük is.

SÓHAJ ÉS CSEND KÖZÖTT

Grál-kereső utamban már annyi mindenen jutottam túl, de még többön maradtam innen. Nem tudom, mióta tart, és hol vagyok éppen. Az életben mindig ma van, és a mának nincs dátuma, a helynek nincs neve. A kő meg olykor láva, máskor inkább csak por, s a víz, amellyel oltom szomjamat, talán egy hóember olvadt szíve.

Láttam, ahogy Malevics festette a Fekete lyukat, láttam, hogy Munch füldegőt viselve dolgozott a Sikolyon. Hajómat Nemo kapitány vezette az Óperenciás-tengeren. De ki látott engem, ahogy ülök a napon, a fedélzeten? Szeretnék feloldódni az imában, hogy többé se testem, se sóhajom ne legyen.

**VASS
TIBOR**

MAGNEZISTÁK

A festő hős,
nevezük Tibornak,
képlegény.

Anyám titkos kenyeres pajtása Tibor,
a képlegényhős.

Tibor szerint anyámnak is volt képlegényneve,
anyám a Kenyeres Magnezista volt,
a csodálatos Pékemberbarát.

Anyám is fest képet,
anyám is hős,
ahogy az ablakomon kel,
át,
se hall, se lát,
szöszmötöl.

Anyám,
a festő vak,
vaktában szerez operát.

Anyám,
a vak Kenyeres Magnezista,
a csodálatos Pékember
latin szeretője.

Csak győzzék a szereplést jegyezni meg,
ki van kívül, de elég, ha Tibort, a képlegényt,
anyámat, a Kenyeres Magnezistát,
a csodálatos Pékembert,

aki
vakító
fehérben ég,
ha festés vagy opera közben felgyújtják.

Anyám gyakran ég,
akár a jó festék, az operák.
Összekever szerzőket, operást festőssel,
hisz anyám jó,
a jók pedig legtöbbször magukat áldozzák fel,
készülnek,
kisülnek,
hamubának mondják előbb a mamumát.

Anyám felgyújtó,
a környezetére opera- és festőhatással bír,

a Kenyeres Magnezistám úgy szerez operát,
hogy a nyitott ablakomon
kel át az opera tőlem az ő nyitott ablakán keresztül,
nyitott nálam az ablak, és nyitott anyámnál,
és nyitott a szó vakon nálam is.
Ebből zűr, ebből zavar lesz.

Anyámnak közben nincs csukva a szeme.
Vagy szebb, ha azt mondom, közben a szem nem csukott.
Nem csukottan van.
Anyám nem a csukott szemű vakok közé gyújtódik,
a Kenyeres Magnezista úgy fest, ma opera lesz.

Ám legyen.

Ma operát festünk a köztünkre akadt, széljárta utcára,
akad köztünk a széljárta utca,
a neve Koszta,
álneve Tibor, a képlegény.

Vidám utca lesz, megszívleli jó része a hangokat.
A Koszta utca ma táncra kel,
anyám, a Kenyeres Magnezista,
úgy festi róla a szépet.

Egy vékony, széljárta utca szorul közénk,

se lát, se hall,
szöszmötöl,
megszívlelendő fess keskenysége,
széle jártassága.

Kiismert cűg a nagyon nyitott,
a hallgatásba merült anyám.
Kiismert szeles hallgatása, hangtapintgatása,
és a Koszta utca vékony nagyon,
széljárta és keskenységében megszívlelendően jártas,

és anyámnak úgy kel a Kosztán át az opera,
a festőszett, hogy pont szemben,
titokban mintha,
s mintha szelelőn is.

Kettőnk titka és a vékony, széljárta utcáé,

hogy mi ketten operázunk így,
festői látványa a cűgnek,
mert anyámmal
ma operát festünk vakon az utcára.

Felhordom ecsetére a szavakat,

már egy hete a sete, suta mamával fontolok dolgokat meg,

el-elállva a szótól,
festéseire gondolok, szemet találó vak tyúkjaira,
tyúkokat találó vak szemeire,

nyikorgó kosarára, lyukas szájpaplására,
milyen távokat fest az idő a tenyerére,

fest-e a festő még, a Koszta,
mert kettőnk titka rég,

hogy mennyit beszélék neki arról a Tiborról,
és hogy jár közben,
lustán ez a képlegény a Kosztán,
napok hosszán
köztünk a szél iramosan,
akár operaszín, nem éri utol.

A szereplők örömmel émelyegnek össze.

Egész egyszerűen arról van szó,
hogy anyámék szemben életet alkalmaznak,
pék- vagy pókszerű életet,
anyám az esőkben festőket operáztat,
operázókat festesőztet,
folyton zuhognak vakszínek, vakévek,

én operázok,
nyitott náluk a vakablak, és nyitott nálam,
és a festő mintha a cúgos, Koszta utca közepén várna,
hogy elfogjon a képlegény közbülső hangokat,
a Tibor,
operákból lesi, fesztí meg helyben a körképtörténeteket.

Nálunk az élet cél- és széllövölde,

befizetsz, lősz hármat, ötöt,
szidod a félrehúzó, szelelő puskát,
elhozol egy műnarancsot,
mert azt nyertél,
a műanyag körte mellé teszed,
posztmodern találkozások.

Apám, ha meglát egy új képet a falon,
vaktöltényt keres,
nem állja meg szó nélkül,
véleményezi.
A vélemény edzi apámat.

Anyám és egy festő az opera szélcsendjében összekarolnak.

Az utca közepén veri őket egy vidám eső,
nem kell tőle félni, festett esőről van szó,
operázotról.

A jó ég tetoválja hátukra, hasukra,
belükbe bele, érfalaikra,
hogymennyi idejük van,
hátsó ajtó elé hordják ösztöneiket,
szöszeiket, mőszeiket,
vak vezet királytalant.

Ki vannak varrva rájuk a szelek,
hosszak és keskenyek,
de talán szebb, ha azt mondom,
hosszú és keskeny,
vakító és fehér szelekkel kivarrtak,
szebb a magnézium,
a képlegénység kedvéért.

S lőn, így élek együtt velük,
így szelelünk át egymáshoz,

én kinyitom az ablakaimat,
ő kinyitja az övét,
s amit megszólaltatok, hallgatja,
egy-két nap múlva hosszan a képekről mesél,
hosszmoderneket a találkozások.
Fest, operáz, kevercsél látástól Kakulásig.

Van Gogh, Caravaggio, Toulouse-Lautrec operáit teszem fel,
kedvencünk Kondortól a Darázskirály,
ha Koszta benne a kontratenor.

Anyám Kosztatenornak mondja,
tegyél fel valami kosztatenorost,
jó, akkor ma az Arnolfini házaspárt Bonnie és Clyde alakítja,
a Petike járt ismét Kaffka Magritte olvassa fel.

Koszta a művészeti szalonszalonon,
látom magam előtt a cégjelzést.
Jó Tibornak kell a cégér' sokat mennie,
a cégnek haladnia kell,

nekem el kell hoznom anyámat,
anyámmal jó kiállításra járni,
anyámat úgy nézik a képek,
hogyvékony, széljárta hangjukon azt mondják: keserény.

Itt van anyám köztünk, a legnagyobb hangfestő,

ha egyetlen szót lehetne szólnom,
milyen réseken,
milyen halköz-jelentéskörrel írhatóak le leginkább az anyámat nézők,
a keserennyel tenném,
anyámat keserenynek, keserényként nézik a képek,
s a festő: magnéziumkirály.

A megnyitón debütál Kondor operája:
Darázsrag, Néziiumkirály.

Minden kép anyámat hangfesti így.
Van anyámban valami fémes, valami magnéziumkirálynős,
ahogy hagyja magát fémezni a képekkel.
Világíttatni Koszta utcai elmúlásukkal.

Talán ha voltam összesen egy kiállításon az anyámmal.

Talán ha apám nem mondta volna,
ilyen dolgokat huzat is görget nálam az udvaron,
apám annyit sejtett az egészből,
hogy anyám többet sejtett meg, és ez zavarhatta inkább.

Magukat mennyire zavarja a mű mögött álló Kenyeres Magnezista?
A csodálatos Pékember?
A sötétben bujkáló ellenkeserény?

Anyámat egyrészt mindig vagy halként vagy halnak nézik a képek,

másrészt anyám a rendszerben a tizenkettedik,
nevezzük a rendszert periódusosnak.

A tizenkettedik rendszámú elem a periódusos rendszerben a magnézium,
nyelvújításkori nevéen keserény.

Mégse mondhatom anyámra a Kenyeres Magnezista helyett,
hogy Keserényista.

Anyám nagy nyelvújító,
úgy tudják őt nézni a képek,
mintha a sebáltójuk lenne,
nemcsak egyről a kettőre jutók, hanem a sebet másra kiváltók.

Egy másik rendszerben a tizenkettes rendszámú elem Júdas,

a keserényeit ezüstre cserélő halvadász,
beszól, hogy menjenek mind haza, csenjenek előtte a halrudacsakából, pogácsából,
löttyintsenek táskáikba rejtett flakonjaikba a borokból,
otthon élvezzék, ha a halköz jelentésköre a 12. elem,
a keserény, a nyelv, az újítás.

Maga magnézi a képeket, oszt jó napot.

Magnézik,
páran maguk homlokához csapnak vagy másokéra ütnek,
ummm,
magnézi
ummm,
ilyet nem magnéztem még sehol, ilyet nem ummmtam még,
maradok egy kicsikét,
kesereny, illik minden rendszerembe.

Van az a nép, a magnézi, anyám a főnökük.

Anyám a képek, anyám a tenger, anyám a képek tengere,
a föltámadó,
a tizenkettedik elemek kötelező szirt-tartása,
a szirt kötelező tenger-tartása.

Anyámmal jó képlegény-kiállításra jární,

anyám elvonul a képek mögé,
tizenkét papírhajót hajtogat,
kihoz a szertárból
egy tizenkét literes akváriumot,
félíg tölti csapvízzel,
gyufát szerez, ollót, egy csillogó tekercset,
levág belőle fél métert,
összetekercseli, a papírhajóba teszi, meggyújtja,
vakító fehér fénnel ég, aminek égni kell,
páran maguk homlokához csapnak,
vagy másokéra ütnek,
ummm, ilyet hol is láthattam volna,
maradok egy kicsikét,
és nem bírja elmagyarázni, hogy mi történik,
mert bennünket csak a vakító fehér fény
és aztán csönd fakító üressége érdekel.

Az elpakolás, a hazamegyünk,

a tankönyvben a magnéziak égése, a nép gyulladáspontja,
papírhajó, akvárium,
vakító, fehér, fény,
amit élőben látunk, ami hat ránk,
de nincs senki, aki elmondja, kedves gyerekek,
most menjetek mind haza, csenjetelek előtte a pogácsából,

löttyintsetek táskáikba rejtett flakonjaikba a borokból,
otthon élveztétek, hogy a halköz jelentésköre magnézium,
keserény, nyelv, újítság.

Nincs, aki elmondja:

fiam, választhatsz,
vakító fehér fényed lehet levészet, enyészet,
te döntesz, magnézed magad kívülről,
magnézed belülről,
ummm, illet még nem láttam.

Már nem bírom magnézni magam,

Már nem magnézni bírom, már nem magam.
Umm, tudom, hogy vakító fehérrel égnének, tudom.
Magnézni én azokat a vakító fehér fényeket,
csapnék homlokomhoz, máséhoz.
Mintha mindegyik mű mögött magnéziumot gyújtanának,
anyám tüzeskedne.
Vakító fehér fény, ahogy ránézel,
tart pár másodpercig,
amit aztán többé sohasem látsz, de soha nem is felejtet el.
Nem tudod visszacsinálni,
nem tudod utánacsinálni.
Fénylene vakító fehérén a kép a faladon,
az első ránézéssel,
ami mindig is hozzá tartozik,
de nem tartozik többé már aztán másra sehogyan.

A festő operás,

az operás festő,
a magnezista mindent mindennel kever,
mögöttes tartalmat a tartalmas mögöttel.

A nyelvet időnként rendszerszinten kell megújítani,
akár a képeket, az operát, az anyámat.

Az újítók között köszönthetek képlegényt,
Koszta utca Tiborát,
vékony, széljárta utcák mesterét,

jó éjt, jó anyut kívánok,
csodálatos pékember-ébredést holnapra,
akinek holnap,
akinek ébredés adatik.

LANCZKOR GÁBOR

SZATURNUSZI MESÉK

I regényrészlet |

06/

01/ A török füzet

Európában háború van, már a második az életemben; a második Európa. Az első egy ládában lapul valahol szétszerelve. Európa szíve, mint egy toronyóra szerkezete (a számlap a helyén, a mutatók rozsdásan állnak). Várja, hogy valaki új életre keltse, de nem fogja senki új életre kelteni, hiszen senki se tudja, hol van az a láda elrejtve. Ha a megfelelő percben pillant az ember az óramutatókra, napjában kétszer (az éjszakát is beleértve) úgy tűnhet, a pontos időt mutatják.

02/ Sabika

Sarayában előkerestem Karl khajurahói albumát; az egyik doboz alján volt, amit anyámék küldtek utánam Simlából, és aminek a tartalmát még nem pakoltam ki, mert nem volt hová. A könyvvel az ölemben elhatároztam, hogy szombaton veszünk egy könyvszekrényt Gorakhpurban.

Festettem Sabikáról egy menyasszonyi portrét. Boldogan öltötte magára több alkalommal is a menyegzői ruháját a kedvemért. Míg modellt ült, az jutott eszembe (és aztán sokáig nem hagyott nyugodni a gondolat), hogy festhetnék én erre a vászonra akármit. Hogy bármit kihozhatok ebből a lányból. Akár el is csábíthatom, elvehetem az ujjaimmal a szüzességét. És az egésznek csak a képen lesz nyoma, és Sabika mégiscsak szűzen megy férjhez. De nem, nem csábítottam el. Az arcát zöldre festettem, és kesztyűt is festettem a kezére ugyanezzel a növényi színnel, ám az ujjai hegyét, az utolsó ujjperceit szabadon hagytam. Itt és most nem kívántam, hogy az ujj hegyénél több kilátsszon belőle.

03/ Szieszta

A kupolás fehér bástya már szerepelt az egyik képemen, amit két éve festettem Simlában. Szövöszték szó álomleplet egy fekvő nőalak köré. És a háttérben (mintha csak az álom tárgya volna az öröklött képi logika szerint) ott a sarayai bástya.

04/ Szieszta

Fölbredtem; mint a kialudt gyertya viasza, úgy világított a szemközti babérbokor leveleivel. Bementem a házba, és föltettem egy teát.

Tegnap fejeztem be Sabika sziesztaképét. Behoztuk Viktorral a verandáról a műterembe (a legfényesebb szoba a ház délnyugati sarkában) a kinti ágyat. A szakácsnőnk legyezte Sabikát, akit arra kértem, próbáljon meg elaludni. Pár perc múltán édesdeden szuszogott. Ugyanabban a pózban altattam mindennap. A takarót úgy helyeztem el az ágy mellett, mintha ő rúgta volna le. Az ágy négy lábát már előzőleg lemázoltam narancssárgára. A sarokba egy asztalkára vizeskorsót és egy poharat állítottam.

05/ A mesemondó

A verandára mentem a teámmal, és a narancssárga lábú ágyra telepedtem. Idelátszott a lombokon át a fehér bástyakupola. Ott ült alatta az öreg. Három kisgyereknek mesélt, három kislánynak. Egy néma asszonyról szólt a történet, akinek van egy varázslatos botja vagy pálcája, amit az egész falu irigyel tőle, mert a bot az asszony parancsára magától megkeveri a tűzre tett ételt, és mindenféle munkát elvégez a ház körül. Kihajtja és hazahajtja a kecskéket. Nem értettem minden részletét a történetnek, közbekérdezni pedig röstelltem volna. Egyik nap ellopják az asszonytól a varázspálcáját. Nem szól senkinek (talán azért se, mert néma), a faluban mégis híre megy a történeteknek. Egyik nap valaki kifigyeli, hogy van az asszonynak egy sokkal nagyobb varázsbotja is, mint az előző. Akkora, mint egy pásztorbot. A néma asszony híre mindenféle titokzatos csatornákon át (ezt a részt csak töredékesen értettem) eljut egészen a szultánig. Magához hívhatja a szultán. Az asszony magával viszi a lányát is, aki olvasni tud a szájáról. És aztán elámul a szultánnál: azt kell látnia, hogy ott az ő másik botja, a kisebbik. Hogy milyen tekervényes módon került a szultánhoz az első bot, azt sehogy se értettem. A botok azonban csak a gazdájuknak engedelmességeknek. Nincs varázssige. A szultán tűzbe veteti a botokat, az asszony pedig hazatérhet.

A festményemen ott van a vén mesemondó és a három kislány. És ott van a néma asszony és a két botja egy-egy edényben. A háttérben a fehér kupolás bástya: ez a szultáni palota. A palota mögött mesebeli erdő, sűrű, sötét, magas. Megtorpan a kapu előtt az asszony a lányával. Megismeri a palotát, hiszen látta már álmában. Amint magát és a lányát is látta a fehér épület felé tartani. Mellettük két kiszáradt fa áll, egy kisebb meg egy nagyobb. Olyanok a fehér fal túloldalán lévő hatalmas, eleven fákhöz képest, mint amikről bármikor le lehet törni egy varázsserejű botnak való ágat. Nincs varázssige. Az eleve holt anyag van csak, az álom, mely álmodik, és egyedül ott, az álmában él. És én vagyok az alvó, kedves naplóm.

06/ Sabika

Az esküvőt március végén, a hőség beállta előtt tartották meg Sarayában. India női ruhái a lányok testalkatát nem rejtik el teljesen, csak az alakjukat, ám azt leleplezhetetlen tökélyel. Nem sokkal az esküvő előtt lefestettem Sabikát meztelenül. Rögtön igent mondott a kérésemre, amitől az az érzésem támadt, hogy ő maga provokálta ki a láthatást. Láttam a vaskos combját. Láttam, miután levette a melltartóját, hogy miként kezdenek megkeményedni, majd merednek előre a mellbimbói puha udvarukból. Kifigyeltem húsos kisajkait. Láttam, de el kellett hallgatnom a nagy anyajegyét a hátán. Háttal ült modellt, csak így volt hajlandó a dologra. Közvetlenül a fürdőzsámoly, az én fürdőzsámolyom mögé állítottam a festőállványt a műteremben. Sabika úgy tett, mintha fürdene, de víz nélkül.

A hintánál is lefestettem. A háttérben ott világított a kupolás bástya a fehér fallal. A dzsungel eltűnt az épület mögül, helyette odafestettem a két kiszáradt fát. Mintha csak fordítva

működnének a távlat szabályai, jelentősen magasabbak lettek a fal túloldalán. A nagyobbikon a szent lehetetlenség jegyében pár levél is kisarjadt. Elefántok sziluettjét festettem a bástya bal oldalán az őserdő helyére.

Sabika a menyasszonyi ruhájában, lógó orral ül a hintán, két kézzel kapaszkodik a két kötéltelbe, papucsra lerúgva. Egyik szolgálóleánya a tenyerét nyújtja felé, de hogy mi van abban a barna tenyérben, nem látszik. Jegygyűrű, lábujjra való gyűrű. A második szolgálólány Sabika mögött áll, a hintát löki, mint egy kisgyereknek, aki még nem tudja magát hajtani. A harmadikuk kezében legyező, de most nem kell legyezni a gazdájuk leányát, mert langyos szél fúj észak felől. Mezítláb vannak, bordóban-pirosban, akár a menyasszony.

07/ Viktor

Esténként gyakran bámultuk Viktorral a csillagokat. Kitettük a narancssárga lábú ágyat a szabad ég alá, és szorosán egymás mellé feküdtünk. Vannak nyárévszakák így a monszun levonulása után, amikor valóban úgy tűnik, hogy több ott fenn a magasban a fény, mint a sötétség.

Mintha legalább érintőlegesen ráérezett volna a gondolataimra, Viktor azt kérdezte:

– Gondoltál már arra, hogy mégiscsak vállalhatnánk egy gyereket, Amrita?

Nem feleltem, néztem a csillagokat, fogtam Viktor kezét.

– Van rá esély, hogy a szülés után megszűnnének a nőgyógyászati problémáid.

– Egy kikapart gyereket sehogy se lehet semmissé tenni, Viktor – válaszoltam jelentős késéssel.

– Egy korábbi abortusz nem kizáró ok a szüléshez.

– De nekem kettő volt, hisz tudod.

– Te mondtad, hogy mindig nagyon megszenvedted a menstruációdat. Már kamaszkorodban is. Nem olyan bonyolult ez, Amrita. A szervezeted minden hónapban gyereket akar, és mert nem kapja meg, fölfakad belül, és vérzik.

– De hát én összeviszsa vérzek, Viktor. Véletlenül se úgy, ahogy a hold jár.

Nem látszott a hold sehol.

– Ezt most úgy mondom, mint egy orvos, és nem úgy, mint a férjed, tehát hidd el nekem, Amrita, jó esély van rá, hogy egy kihordott terhesség ezt az összeviszszaságot is rendbe tenné. A vérzéseidet. Szülésre lett tervezve a belsőd.

Éreztem, hogy még mondaná, de elhallgatott. Hogy Istennel érveljen, azt azért mindketten túlzásnak tartottuk volna még a csillagos ég alatt is.

De kis szünet után mégiscsak folytatta:

– A fogantatás a testednek természetes esemény, éppen úgy, mint egy fának a virágzás.

Elengedtem Viktor kezét, és fölültem az ágyon.

– Nekem is többször eszembe jutott gyöngye pillanataimban, hogy lehetne gyerekem, hogy lehetne tőled egy vagy akár több gyerekem is, de mindig azt a választ kaptam valahonnan az univerzumból, hogy nem. Hogy ne. Talán magától Istentől érkezett ez a válasz – mondtam mélán. – Baszódj meg, Viktor – tettem aztán hozzá csöndesen, és bementem a házba.

07/

01/Lahore

Mire ősz lett, mire megint karácsony lett, mire eljött az új év, úgy éreztem, mintha láthatatlan sebeken át véreznék ki lassan, de biztosan. A havivérzéseim idején tíz napokig görcsölt a hasam. Mintha életet hazudva a pusztá látszat mozgatta volna a kezemet, ahogy egy kihunyt csillag fénye is még vibrálni látszik a csillagvizsgálóból nézve, miközben nagyon is valódi képeket festettem, ha épp festeni bírtam. Havi egy képet, aztán még ennyit se. Hónapokig semmit. Egyes-egyedül az a bizonyosság vigasztalt, hogy ezek a képek az én legigazibb képeim, amikben már nincsen semmi számítás.

Viktor remekül érezte magát a rendelőben. Az angoltudása épp oly szerény volt, mint az ideköltözésünkkor, azonban másfél év alatt meglepően jól megtanult hindusztániul. Tulajdonképpen ez is elkésérített. Miután Sabika elköltözött a faluból, én társalkodónő nélkül maradtam.

Anyámmal tündérieren visszafogott sorokat váltottunk havonta kétszer, amelyek leginkább egy öreges, lusta teniszmeccsre hasonlítottak, ahol a vesztett pont is józan, udvarias belátásból születik.

Karl viszont kiszagolta a tárgyilagossnak szánt leveleimből, hogy nem vagyok túl jól (nem volt nehéz kiszagolnia). Javasolta, hogy költözzünk Bombaybe. Írtam, hogy az lehetetlen. Már miért volna lehetetlen. Találunk állást Viktornak.

Nem akartam Bombaybe költözni, és épp Karl miatt nem; nem, ez nem igaz; nem tudom, miért nem.

Delhibe végképp nem.

Simlába vissza semmiképp.

Eszembe jutott Lahore.

Egyik éjjel négy csóva hasított négy irányból a testembe. A talpam felől, a fejtetőm felől és a vállaim felől.

Egy vadkörtefa alatt álltam. Színes léggömbök csüngtek a körtefa kopár-sűrű gallyaira kötözve. A sötét ég alján koszosfehér fényesség látszott, amit szivárványszín sávok véreztek át. Aztán ugyanez a fehér füstös fény egyszer csak közvetlenül a tövises bokrokon túl is fellobbant. Férfiakat láttam, nőket és gyerekeket; mind meztelenek voltak. Megláttam egy overallos férfit. Fejjel lefelé lógott előttem egy pucér alak, csak egy pillanatra láttam, a vadkörtefa egyik vaskos vezérágára volt felkötve az egyik bokájánál fogva; megfeszült a teste, és én roppant különösnek találtam, leleplezőnek, érthetetlennek, hogy a farka ernyedten lóg. A látomásom jelenetsorai úgy villódtak perverz és erotikus között, akár egy kompasztű az ércfelület közelítve. Gyűrött, rosszul szabott férfiruhák száradtak a fák közé kihúzott zsinetekeken. Két kutyát is láttam. Autók fényszóróit. Egy sátor tűnt föl előttem, vörös volt és szürke, olyan formájú, mint az eszkimók jégkunyhói. Aztán eltűnt a sátor, mindenki eltűnt, férfiak, nők, gyerekek. Én álltam ott egyedül a körtefa alatt a színeimmel, merthogy a léggömbök pont olyan színűek voltak, mint a színeim.

02/A negyedik

A három jelentése Indiában és Európában is egyértelmű. A kérdéses mindig a negyedik. A keresztény Szentháromsághoz ellentétként könnyedén hozzáképzeltető a Sátán. A három Moirához Zeusz (hiszen rajtuk még neki se volt hatalma), vagy egy kontúros váltópillanatban

a frissen született Sátán. Lefestettem három kislányt. Lefestettem három asszonyt. Az asszonyok fűszert őröltek. A kislányok a földön gubbasztottak. Mindkét jelenetet a mesék dzsungelében, a fehér bástya mögött vittem föl a vászonra, és mindkét jelenethez hozzáadtam még egy szereplőt. Egy negyediket; még egy asszony-, még egy kislányszerű alakot. A haldit őrülő asszonyok mellett egy fekete csuklyás figura áll. Befogja a fülét, mintha nem akarná hallani az őrülkövek súrlódását, mintha nem akarná hallani az asszonyok csevegését. Egy öreg ikerfa, közös töről kétfelé sarjadt vastok törzsek mögül festettem meg őket. A fekete ruhás alaknak csak a fejét és a vállát láttam. A dzsungel mélyén pirosan világított egy fatörzs, mint a teremtésben a hiba. Mint a történelmen átütő *valami*, ami úgy mutat rá a valóságára (a képen ábrázoltak valóságára és a mi életünkére is), akár egy bankjegy eredetiségére a fémszál. A kislányok között úgy ül a negyedik, mint aki majdhogynem közülük való. Ennyit még elbír a gyermeki lélek. Egy fehér fényszálat húz be közéjük a vékony arcú, piros csuklyás alak (a többiek félmeztelenek), és spirálosan föltekerve adja a kezükbe. Tudva a tilalomról, hogy ők hárman most olyasvalaminek a tanúi, ami messzemenően tilos, kíváncsian és már-már áhítatosan nézik az örvénylő tölcser, amin ott maradt a kezük és a ruhájuk lenyomata is. Olyan ez a fehér fény, mint a teremtésben a hiba. Mint a történelmen átütő fenomén, ami úgy mutat rá a valóságára (a képen ábrázoltak valóságára és az én életemére is), akár egy bankjegy eredetiségére a fémszál.

03/ Elefántok

Még '38-ban készítettem Simlában agyagból egy arasznyi magasságú elefántszobrot, a hátán csúcsos tetejű hordszékkal, pirosra festettem, festettem róla egy képet, ami aztán annyira jól sikerült, hogy a szobrot végül összetörtem.

Közvetlenül Sabika esküvője után festettem meg a kupolás bástya előtt az elefántpromenádot. Úgy mozogtak a zárt térben az alakok, a fölszerszámozott elefántok és a hajcsárok a színpompás ruhájukban, hogy én a sötét éggel tudtam csak megfékezni ezt az áramlást, és nem is az övékét, hanem azokét, akik a kupolás bástyán túl, az őserdőben nyüzsögtek; iszapszínnel rohasztottam rá az eget a dzsungelre. A világító védfal és a fehér kupolás bástya elevenen villogott, akár a parádézó elefántok agyara.

A *Két elefánt* volt az utolsó képem, ami Sarayában készült. Volt egy korábbi változata még az előző évből. Az elsőn oldalnézetből, a másodikon szemből szerepel ugyanaz a két elefánt, egy nagyobb és egy kisebb. Az első képet a dzsungelben festettem, és mert eszembe jutott, hogy Magyarországon ősz van, kopár fákat festettem az elefántok mögé, varjakkal. A második kép a műtermemben készült. Három színnel, feketével, vörössel, narancssárgával. És a fehérén megvillogó agyarak.

04/ Lahore

Kinn ültünk a verandán. Elviselhetetlen volt a meleg odabenn a házban. Mint egy sértés, úgy hatott rám ez az izzó hőkamra a síkság ránk zárt egével. A narancssárga lábú ágyon gubbasztottam, Viktor a kedvenc karosszékében ült. Vasárnap volt, végeztünk az ebédvel, forró teát kortyolgattunk.

– Amrita, én nem tudom, hogy mit tegyek.

– Viktor, én nem tudom, hogy mit tegyél.

Nincs hová mennem Indiából.

– Pont most, pont most akarsz innen elköltözni, amikor már kezdek belejönni a nyelvbe és a munkába is?

Legfeljebb Indiába.

– A nyelvtudásod nem vész el, és abból a pénzből, amit itt összegyűjtöttünk, nyithatsz egy saját rendelőt Lahore-ban.

– Az én pénzemből. Én gyűjtöttem.

– Házasok vagyunk.

Rokonok vagyunk.

– Hány képet adtál el az elmúlt két évben, Amrita? Hány kurva képet adtál el az elmúlt két évben?

Az én rokonaimnál lakunk.

– Egyet se.

A *Mesemondóm* díjat nyert Amritsarban.

Viktor föl pattant, majd meglepő nyugalommal kezdett el körbe-körbe járkálni a széles verandán. A kezét összekulcsolta hátul, és kissé előrehajtotta a fejét, mint egy szerzetes a kolostorkerengőben.

– Továbbra se értem, hogy miért pont Lahore – szólalt meg aztán higgadtan. – Nem ismerünk ott senkit. Ennyi erővel bárhová költözhetnénk.

– Lahore egy érzékeny hely – szólaltam meg némi töprengés után.

– Megint szeretőket akarsz tartani?

Fölnevettem, olyan röviden és szárazon, mint egy köhintés.

– Viktor, hogyha nincs éppen özönvízszerű vérzésem, még te is sok vagy nekem mostanság. A szakácsnő lépett ki a tornácra.

– Kész vagyok – mondta.

– Rendben, akkor holnap – torpant meg Viktor, mint egy megállított inga.

A szakácsnő bólintott, és elment. Szabályszerűen rosszul lettem a látványtól, ahogy kilépett a napra; őrijítően tűzött az augusztusi nap.

Viktor újramezde a lassú járkálást. Van Viktorban valami papos. Valami papos vagy inkább szerzetesi, ami eddig is ott lappangott az alkatában, de csak itt Sarayában ütközött ki rajta minden következményével.

– De mégis, milyen hely Lahore, meséj róla – mondta komoran, mint egy gyóntató, és még csak rá se gyűjtött.

08/

01/ Lahore

Miután valamelyest összeszedtem magam, fölálltam a narancssárga lábú ágyról, és bementem a házba. Úgy duruzsolt idebenn a fűtés, akár egy halk szavú dzsinn. A fürdőszobába mentem. Ráültem a vécére. A tárt ajtón és a szemközti szűk ablakon keresztül laposan tűzött be a szűk helyiségbe a nap. Mintha kifordult volna tengelyéből a bolygó. A kőpadlón minden egyes koszszemcsének, minden hajszálnak látszott egy parányi vetett árnyéka.

02/ Lahore

Lehetett volna ez a ház majdhogynem bárhol. Nápoly környékén, forrongó földön, tíz kilométerre a tengertől, takarásban a tengertől. A táj léptékén nem hagyott nyomott, hogy a föld mélye itt már nem forrong egy ideje. Tudtam jól: vulkánjai alszanak, akár egy álom, mely álmodik, és egyedül ott, az álmában él. Anyámék simlai házának *The Holme* volt a neve, a sarayai bungalónak nem volt külön neve, ennek a háznak pedig *Lahore* lesz a neve, míg itt meghalok.

03/ Lahore

Sarayában estem teherbe. Lahore-ban Viktor már csak annyi volt nekem, mint egy árnyék. Párás dombvonulat látszott az ablakból, előtte két kisebb halom, akár egy kamasz lány két hegyes melle, amik nem tökéletesen egyformák, de attól még gyönyörűek. Előrébb barnás-szürkés erdőség monokróm kiterjedése. A völgyben az út fényesebb csíkja. A réten túl, a szőlősorokon túl egy nagy tölgy állt feketén, levéltelen.

04/ Lahore

Közelről is megnéztem azt a fekete, kopár tölgyet. Hóval viselősen függtek alá a magasból a koszoszürke felhők. Csak amikor egészen közel értem a tölgyfámhoz, amikor már a törzse is jól látszott, csak akkor vettem észre, hogy bizony nem tölgy az, hanem dió. Alacsony bozót vette körül, vadcsapásokkal teli. A fa környékét teljesen összetúrták a vaddisznók. Volt ott a kopasz ágak alatt egy nagy bazalttömb, azt annyira körbeásták, hogy valóságosan kibillent a helyéről. Mintha előbb került volna oda a hullt dió, és csak utána, csak nemrégiben ez az istenköpedéknyi hűlt láva.

05/ Lahore

Másnap reggelre megérkezett a hó. Lehettem volna én is viselő, mint azok a koszoszürke tegnapi fellegek, de nem lettem, csírájában lett elfojtva bennem a másom. Azt, hogy belőlem nőjön nagyra, hogy aztán kiszabaduljon belőlem, ő, aki nem pusztán az enyém, de az enyém is, nem, ezt nem engedhettem meg, és megértem, Viktor, hogy vele együtt engemet is megölsz, hogy miután őt megölted, már végképp nem tudsz nekem megkegyelmezni, te semmi kéz, te árnyék.

Lejött ránk a hó, hullott egész éjszaka, csak akkor állt el, amikor a földet már teljesen betakarta, és vastagon megült az ágakon. A ház hűvösebbik oldalán erdő volt, sűrű erdő nyurga tölgyekkel. Az erdő mélyén fehéren világított egy fatörzs, mint a *hiba* a teremtésben; mint a perzsa szőnyegkészítő mesterek legszebb szőnyegeiben is benne hagyott hiba; a perzsa szőnyegkészítők hite szerint csak az isten tökéletes, így aztán hagynak egy apró szabálytalanságot a legértékesebb szőnyegeikben is. Belepte a hó az erdő alját, az erdő alja tompa fehér fényel gyulladt ki reggel, ami végre kioltotta ragyogásával azt a függőleges fehér csíkot ott a fák között.

EGRESSY ZOLTÁN

SZÉLMALOM

Tedd arrébb, ne ülj rá, nem az enyéem, csak kölcsönkaptam. Renoir életéről szól, ja, ezt mondjuk kitalálhatod a borítóról. Jólesik olvasgatni, nem vagyok nagy festőszakértő, de szeretem az életrajzokat. Szeretek tudni az életekről. Más hogy csinálja, érted. Érdekes, hogy pont most adta ide a volt férjem, amikor a lányunkkal ugyanaz történik, mint Renoir egyik modelljével.

Sok nőt festett, nem tudom, hogy volt ez akkoriban, volt-e köze hozzájuk. Mint férfi, úgy értem. Fura lehet a festőnépség. Lettem volna szívesen a modellje. Az egyik nője panaszkodott neki egyszer, miközben a mester festette őt, hogy képzelje, a lánya összeköltözött egy szimbolista költővel. Az én lányommal is ez történik. Nem tudom, mennyire szimbolista meg mennyire költő, mert valójában fűtő, csak verseket ír. Mint anya ugyanazt élem meg, amit Renoir modellnője. Vajon a szeretője volt? Nem derül ki a könyvből. Pluszban van még egy kis bonyolódás, ráadásul hasonló: az én Laurám is beleszeretett másba is, egy bulvárszínház ripacsába. Aki viszont barátja a költőnek. Aki féltékeny, de egyelőre nem a ripacsra. Mi lesz ebből? Jó ez a zene, hangosítsd fel, légy szíves.

Szóval több ponton kapcsolódunk, van nálunk is költő, színész meg féltékenység. Nem kéne belemennem nagyon, nem az én életem, a lányom felnőtt, oldja meg. Olyan életkorban vagyok, amikor illik már érezni, meddig tart a kompetenciám. És azt is, hogy mi fontos meg mi nem.

Muszáj képesnek lennem a kikapcsolódásra. Ezen dolgozom. Végző soron magamon. Baj lesz, ha nem sikerül. Hinni kezdtem a kiszállásban, a kívül maradásban, a nem tudás erejében. Nem nézek, nem hallgatok, nem olvasok híreket, portálokat, bejegyzéseket, semmit. Úgyis mindegy, reménytelen az egész. Hinni akarok valami megnyugtatóban. Sokadlagos, miben. Ez a megoldás. A túlélés záloga. Ha nyugalomra vágysz, higgy, ha igazságra, keress. Nietzsche mondja, nem én. Én csak egyetértek vele. Nem keresek, elengedem a dolgokat, az igazságot is elengedem, de ezzel a problémákat is, érted.

Téged nem engedlek el, ne félj és ne rettegj, téged meg foglak oldani.

Mindenki választ magának túlélési tervet. Te elkomolytalanítasz mindent. Röhögsz, nem veszel komolyan semmit. Látszólag legalábbis. Igazából talán nem így van. Ha mégis, akkor nem rossz módszer. Ha nem, akkor becsapod magad. Szerencséd, hogy itt vagyok neked.

Először azt találtam ki, hogy acéllá edzem a testemet. Mindjárt negyvenhárom leszek, pár nap. Majd mondom, milyen meglepetést szeretnék a születésnapomra. Egy meglepetérepülést. Tandemet. Ismertetni fogom a részleteket, kit kell felhívnod, hol tudjuk megcsinálni, ilyesmi.

Tavaly azt gondoltam, két éven belül, tehát úgy negyvennégy éves koromra kemény leszek, erős, feszes, egy erotikus izomhegy. Egy acélnegyvennégyes, kurva jó nő. Volt edzéstervem, ment is jól, élveztem, aztán leálltam. Túl gyorsan lett túl izmos

mindenem. Még az állam is, pedig oda nem gyúrtam, az maximum az elszántságtól erősödhetett meg. Egy reggel álltam a fürdőszobában, és a tükörből egy harcos nézett vissza rám. Egy amazon. Kész, vége, abban a pillanatban kiment belőlem a lendület. Mint a matracból a levegő, ha rálépnek, tudod. Teljesen persze nem szabad leállni, akkor lelöttyedsz. Viszont ha szép marad a test, bármi megtörténhet. Csak ne legyen túl izmos. Mi ez a zene? Ismerős, mi ez, valami régi sláger, ugye?

Őszintén szólva tetszett nekem is a költő. Tulajdonképpen én jöttem össze vele először, csak aztán átengedtem Laurának. Kezdem beleszeretni, úgyhogy gyorsan kiszálltam. A tükrös megijedés napjaiban történt, amikor elhatároztam, hogy nem kockásítom tovább a hasamat. Viszont attól kezdtem félni, hogy esetleg gusztustalannak fog látni, ha löttyedni kezdek. Vagy te. Mert akkor már kinéztelek magamnak. Nem tudhattam, milyen az ízlésetek. Mi tetszik nektek? Ha van hasizom, vagy ha nincs?

A fűtő költőt elég nehezen tudtam átpasszolni a lányomnak. Aztán egymásra találtak. Sőt. Hát sőt. Nem örültem volna, ha a lányom túlságosan kötődni kezd hozzá, rendesen szerelmes lesz, ezért kezdtelek finoman ajánlgatni téged neki. Fel is szedett, egy ideig együtt kavart kettőtökkel. Nem tudtál róla? Te nem tudtál a költőről? Azt hittem. Mindketten szerelmesek voltatok Laurába. Őszinte leszek, örültem, amikor végre szakítottatok. Bár ehhez azért én is kellettem.

A költő megmaradt neki, most helyetted a ripacs a másik embere. Vele is volt egy kis ügyem korábban, de arról Laura nem tud. Nem kell mindent tudnia. Jobb lenne a világ, ha kevesebbet tudnának egymásról az emberek. Neked eddig arról se volt fogalmad, hogy Laura a lányom. Most mondd meg, jobb lett volna neked, ha tudod? Mennyi spekulációt megspóroltál.

Már csak összviszsz egyszer edzek egy héten. Hogy ne épüljek le. Szólj, ha mégis úgy látnád, akkor majd megint komolyabban magamra dolgozok. Kialakítunk egy kis sarkot sportoláshoz a lakásodban, jó? Súlyok nem kellene, csak annyi hely, hogy tudjak jógázni. A lakással kell kezdeni a rendbe hozásodat. Most ki énekel? Barbra Streisand, nem? The Windmills of Your Mind. Ja, ez ment eddig is, csak másokkal. Van magyarul is ez a dal, nem jut eszembe, ki éneкли. Talán többen is.

A rendbe hozásod elkerülhetetlen. Küldetés nekem most már. Nem mehet tovább ez a folyamatos átmenetiség. Muszáj a lakásoddal kezdeni. Ez így langyos most már. Van erről szó a könyvben, a tavasz alattomos lagymatagságáról ír az író. Már nem tudom, milyen összefüggésben, de megjegyeztem.

Változások kellene, olyasmik, amiket te is akarnál, legfeljebb nem jut eszedbe. Új haj, utazás, lakásfelújítás. Utóbbi a legpraktikusabb. Intézem. Nem lesz vele dolgod. Csak egyet kell értened. Ha úgy alakul, utána beköltözöm hozzád. Ha akarod. Talán ezért jöttem neked, a rendbe hozásodra születtem. Ébreszteni, életet adni. Értelmet az életednek. Nem gondolkodtál még rajta? Higgy ebben, és hagyd magad. De azért nehogy az legyen majd, hogy én erőszakoltam ki bármit is. Azt a terhet nem kérem. Nehogy megkapjam, hogy én akartam mindent, azt nem szeretném, érted.

Neked lesz jó minden változás. Révbe érni a legnagyobb dolog a világon.

A lányomnak is ezt kívánom. Nem tudom, a költő lesz-e neki a végállomás. Nem lenne jobb a ripacs se. Nem szólok bele, azt csinál, amit akar, nagylány. Mondtam neki, döntse el, legyen, ahogy akarja, de szerintem felejtse el őket, hagyja, engedje el mind a kettőt, éljen,

amíg lehet. Nekem is lehetne még pár jó évem, nem kéne leragadnom nálad, csak hát jötél, és ez most egy egész más dolog. Te még talán nem érzed. Csak azért mondom, hogy tudd, nem azért lassóztalak be téged, mert öregszem és félek.

Lazúrozással fogunk kezdeni. Nem lamúr, lazúr. Nem tudod, mi a lazúr. Rendben, gondoltam. Semmi baj. Muszáj volt annak idején megtanulnom, csinálnom kellett, te ezt nem értheted a burkos életed miatt. A lazúr egyfajta festék. Hé, ez még mindig ugyanaz a dal. Átugrik az összes verzióra? Hány feldolgozása lehet? Ki énekel? Nana Mouskouri, az ki? Japán? Görög? Sose hallottam róla. Jobban tetszik, mint a Streisand.

Magyarztam már korábban is a lazúrról, csak nem figyeltél. Most se figyelsz. Ha lazúrozni akarunk, az egész íróasztalodat le kell csiszolni. A lakkozást le kéne teljesen csiszolni róla, hogy az eredeti fa kibukkanhasson. Azt már lehet kezelni lazúrral, és akkor megmarad a barna eredeti mintázat. Ha ezt nem csináljuk meg teljesen, márpedig nyilván nem csináljuk meg teljesen, hiszen nem tudjuk az egész asztalt lecsiszolni, mert ahhoz igazi, rendes csiszológép kéne, hanem csak a kiszögelléseket csináljuk meg, tehát csak nagyjából csiszoljuk át, akkor fel kell vinni rá egy alapozó réteget, ami megragad a már lakkozott felületen, és utána az alapozásra zománccfestéket tudunk rávinni. Érted? Nem baj, majd csinálom én. Muszáj, jön ki a szálla belőle, bele fog menni a lábadba. Vagy a kezvedbe. És akkor operálhatom ki belőled.

A festést is folytatni kell, kevés, ami eddig történt, kár, hogy nem kérdeztél, ha kérdeztél volna, teljesen más színeket javaslok. Mindegy, majd átmegyünk rajta egy sötétebbel, úgyis hátravan még a fürdőszoba és a spájz. Hiába nem vagyunk ott sokat, a hűtő mellett látszik a ronda fal. Meg itt sincs még kész a szoba sarkában, itt jó a szín, csak koszos lett. Le akarom törölni a vizes ronggyal. A korábbi anyagok jók voltak, dörzsisek, de a kidobásra ítélt nadrágod szarnak bizonyult. A sárga farmer. Nem volt kidobásra ítéelve? Azt hittem. Ez most ki? Sinne Eeg? Még jobb, mint az eddigiek. Dán? Sose hallottam róla. Ez dzsesszes, ez jó.

A régi ágykerettel sürgősen kezdeni kell valamit. Újítsd meg a hirdetést. Ha nem viszik el nagyon gyorsan, darabokra fogom szedni, levisszük a pincébe, és kidobjuk lomtalanításkor. Lehet tárolni is, hátha kell valakinek a rokonságodból, vigye, ha akarja valaki. Ha gondolod, végigtelefonálok a rokonaidat. Kell a hely az új bútoroknak. Van egy fehér komódom, annak valahogy be kell férnie. Idehozom majd. És lassacskán mindent.

Tegyük fel, hogy a szekrények így maradnak. Szerintem nem fogsz tudni megszabadulni tőlük, hogy vehess kettő újat. Amennyiben így maradnak, a fehér komód odafér a sarokba, plusz a létra is odajöhet, és akkor az egy szép fehér sarok lesz, hangulatvilágítással. Mert teszünk rá színes gömbégőket. Plusz itt áll a négyfiókos kis szekrény, nem, az inkább megy a másik oldalra, ha elkerül végre a tévé. Nem kell meccseket nézned. Jobb neked, ha velem beszélgetsz.

A nagy szekrényt beljebb lehet tolni, egészen a falig, ha a létra már nem lesz itt, és akkor elfér mellé még a két kis könyvespolcom. Ott végig könyvek lesznek. Jól fog kinézni, már első este belelátam a szobába. Ha úgy alakul, hogy a lányom bajba kerül, és ne adj' isten költöznie kell, idejöhet a másik szobába, kialakítunk neki egy vendéghelyet. Elvileg nem lesz rá szükség, de ki tudja. Csak nem mondd neki, hogy nem jöhet ide.

Még az ágy helyét kell véglegesen eldönteni. Úgy lesz, ahogy akarod. Itt lenne ideális. Ide tegyük. Ja, és van egy száztíz centiméteres íróasztalom. Azt is hozom, nekem is szükségem van egy kényelmes helyre, meggörbül a hátam, nem tudok máshol dolgozni, amikor home

office-on vagyok. De akkor is kell, ha nem dolgozom, csak leülök a laptopom elé nézni valamit. Edzéstervet vagy mégis híreket, nem tudom, teljesen azért nem vonhatja ki magát az ember a világból.

Ő ki? Noel Harrison? Elég régi felvétel. Nem túl gyors? Angol, hallani a brit kiejtésén. Kicsit kevés benne az érzelem, pedig ez olyan dal, amibe bele kell rakni. Őrület, hányféle feldolgozás.

Lehetnél lelkesebb kicsit. Most kottázom le a rendbe hozásodat.

Az íróasztalomnak van egy tágas fiókja, benne dobozok, abba bele tudom tenni a sminkes cuccaimat, a tükröket, a kis hülyeségeimet. Nemcsak laptopasztal lenne, hanem ő lenne maga az asztal, az asztalom, érted. Ékszereket is lehet rakni a fiókjaiba, azoknak is lenniük kell valahol. Elfér ide vagy esetleg oda, attól függ, hova akarod tenni az ágyat. Ja, ide akarod, megbeszéltük. És van még egy pici fehér éjjeliszekrényem, az kifér a hallba. Arra lehet virágot tenni. És akkor marad az egyetlen kérdés, hogy mi lesz a fotelokkal. Azon gondolkodtam, figyelj, hogy ha oda tennénk a barnát, a két pirosat meg oda, mert azok ugye alacsonyabbak, könnyebben lehetne nyitni az ablakokat. És akkor már csak ettől a sérült feketétől kéne megszabadulni, nem kell, túl sok a fotel. Gyakorlatilag ezzel így be is lenne rendezve a lakás.

Ja, a növényvilág. A konyhába kéne valami cserepes. És kell majd függöny. Ide is egyébként, nemcsak a konyhába, de ide egy vastagabb, mert belátnak. Mindig meztelenül nyitász ablakot. Kintről nézve te lehetsz a pöcsös ember.

Majdnem elfelejtettem, az előszoba. Oda lehetne még egy hosszú fogast, ami a szíved vágya volt. Nem volt a szíved vágya? Úgy emlékeztem. Arra lehetne akasztani dolgokat, mindenfelét, mutattam a katalógusban, emlékszel? Nem? Pedig mutattam.

Meg kell lassan csinálnod a fűtés-korszerűsítést. A szomszédodnak már cirkója van. Mondta ő is, hogy megcsináltathatnád. A múltkor, mikor kokettáltam vele kicsit a körfolyosón. Mondjuk az nagyon felfordulás dolog, az bonyolult. Első lépésként ezt a kályhát kell lebontani. A fürdőszobába gázkazán kerül a villanybojler helyére. A gázkazán adja a cirkófűtést. Radiátorok is kellene. Mondjuk oda. Meg a konyhába is. Ki kell építeni egy csőrendszert. Nem szükséges feltétlenül, tudok élni cirkó nélkül, de ez a kályha nem modern. Emlék, értem, csak nem korszerű. Megnézem majd, a szomszédnál hogy csinálták, mondta, hogy bármikor bemehetek hozzá. Kíváncsi vagyok, az égéstermékét hogy vezette ki a lakásból.

Az előszobába kell majd még egy nagyobb tükör és egy cipőtartó állvány. Ami van, abba csak a cipők férnek be, az kevés. Ez egy szekrényes állvány lesz, ami eltakarja az órákat. Ki ez? Dusty Springfield, ő is angol? Ez a legszebb hang eddig. Szóval el kell takarni valamivel a villanyórát, a gázórát meg azt a dobozt, amire azt mondta a szomszéd, hogy az az éjjeli áramos bojlervalami. A múltkor bejött, mikor egyedül voltam. Nagyon jó, hogy adtál végre egy kulcsot a lakáshoz.

Keresd meg a dalt magyarul, Fáradt szélmalom, vagy mi, valahogy így van a magyar címe, biztos megtalálod. És legyél már egy kicsit lelkesebb. Akarod, hogy kölcsönkérjem neked a könyvet, mielőtt visszaadom? Vannak benne elég jó mondatok. A tavasz alattomos lagymatagságát már mondtam. Kicsit azt érzem én is, amit Renoir a vége felé. Hogy gyorsabban öregszem, mint eddig bármikor. Nem tudom, miért van. Majd dolgozom rajta, hogy lelassítsam a folyamatot, biztos azt is lehet. Csak légy partner benne. Megéri, végül úgy lesz minden, ahogy akarod, meglátod.

TÉREY JÁNOS

KONFIRMANDUS

Álltam az előszobában tizenhárom évesen, kezemben a boríték, benne a Nagytemplomi Református Egyházközség meghívójával, a hártypapíron átütött a gépirás. A saját konfirmálásomra hívtak. A gyülekezetbe. A gyülekezetünkbe. Már a szó is elijesztett. Vajon mit jelent az a konfirmáció? Fogalmam sem volt. Valamiféle vizsga? Sosem voltam igazi konfirmandus. Nem jártam előkészítőre. Anyám nem íratott be, sőt nem kaptam a szüleimtől református nevelést sem, ami nem csoda, hiszen anyám katolikus volt, apám meg, aki a testvéreihez hasonlóan reformátusnak indult, vallástalanul élt.

Akit megkereszteltek, azt egy bő évtized múlva ünnepélyesen fölveszik az egyháztagok sorába. Nem muszáj elmennem, mondta anyám, nem kötelező, mint iskolába járnom, kisdobosnak és úttörőnek lennem, de azért illik. Az ifjú ember számot ad ismereteiről, és megerősíti hitét. Ez a dolgok egyenes következménye.

„Ha megkereszteltek, kisfiam, márpedig téged nem akárhol, hanem a debreceni nagytemplomban kereszteltek meg, akkor tudhattad előre, hogy egyszer, úgy tizenhárom éves korod körül el kell majd menned a gyülekezetbe, hogy találkozzál a veled egykorúakkal, és eligazításban részesülj Isten és ember dolgait illetően.”

„De én azt sem tudom, hogy mi az a gyülekezet.”

„A gyülekezet, kisfiam, az egy közösség. Egy közösség, ahol mindenki... egy.”

„Mindenkivel vallásos?”, firtattam.

Ő nem így mondaná, javított ki anyám. Mindenki hívő. Istenhitű.

Én nem vagyok hívő, ebben az egyben biztos voltam. Hogy anyám az, kérdés nélkül is tudtam. Tudtam a keresztvetéséből a feszület előtt, tudtam a jászteleki búcsúból. Jásztelken nem folyt meleg víz a csapból, nem is volt csap, csak kerek kút, onnét húztuk a vizet, és hordtuk a zöldségekre tulipiros vaskannában. Általános gyermekkori diszkomfortérzetem falun volt a legerősebb. Részegen karikás ostort pattogtató mostohanagyapámtól, Bencsik Mátyástól különösen félni kellett. „Jánoska, nagyapa mérges. Tudom, hogy játszanál, de játsszunk mást, naaa. Kérlek szépen, most ne menj ki az udvarra, jó?” De hát miért mérges Bencsik nagyapa? Nem értettem, bántotta őt valaki? Beivott. Aha, beivott, a pálinkától mérges, és a karikás ostor az ő játéka. Vajon milyen feszültséget vezetett le vele?

Az én játékom meg az építkezés volt. Kunyhót eszkábáltam lécekből és fűből, vasszerszámokkal rendeztem be. Legjobban a föl nem használt, íves vonalú kúttéglából szerettem falat emelni, olyat otthon nem találtam. Fölmásztam a kukoricagóréba. Kimentem a határba. Este tíz előtt, vagyis a városi ember számára szokatlanul korán, vastag dunyha alatt aludtunk el a tisztaszobában. Volt egy nagy, selymes, fekete bundájú macskájuk, Ékes, egyszer jól megkarmolt. Párszor megcsípett a kakas is, és nyilván a libák is megkergettek, vagy fordítva, ez volt a beavatás menete falun. A tyúktól és a disznóól émelyített, pedig ganajozni nem nekem kellett, hanem a nagypapának. A Zagyva árterére jártunk játszani a szomszéd gyerekekkel. És amit Jásztelken a legjobban szerettem, az a búcsú volt a falu széli kápolnánál. A kis domb

füvén hevertünk, anyám és a nénye a pap szavait vitatták meg a vasárnap reggeli mise után, és akkor szóba került Isten. Hit, vallás és felekezet között még nem tudtam különbséget tenni. Tudtam az elkötelezettséget anyám mozdulatából is, a furcsa odahajlásból, ahogyan megcsókolja rokonai sírkövét a szülőföldjén, valamelyik jázsági temetőben, Alsószentgyörgyön vagy Apátiban. Ilyet egy kálvinista soha nem tenne, hiszen óvakodik az efféle érzelmes gesztusoktól, töprengtem később. A Zagyva-part istenfélő földműveseire bibliák, énekes- és imádságoskönyvek, kalendáriumok, beszolgáltatási jegyek emlékeztettek minket, sőt egy Prohászka Ottokár-életműsorozat töredéke is a Szent István Társulat kiadásában – két mű a szalonképesebbek közül, a *Föld és ég* második kötete, illetve *Az elme útjain*, amelynek előzéklapjára a haldokló Bencsik nagyapa tintaceruzával rózta föl a családtagok névsorát, hogy rövid búcsúüzenetet intézzen hozzájuk: „Itt vot szeretőd Mátyás csokolok isten veled” –, de ez az elérhető maximum.

Mi Debrecenben nem jártunk templomba, még ünnepeken sem, de nem mertem megkérdezni, miért nem. Annyit tudtam, hogy anyámat az ötvenes évek közepén jelentette, besúgta egyik évfolyamtársnője, amikor a pesti orvosi egyetem Üllői úti kollégiumából rendszeresen az Egyetem téri templomba járt reggelenként imádkozni. Ő, a mezei munkában felnőtt falusi lány a Rákosi-rezsimnek köszönhette, hogy egyáltalán egyetemre járhatott – paradox módon apám családját ugyanezekben az években fosztották meg a földjétől, a városi és a határbeli házától egyaránt –, ám a vallását és az imaéletét ezek után sem tekintette elvetendő csökevénynek. Az egyetemi évekből maradhatott meg egy óvatos reflex? Itt nem volt annyira szem előtt anyám, mint orvostanhallgatóként. Vagy, ami valószínűbb, egyszerűen nem maradt rá ideje, „nem fért el”, nem tudta odaszuszakolni a templomot a hétvégi körzeti orvosi ügyeletek meg a kerti munka elé, mellé, mögé. Alighanem az utóbbi; régóta nem volt oka retorziótól tartani a templom miatt. A figyelmes évfolyamtársnőből pedig, aki jelentette anyámat, a nyolcvanas években egészségügyi miniszter lett, egy kivételesen következetes pálya logikus fordulataként.

„De hát ti sosem... Nem mondtátok soha, hogy nekem templomba kéne járnom.”

Igen, ez kimaradt. Anyám mintha most látná be a mulasztását. Tudhattam volna előre, hogy egyszer ez a nap is eljön, de senki sem emlékeztetett rá. Hogyan tegyem le a vizsgát, ha soha nem készültem rá? Nem mondták, hogy itt a helyed, kisfiam, így aztán nem lett túl sok közöm kisfiúként Jézushoz, nem jártam hittanra, nem tanultam katekizmust. Kapiskáltam ugyan József történetét, akivel csúnyán elbántak a testvérei, de nem tudtam semmit a helvét hitvallásról. Anyám célzott néha a tízparancsolatra, el is olvastatta velem, de nem magoltatta be, mert mégis, mit kezdtem volna például a paráználkodással? Korai lett volna. Bibliát is csak képes gyermekváltozatban olvastam, találmomra bolyongva a lapjain, mert nem igazított el benne senki, nem csinált senki kedvet hozzá, senki nem magyarázta el, mi volna benne a jó, a számomra is tanulságos ismeret. Anyám most mintha magának tenne szemrehányást, hogy nem vezetett a megfelelő útra, én meg magamnak, hogy ezek szerint nem kerestem eleget Istent, így aztán se nem értem, se nem követem a parancsolatait.

„Igazad van, nem mondtuk.”

„A hittantól lesz hívő az ember?”

„Az nem úgy megy, kisfiam. Meggyőződésből lesz az.”

„Meggyőződésből, de milyen meggyőződésből?”

„Hiszi Istent.”

„Igen, és azt hogy kell?”

„Megbizonyosodsz. Meggyőződsz róla, hogy van.”

„Egyszer csak látom? Te látod, anya? Hallod?”

„Nem. De el tudom képzelni.”

„Hát én meg nem tudom. Hogy menjek így el konfirmálni?”

Ő el tudja képzelni. Hogy valamit vagy valakit képzelt el, háttérből sugárzó erőt, természetfölötti jelenséget, netán magát az egyetemes világszellemet, vagy tündéri naivitással gondol egy gondoskodó, szigorú, de nagyszívű öregemberre, az most mindegy is. Én meg nem képzem el, mert begörcsöltem, és egyelőre képtelen vagyok, de azért kezdek gondolni az Úrra. Anyám tehát jóban van teremtőjével és főntartójával. Hozzá fohászkodik nehéz óráiban, de Isten, úgy látom, megmarad az ő magánügyének. Előttem jár a hitben, és nem hív magával. Neki van Jézusa, nekem nincs: hát akkor ki a csuda váltsa meg ezt a házat, ezt a zaklatott családot, anyámat, apámat meg engem? Majd mi magunk?

A hitem helyén a szorongásaimat találtam.

Egyke voltam egy morózus apa árnyékában, hogyne kerestem volna magamnak baráti és támogató közösséget! Olyan jó volna valahová tartozni a családomon kívül is, de hogy merre keressem ezt a társaságot, fogalmam sem volt.

Szóval nem lustaságból nem mentem el konfirmálni.

Álltam az előszobában tizennyolc évesen, kezemben egy másik meghívóval, sőt behívóval, ezúttal már nem a nagytemplomi gyülekezetbe, hanem a Magyar Néphadseregbe. Nem volt apelláta, mentem. Korán reggel a honvédlaktanyában soroztak a Péterfia utca sarkán, testmagasság, súly, szívhang, EKG, vérminta, vizeletminta, és olyan szép, szabályos A kategóriát kaptam Kovács doktortól, hogy magam is megijedtem tőle.

Örülj neki, meghaltál volna a szegyénytől, ha nem kapod meg. Férfi vagy, bassza meg. A kriplik kapnak E-t, kripli akarsz lenni, hadarta egy fiú a társa fülébe, ott a laktanyában. Te mi vagy? A! Én A vagyok. Ez a félszeg büszkeség keveredett az elemi félelemmel, amelyet a Kádár-kori néphadsereg tortúráiról kiszivárgó, szépen terjedő hírek váltottak ki. Szadista őrmesterek, csuklózttatás, elvágólagos körletrend, futkosó, ki lett öngyilkos az őrségben, és így tovább.

Az előzetes vérvétel a Bem téri kórházban történt. Maga a szúrás nem fáj, de megszedültem, sőt nem csak szédültem, hanem el is ájultam a vérvesztéségtől. Le kellett ültetni egy félreeső székre a folyosón. Puhány volnék? Az azért csak nem. De, igenis az voltam. Ez a sorozásnak mondott, merőben értelmetlen procedúra annyira fölforgatta addigi világot, annyira szorongtam, hogy aznap délután magamtól indultam el a templomba, este pedig magamtól vettem kézbe az evangéliumot. Kiszolgáltattottan, de végre kíváncsian és eltökélten, az egyetlen akkor lehetséges menekülési útvonalra találva. Olyan szorongást éltem át, amelyet megosztottam ugyan anyámmal, de még vele sem egészen. Biztosan megsajnál, de nem vesz egészen komolyan. Nem hívnám megtérésnek. Eszméledésnek inkább. Nincs okom vele dicsekedni, már csak azért sem, mert sarokba szorított helyzetben történt, mondom, menekültem, még csak nem is egy megerősítő közösségbe, de legalább saját úton jutottam hozzá a hitemhez, mondhatni, a személyes Jézusomhoz. Bizonytalan kötődéssel lettem újonc a hitben. Az én imádságom sokáig csak praktikus, kérő imádság volt, jelesül hogy ne vigyenek el katonának, feledkezzünk meg legalább erről az egyről, a fegyveres szolgálatról. Kamaszként csak akkor imádkoztam, ha szerettem volna valamit. Önzőn, magamért, mint Lót; nem a rokonaimért és a városért, mint Ábrahám.

Egy látszott biztosnak, hogy az én Istenem minden jel szerint nem az őszövetségi Seregek Ura.

Utolsó éveiben velünk lakott anyám édesanyja, a Kékinétől megvásárolt és velünk egybenytott szomszéd lakásban. Ő volt az én jásztelki nagyanyám, Tuza Borbála. Anyám egyik reggel az ágyam fölé hajolt: „Meghalt a nagymama.” Hajnalban, álmában halhatott meg, mert abban a pillanatban már nem volt velünk. Elvitte az autó. Első férjét – az 1905-ös születésű Pap Sándort, aki az 1941-es délvidéki bevonuláskor halt meg vérmérgezésben – negyven évvel élte túl. Sanyi bácsinak feltörte a lábát a bakancs, és nem kezelték, nem volt gondjuk ilyesmire. Ő meg belepusztult. Fászlizta a feltört bokáját, mégis az a sérülés vitte el. Azt sem tudni, hazajutott-e egyáltalán vele. Mivel rengeteg kilengés történt ebben az időben a Magyar Királyi Honvédségnél, és még csak nem is a rendszeres orvosi ellátás hiánya volt a legrosszabb a problémák sorában, elképzelhető, milyen morál uralkodott ama diadalmas napokon, a lesből támadó szerb partizánok prédájaként ráadásul.

EHHEZ KÉPEST AZ ÉN BEHÍVÓM, BÉKEIDŐBEN... Jó nagy hülyeség, igaz?

Tényleg ne vess rajta, fiam. Jó lecke lesz az. Ki fogod bírni. Miért pont te ne bírnád ki? Egyre több a jó hír, lazulnak az eresztékek, változott a retorika, bementa a rádió, hogy ötvenhatot mostantól népfelkelésnek tekintik odafönt, szóval döglődik a rendszer, lehet szidni. Amikor pár éve november hetedikéi vetítésre mentünk a Meteor moziba, és utána egyik poént a másik után lőttük a szovjet nagyjátékfilmre, összeröhögve a színes csempés előcsarnokban, még rákérdezett Bankós tanár úr: „János, te rendszerellenes vagy?” Tudtam, vagy inkább éreztem, hogy pár hónap múlva már nem kérdezné rá.

Nemsokára a haldokló anyámért fogok imádkozni.

Sohasem derült ki, hogy kibírnám-e a katonaságot, mert nem sokkal később a vizsgálatok során apró rendellenességet, szívritmuszavart találtak nálam, egy úgynevezett járulékos nyálábót. Extraszisztolét. Néha kimarad egy ütem, százezerből körülbelül harminc. Nem vésszes, évtizedeket lehet vele élni, de a fölmentéshez elég. „Maga nem lesz katona”, mondta egy ezredorvos, már Budapesten. A sereget tehát megúsztam. Aztán tekervényes módon a polgári szolgálatot is. Gondoljam azt, hogy Istennél talált volna kétszeresen is meghallgatásra az imám? Nem lehet ilyen egyszerű, hiába lett az évek során nagy keservesen E kategória az A-ból. Isten felé nyitva maradtam. Az evangéliummal pedig ugyanúgy, ahogyan a vérvétel utáni este.

NOVÁK ZSÜLIET

A BÉ ÉS A PÉ

Egy hete halt meg apám.

Húsz éve nem beszéltünk, de hozzám érkeztek a részvétnyilvánítások. Sokkal inkább érkezhetnének a pékhez, aki naponta kenyeret adott neki, és megkérdezte tőle, „Hogy s mint van, Jani bátyám?”, vagy a szomszédasszonyhoz, aki vasárnaponként átvitt néhány szelet friss süteményt, és azt mondta, „Fogyassa jó étvággal, János bácsi, de a cukrára azért vigyázzon!” Feltételezve, hogy léteztek ezek az emberek. Feltételezve, hogy gond volt a cukrával. Fene tudja.

A búcsúztatón hátul álltam, a turisták között, egy fa takarásában. Tudják, akik olykor esküvőkön, olykor temetőken jelennek meg menyasszonyt vagy holtakat nézni, mások boldogságán vagy elmúlásán élősködni.

Nem sírtam. Azt sem tudom, minek mentem oda. Egyszer csak odalépett mellém egy nő. Sose láttam azelőtt.

– Maga a lánya?

– Igen – néztem rá gyanakodva. – Honnan...?

– Régi fényképeken láttam – legyintett. – Ez a magáé.

Azzal a kezembe nyomott egy nagy borítékot, és elsétált. Ritkán néznek rám idegenek így. Ilyen leplezetlen gyűlölettel. Ettől rosszabbul éreztem magam, mint a temetéstől.

Csupán két tucat félfamentes rajzlapot találtam a borítékban, teleírva azzal az egyetlen mondattal: *Soha többé nem fogok egyetlen pillangót sem bántani.*

Amikor a bátyám harmadik osztályba kezdett járni, én még az első betűimmel küszködtem. Addig fizikai fölényével, oktalan bátorságával akarta kivívni a nagy testvérenek járó tiszteletet, ami engem látványosan hidegen hagyott. De miután olyan fantasztikus tudásnak jutott a birtokába, mint hogy *minden bogár rovar, de nem minden rovar bogár*, vagy *az Esthajnalcsillag nem is csillag, hanem egy bolygó, amit Vénusznak hívnak*, szempillantás alatt elérte, hogy csüngjek szavain. Azokért cserébe pedig beágyaztam helyette, elpakoltam a játékeit, és nekiadtam az édességek nagy részét.

Majd egy nap azzal jött haza:

– Én már azt is tudom, hogy mitől tudnak repülni a pillangók!

Egész nap a nyomában koslattam, könyörögtem, hogy vegye el a rágóm, megígértem, hogy ebéd után megeheti az én sütim is, mire végre elárulta.

– A portól, ami a szárnyukon van. Attól tudnak repülni.

– Miért? Mi az? Valami varázspor?

– Hááááát – nézett rám furcsán –, gondolom, igen. Varázspor.

A házunk mögötti tisztáson állt egy öreg enyves éger. Repedezett törzséről tábla alakban száradt le a feketés kéreg. Szív alakú levelei szélét fűrészres fogazat csipkézte. Kardozáshoz gyakran vágunk le belőle hosszú ágakat, melyek meglehetősen könnyen hasadtak. Fája nyersen izgalmas sárgapiros volt, megszáradva világos rozsdaszín, mint a ruhákba beleszáradt vér. Remekül el lehetett rejtőzni az árnyékában napsütéses időben, amikor a pillangók rajban lepték el a vadvirágokat.

Először ecsettel próbáltam lesöpörni szárnyukról a port. Azonban csak a lószórszálak teltek meg a selymesen ragadós anyaggal, de ennél többet nem sikerült kinyernem tucatnyi pillangóból sem. Aztán inkább egy hosszú ujjú pólót neveztem ki a leendő repülős kabátnak, abba törölgettem a lepkéimet. A legtöbbjüket azonnal megöltem, mégsem voltam képes eldobni megtört testüket. Egy cipősdobozba gyűjtöttem őket, hogy szándékaim szerint majd egyszerre temessem el az összest a fa alá.

Anyám fűnyírás közben pillantotta meg a dobozt. Elfutottam, mielőtt fölemelte a tetejét. Az ágyneműtartóban talált rám. Ziháltam a rémülettől. Nem tudtam elmondani a történetet. Minél többet faggatott, annál inkább zokogtam, míg végül feladta, és azt a büntetést róta rám, hogy annyszor kell leírnom, ahány kis rovar van a dobozban, hogy *soha többé nem fogok egyetlen pillangót sem bántani.* Addig nem fekhettek le aludni, míg el nem végzem a feladatot. Majd rám csukta a szobám ajtaját.

Csak ültem a papír és a pillangós doboz fölött, és órákon keresztül nem csináltam semmit. Hallgattam a beszűrődő zajokat. A kés ütemes kopogását a vágódeszkán, az olajba

ejtett étel sístergését, a víz hangját, ahogyan panaszosan megindul a csövekben, majd ne-
hézkesen megáll. Az ajtó csapódását, a beszédhangok morajlását, majd apámnak a szobám
felé közeledő lépteit. Bejött, gyengéden megpuszilta a fejem búbját.

– Szerintem jobb lenne, ha elkezdenél írni.

– Nem tudok – suttogtam.

– Miért nem tudsz?

– Mert még nem ismerem a b és a p betűt – néztem mereven a dobozt.

– Óóó, vagy úgy – köszöriülte meg a torkát –, akkor szerintem erről szólnunk kellene anyának.

– Ne – kaptam föl ijedten a fejem.

– Oké, akkor ne – ült le az ágyamra. Hallgattunk pár percig. – Akkor mit javasolsz?

– Nem tudom.

Sóhajtott, majd odahúzott mellém egy széket. Egyesével raktam egyik dobozból
a másikba a pillangókat, ő pedig minden példány után leírta a mondatot. Mikor végeztünk,
csöndesen megkért, hogy mossak fogat, aztán feküdjek le aludni, és kivitte a dolgozatot.

Néhány hónap múlva már nem is nagyon jutott eszembe az ügy, csak boldogan rohan-
tam be évváró után a műhelyébe kiváló bizonyítványom lobogtatva. Először azt mondta,
hogy nagyon büszke rám. Utána azt, hogy akkor most üljek le, és írjam le kétszázhetvenszer
egymás után, hogy *soha többé nem fogok egyetlen pillangót sem bántani*.

Meghalt apám.

TÓTH VIVIEN

ANYA ÉS FIÚ

Megint itt van, hallom. A konyhában pakol, feldönt egy sörösüveget, eszembe jut,
hogy nem vittem le őket a szelektívbe. Felveszi, széttöri a falon. Erősen markolom
a takarót, elképzelem, hogy a csomó a kezemben az arca, egyre kisebbre szorítom,
végül megfullad. Káromkodik, rálép a szilánkokra, kihúz egy széket, leül, a tenyere
csattan az asztalon. *Asszony, hol a vacsora*, üvölt. Összeugrik a gyomrom, beleka-
parok a matracba, gyűlik a szősz a körmöm alatt. Eldől a szék, közeledik, járkál az
ajtóm előtt, nem tud bejönni, kulcsra van zárva. Feszegeti, elfárad, abbahagyja.
Visszahúzódik a konyhába, várja a vacsorát, amit sosem fog megenni. Falhoz lapulok,
hallgatózom, lassan kinyitom az ajtót, átfutok a fiam szobájába. Ide csupán egyszer
mert bejönni. Öleltem a fiút, rimánkodtam, hogy ne bántson minket, a pofont vélet-
lenül a fiam kapta helyettem. Azóta nem lépi át a szoba küszöbét. Nézem a gyereket,
mélyen alszik, alig mozdul. Próbálok lefogni remegő kezem, nem akarom feléb-
reszteni. Mocorog, arrébb kéne mennem, hogy elférjen, de odaragaszt a félelem.
Kinyitja a szemét, néz rám, nem érti, kérdez, nem tudok válaszolni, a konyhában

csörömpölnek az edények, csak a kedvenc bögrémet ne törje el. Mászok a nyakához, hogy csókkal nyugtassam meg, mint kiskorában. Csattan valami az ajtón, aztán megint, belezeng az egész szoba, üvöltök, hogy elnyomjam a kintről jövő kiabálást. Markolom a fiam nyakát, ő a váram, ha elengedem, meghalok. Megint itt van, suttogok. Tölcsért formálok a kezemből, hogy tompítsam a hangom. Az a mocsok már az ablakot veri, *megöllek, te geci*, fenyeget. Bebújok a takaró alá, szorosan behunyom a szemem. Rázkódik az egész ágy, először azt hiszem, hogy bejutott a szobába, és ez az ő műve, de csak én vagyok az. Kiszed a fiam, pofon vág, a taknyom a számba folyik, sós íze van. *Itt van az apád, nem hallod? A nappaliban járkal.* Elkerekedik a szeme, nem mozdul, felidegesít, kivetem az ágyból, kimegy a szobából, magam maradok. Nem hallok semmit. Ezt a szobát még gyerekkorában szigeteltük le, hogy ne hallja a beszűrődő zajokat. A férjem szerint nem tesz jót egy gyereknek, ha hallja a szüleit közöszlenni. Megnyomorodik tőle. A civakodó és részeges hangokról nem tett említést. Visszajön a fiam, átölel. Apa elment, mondja. A leheténe hányásssza van.

Mozdulnék balra, de nem tudok. Jobbra van a fal, húzódnék arra, elfogyott a helyem. Nyitom a szemem, anyám melletttem fekszik, remeg. Engem néz, várta, hogy felébredjek. Eszembe jut róla a régi kutyánk, aki akkor nézett így, mikor pisilnie kellett. Sokszor elfelejtettük levinni, engem lekötött a házi feladatom, a szüleimet meg a pálinka. Végül elajándékoztuk a szomszédunknak, Feri bácsinak. Apám sokat járt át hozzájuk, bár sosem hívták. Munka után szeretett felöntenni a garatra. Anyám faggatta, hogy miért iszik ennyit, aztán megunta a kérdezősködést, és ő is rászokott. Néha együtt mentek át a szomszédba, kínálták Feri bácsit, neki meg nem volt szíve hazaküldeni őket. Inkább elköltözött. Anyám közelebb csúszik, mászik a nyakamhoz, erősen beleszuszog, nagyon zavar, de nem szólok. Kérdezem, mi a baj, nem árulja el. Dühöngök egy sort, szép álomból szakított ki, az osztálytársammal, Enikővel csókolóztam benne. Régóta kinéztem magamnak, lépni nem mertem. Kértem anyám tanácsát, de csak annyit mondott, hogy a szerelemtől elbutulok, koncentráljak a matekpéldákra. Ráhagytam. Egyre jobban remeg, engem meg egyre jobban zavar, hogy nincs nyugtom. Simogatom a hátát, egy pillanatra szülővé válok, noszogatom, hogy mondja el, mi a baj, megint rosszat álmódott? Ez a második este a héten, hogy bemászott mellém. Beleszágolok a hajába. Erős gyógyszerszaga van. Suttog valamit, nem hallom, hajolnék közelebb, de erősen fogja a nyakam, nem megy. A reszketés kirázza belőle a szavakat. Megint itt van, mormol bele a sötétbe. Kicsoda? Fejére húzza a takarót, artikulálatlanul üvölt, kérelek, hogy mentsem meg. Egyszerre üvöltünk, kiszedem a takaró alól, nem hagyja abba, felpofozom, csend. Felhúzza magát a fülemhez, úgy mondja: *Itt van az apád, nem hallod? A nappaliban járkal.* Kirúg az ágyból, követeli, hogy tegyek rendet, különben apám mindent szét fog verni. Nehezek a lábaim, lassan közelítek a nappali felé. Állok a közepén, benézek minden sarokba, közben arra gondolok, hogy apám négy éve halott. Veszek egy mély levegőt, ráz a hideg. Lehányom a zoknim, behajtom a fürdőbe, majd reggel feltakarítom. Visszabújok anyám mellé, megnyugtatom, hogy nincs baj. Apa elment.

NINCS

Hajnali öt. Kimostam a szennyest, elmosogattam a tányérokat, és most itt fekszem a száradó ruhák alatt. Becsípődött egy ideg a hátamban. A hűvös padló jót tesz neki. Lehunyom a szemem, mélyet szippantok az orchideailatból. Benyomom a kezem a derekam alá, már nem fáj. Eljátszom, hogy egy kicsit még igen, hogy ne kelljen rögtön munkához látnom. Úszik az egész lakás, belefulladás a teendők tengerébe. Ki kell vasalnom Jancsó ingét, mielőtt munkába indulna. Ma lesz az ő nagy napja, ezt ismételteti három hónapja. Az előléptetés meg a céges autó. Nem látunk belőle semmit. Csak várunk. *Majd alakul ez, cicám.* Átfogom a szárító lábát, felsérti a tenyeremet egy csavar. Rányomom erősebben, de a bőrt nem szakítja át. Csendben sóhajtok, felállok, automatikusan nyúlok a vasaló után. Szinte hozzám nőtt. *Szervusztok!* Hallatszik a másik szobából. Felkelt az apósom. Bemegyek hozzá, beszélgetünk egy kicsit. *Hogy érzed magad? Szervusztok! Jól aludtál? Szervusztok!* Két éve kapott agyvérzést, miután meghalt Jancsó édesanyja. Szívroham vitte el. A zöldségesnél esett össze, a mentőben halt meg. Másnap az apósomat is elvesztettük. Félig. *Szervusztok!* Felnyalábolom csontos testét, egyedül is megy, beteszem a tolószékbe, átgurulunk a fürdőbe. Megengedem a vizet, hallom, hogy Jancsó felkelt. Apósom már a kádban, megmosom a megmaradt hófehér haját, felemelem a karját, átsikálom a hónalját, közben nevet, mint egy kisgyerek, mosolygok rajta. Jancsóval csendben váltjuk egymást, a nemi szervét ő mossa. Mire visszamegyek, az apósom már a kád szélén ül, Jancsó a kezembe dobja a törülközőt, és kimegy kávézni. Szárítkozás után leülünk közösen reggelizni, nem beszélgetünk. Viszem Jancsóknak az ingét, nem jó, neki a piros kell. Arra gondolok, hogy abban úgy néz ki, mint egy pincér, de nem teszek megjegyzést. Újra kezemben a vasaló. Két éve költöztem ide, segíteni. Tulajdonképpen előtte is már itt laktam, de akkor még nem én végeztem a házimunkát, hanem az anyósom. Rágtam a fülét Jancsóknak, hogy költözzünk el valahova kettesben, még egy garzon is jó, de mindig arra hivatkozott, hogy inkább gyűjtsünk még pár évig. Utazásra, a közös jövőnkre, s amikor ezeket eluntam, akkor a közös babánkra. De csak az évek gyűltek, a pénz nem. Aztán meghalt az anyósom, és itt ragadtam. Azelőtt bankban dolgoztam, éppen akkor léptettek volna elő. Többet kerestem volna, mint Jancsó. Kiléptem, hogy gondozhassam az apukáját. Szerinte ez a legszebb munka, amit végezhetek. Kérdeztem, hogy akkor miért nem ő marad itthon, de erre csak legyintett. Aznap nem aludt itthon. Kész az ing, felveszi, bedobja a táskájába a szendvicseket, megszokásból arcon csókol, és elindul. *Szervusztok!* Rendet teszek, felmosok, apósom szobájában várjuk, hogy felszáradjon a padló. Eldöntöm, hogy a mai napot a szabadban töltjük. Felöltöztetem, a télikabátja hátulja ki van szakadva, de Jancsó szerint nem kell újat vennünk, mert a tolószék úgyis védi a hátát. Ráhagytam. A közeli park felé vesszük az irányt, messzebb nincs kedvem menni. Ülünk a padon, az apósom alsó ajka remeg, de megmaradt a jókedve. Ha arra jár valaki, kedvesen ráköszön. Kezd fájni a hátam, ráteszem a kezem, most nem segít. Akkor kezdődött ez az egész, mikor rosszul hajoltam le az egyik edényért. Jancsó rám szólt. Ne balról lépjek a szekrényhez, és úgy hajoljak le, hanem jobbról. A vasalót is jobb kézzel fogjam, néha rázzam meg. Az ágyban is átkerültem a jobb oldalra. Egyszer nagyon özszevesztünk, és mérgemben rákérdeztem, hogy miért kell mindent máshogy csinálnom. Visszaüvöltött, hogy azért, mert az anyja is így csinálta. Utána direkt mindent balról és a bal kezemmel csináltam, de már nem esett jól. Akkor állt be a hátam, úgy tűnik, örökre. Azon gondolkodom, nem, ezt nem szabad elmondanom. Azért néha jó lenne elszökni. Csak egy

kis időre. Magamban lenni. Megcsináltatni a hajam, vagy elmenni a kozmetikushoz. Kikapcsolni. Jancsó nélkül lenni. Vagy Jancsóval, de... Nem, inkább nélküle. Nem akarok több mosatlant látni, nem akarok többet jobbról lehajolni. Talán bevallhatom, hogy arra gondolok, hogy most mindent itt hagyok. Összepakolom a cuccom, nem, még azt sem, csak rohanok, amíg bírja a lábam, és akkor már nagyon távol leszek. Találok új munkát, megalszom bárhol, olcsón veszek kaját, újra lesznek barátaim, saját személyiségem és életem. És élvezném a csendet. *Szervusztok!*

HIDAS
JUDIT

MEGLÁTOD, JÓ LESZ NEKED IS

Mindenkinek kell egy jó barát. Így vagyok ezzel én is. Gondosan szoktam válogatni, az ember mégsem szeret bárkivel összeállni. Ezért addig keresgélek, amíg meg nem találok az igazit. Persze ilyenkor kicsit küzdeni kell a szeretetért, de a dolog enélkül olyan unalmas lenne. Jó egy kicsit harcolni, akkor tudunk a győzelemnek igazán örülni. Persze van, hogy a dolog némileg elhúzódik, és nekem csak a harc marad. De ilyenkor jól tudom, magamra vethetek, miért nem voltam ügyesebb, okosabb.

Viki nemrég berágott rám. Tisztázni akartam vele a dolgot, de először nemet mondott. Arra hivatkozott, van elég gondja Alexszel, aki folyton azzal fenyegeti, hogy öngyilkos lesz, ha Viki tényleg elutazik.

– Adj nekem fél órát – kérleltem.

Viki hezitált.

– Milyen barát az, aki csak saját magára tud figyelni?

Hallgattam a vonal túlsó végén, aztán ismét könnyörögni kezdtem. Igen, igaza van, talán tényleg nem vagyok könnyű eset, még sokat kell fejlődnöm, hogy jó ember legyek, és valószínűleg meg sem érdemlem, hogy a barátom legyen. De mit tegyek, ha úgy érzem, nélküle az életemnek nincs semmi értelme?

Végül nagyot sóhajtott, és azt mondta:

– Gyere fel holnap este nyolcra.

Lerakta a telefont. Álltam a fürkékben, kezemben a bűgő kagylóval.

– Rendben, holnap este ott leszek – motyogtam magamban, bár aznapra volt már színházjegyem, de úgy döntöttem, Viki most mindennél fontosabb.

Úgyis egyedül mentem volna. Igen, Viki megmondta előre, hogy ez lesz, nem is értem, hogy bízhattam Dénesben. Folyton várok, történjen valami csoda, és találjak végre valakit, aki normális, de most már tényleg jobb, ha leszámolok az illúziókkal. Be kell látni, a férfiak olyanok, mint a rothadó alma, kívülről szép pirosak, belül tele vannak kukacokkal.

– Mihez akarsz kezdeni? – kérdezte tőlem Viki fél éve, amikor bejelentettem neki, váltani akarok.

Elegem volt a művészekből, a kiállításmegnyitókából, az ingyenmunkákból és az éhezésből, az ígéretekből, amikből sosem lett semmi. A társadalom megbecsült tagja akartam lenni, nyugdíjjal, tétével, bankkártyával, és nem akartam életem végéig albérletekben tengődni.

– Felvettek egy irodához – válaszoltam.

– És mit fogsz csinálni?

Hallgattam egy darabig, aztán anélkül hogy ránéztem volna, kiböktem:

– Idegenvezető leszek.

Felnevetett.

– Ezt nem mondod komolyan!

Lopva rápillantottam.

- Most haragszol? Gondoltam, megpróbálom, neked is olyan jól megy.
- Miért nem tudtál valami mást kitalálni? – válaszolta.
- Ne haragudj, nem tudtam, hogy zavarni fog – mondtam, és már el is képzeltem, milyen szép tájakra utazhatok majd, az emberek hallgatni fognak a szavamra, arról nem beszélve, hogy nem kell végre anyámnál kuncsorognom pénzéért.
- Remélem, ez nem lesz köztünk gond – hümmögte Viki.
- Ugyan, hisz barátnök vagyunk – próbáltam nyugtatni.

Nem értettem, miért aggódik ennyire. Jó, tudom, ő csak saját magára számíthatott egész életében, a szülei egyszerű falusi emberek, de hát tehetek én róla, hogy én jobb családba születtem?

Viki egy kis idegenforgalmi cégnél dolgozott már évek óta. Szeretett volna váltani, és egy nagyobb helyre menni, de egyelőre nem sikerült neki. Őszintén szólva ezen nem is csodálkozom, mert elég könnyen felkapja a vizet, és annyira nem is okos, mint amilyennek magát képzei. Tudom, nem szép ilyet mondani, de asszem, én sem szívesen dolgoznék vele.

Engem az anyám barátnője vett fel egy utazási irodába. Jó volt a jutalék, kaptam egy kis alapfizut, a tébét is fizették utánam. Lett céges telefonom, cafeteriám, mindenem, ami egy tisztos polgárt megillet. Huszonnyolc évesen végre felnőttnak érezhettem magam.

Úgy tűnt, Viki nagy nehezen elfogadta a döntésem, de amikor meséltem neki a munkámról, egy idő múlva mindig azt éreztem, hogy nem figyel. Aztán egyszer kibökte, nem tartja túl igazságosnak, hogy én az anyám révén ilyen könnyen álláshoz jutottam, miközben ő évek óta gürizik, próbál továbblépni.

Emlékeztettem rá, mennyit szenvedtem az előző néhány évben. A főiskolán nem sikerült státuszt szereznem, és fotósként sem találtam állást.

- Azért végül csak kikapartad magadnak a gesztenyét – válaszolta.

Mielőtt reagálhattam volna, Alexre terelte a szót. A szája legörbült, ahogy panaszkodni kezdett, én pedig újra megsajnáltam. Olyan szomorúan pislogott a hosszú szempilláival, mint egy ázott pillangó.

– Egyszerűen semmi sem működik. Hiába próbálom türelemmel, erőszakkal, csábítással vagy hisztivel, nem változik.

- És mit mond Alex?

Keserűen felnevetett.

– Azt, hogy a stressz miatt nem jut az eszébe a szex. De mégis milyen stressz? – nézett rám Viki úgy, mintha keresztül akarna döfni a tekintetével. Hátrahőköltem. – Az utóbbi egy évben összesen egy lakást tervezett, azt is az egyik haverjának, szinte ingyen – tette hozzá kicsit halkabban.

Vigasztalásul megsimogattam a kezét, de azért egy kicsit megkönnyebbültem. Ezek szerint előnye is van annak, ha az ember az üres lakásba érkezik meg esténként. Arról nem beszélve, hogy valahol Alexet is megértem, mert az az igazság, hogy Viki nem a legjobb nő a világon. Ráférne egy kis fogyókúra, nagy a feneke és a hasa is, már bocsánat, ezenkívül

szinte egyáltalán nem vezet háztartást, viszont betegesen rendmániás. Állandóan suvickol valamit a lakásban, és ha leejtesz nála egy morzsát, akkor már nagytakarítást csinál.

Persze tudom, én sem vagyok tökéletes, meglátjuk, én jobban csinálom-e, mert épp arról akartam neki mesélni, hogy egy fickóval kezd valami alakulni. Csak nem tudtam mellette szóhoz jutni, mert ha Viki sokat ivott, akkor szófosása volt.

Normális esetben beosztjuk igazságosan. Egyszer én panaszodom, aztán ő, majd váltunk. Jól nevelten bólogatunk egymásnak, miközben alig várjuk, hogy ránk kerüljön a sor. De most annyira el volt foglalva a bajával, hogy inkább hagytam. Végül is azért vagyunk barátok, hogy tekintettel legyünk egymásra, nem igaz? Ő legalábbis mindig ezt mondja.

Aztán tegnapelőtt végre én is mesélhettem neki Dénesről, az új fickóról. Sőt be is mutattam neki, mert Dénes felajánlotta, hogy elvisz a kocsijával a kávézóhoz, ahol Vikivel volt találkozó.

– Jó fejnek tűnik – mondta Viki foghegyről, amikor Dénes elköszönt tőlünk.

Annyira boldog voltam, hogy áldását adta a pasimra.

Előtte ugyanis kicsit tartottam tőle, hogy húzni fogja a száját, esetleg mond rá valamit, hogy túl kövér, vagy szakadt a ruhája, vagy tudom is én, hogy nem lesz elég művelt neki. Mert Viki magasra teszi a mércét, elsősorban persze a másik érdekében. Mert azt belátom én is, senkinek sem jó, ha hozzá nem illő, alantas emberekkel barátkozik.

De most annyira fellelkesültem attól, hogy Viki leokézta Dénest, hogy elújságotam neki, egész jól alakulnak a dolgaink. Dénes sokat akar velem lenni, folyton hívogat telefonon, majdnem mindennap találkozunk. Informatikusként dolgozik egy nagy multi cégnél, egyszer már elvitt moziba és vacsizni is. És hát az sem utolsó, hogy van lakása meg kocsija, ami persze nem szempont, de azért mégis.

– Na, mit szólsz? – kérdeztem lelkesen Vikitől, de ahogy ránéztem, a tekintetétől lefagyott a mosoly az arcomról.

– Hát, ha tényleg érdekel, akkor elmondhatom – kezdte, majd némi hatásszünet után belevágott. – Egy kicsit aggódom érted.

– De miért?

Sóhajtott.

– Tudod, én annyira tiszteltem benned, hogy te más vagy, mint a többi, hogy téged magasabb értékek vezérelnek. De sajnos azt látom, hogy az utóbbi időben túlságosan fontos lett neked a pénz a munka és a pasik terén.

– Hiszen én csak... – kezdtem volna, de leintett.

– Téged nem zavart, ahogy a kocsijával hengegett? – nézett mélyen a szemembe.

– Csak egy régi Opelje van – válaszoltam.

Viki gyanakodva fürkészte az arcom, majd hozzátette, hogy ő abban sem biztos, nem azért kavar-e velem ez a pasi, mert ki akar használni.

Úgy néztem rá, mintha nyakon öntöttek volna egy vödör jeges vízzel.

– Miért tenne ilyet?

– Ne legyél már ilyen naiv – legyintett. – Talán csak azt akarja, hogy jó helyekre olcsón elutazhasson.

– Túl szigorú vagy – csóváltam a fejem.

Felpattant az asztaltól.

– Na jó, ha veled nem lehet őszintén beszélni, akkor hagyjuk is. A barátság tudtommal nem csak a dicséretéről szól – szúrta még oda, azzal fogta magát, és elviharzott.

Hiába kiabáltam utána, hiába hívtam telefonon, nem válaszolt.

Elindultam haza. Zakatoltak a fejemben Viki szavai. Talán igaza van, önző vagyok, és anyagias, lecsapok minden lehetőségre, mint egy pióca. Talán nem kellett volna ebbe a munkába se belevágni, mert akkor még el sem meséltem neki, hogy előző nap behívott a főnöknőm, hogy szeretne velem beszélni.

– Ez így nem fog menni, kedves Saci – kezdte. – Hónapok óta alig adtál el valamit.

– Én próbálok, de ha egyszer nem jelentkezik senki – védekeztem.

– Nemcsak ülni kell, és várni a sült galambot, hanem elébe menni a dolgoknak, hívogatni az ügyfeleket, ajánlatokat tenni.

De olyan ciki volt nyomulni. A hirdetések fent vannak a neten, az én számom is ott van, különben is utálok ismeretleneknek könyörögni. Egy ügynökbe mindenki csak belerúg, és úgy éreztem, lehet, hogy ez a szakma mégsem nekem való. Kellene volna valaki, aki megmondja, mit tegyek, de Vikit egyszerűen nem lehetett elérni.

Elővettem a mobilomat, és tárcsáztam Dénes számát. Fátyolos hangon szólt bele a telefonba. Kiderült, egész éjjel dolgozott, hajnalban került ágyba. Azt mondta, nem baj, hogy felébresztettem, ha tényleg olyan fontos, amit mondani akarok.

Elmeséltem neki, mi történt aznap az irodában. Dénes hallgatott egy darabig.

– Itt vagy még? – kérdeztem.

– Igen – válaszolta.

– És?

– Talán nem kéne még feladnod – mondta.

– Hogy érted? – kérdeztem gyanakodva.

– Adj esélyt ennek a munkának. Talán van még benne lehetőség.

– Lehetőség – ismételtem, miközben Viki szavai jártak a fejemben.

– Igen, taposs rá a gázra, és bizonyítsd be, hogy meg tudod csinálni – válaszolta.

– Értem – jegyeztem meg halkán, és lecsaptam a telefont.

Zúgott a fejem, zakatolt a szívem. Ezek szerint mégis igaza volt Vikinek Dénessel kapcsolatban. Istenem, mi lenne velem, ha Viki végleg elfordulna tőlem? Ismét tárcsáztam a barátnőm számát, háll' istennek a tizedik csöngetésnél végre felvette a telefont.

Kértem, találkozzunk, szeretném vele a dolgokat tisztázni. Először nem akarta, arra hivatkozott, így is annyi baja van. De végül megbeszéltük, hogy másnap este felmegyek hozzá fél órára.

Két főre terített meg a nappaliban. A szobát a nagy lámpa rideg fénye világította meg. Itt mindig égett a villany, a nap csak délelőtt sütött be. A földön puha fehér szőnyeg volt, rajta barna bőrkanapé, a falon IKEA-s polcok. Külön-külön minden bútordarab ízléses, mégis olyan volt ez a lakás, mint az étel, amelyből kifejejtették a sót.

Az asztalon egy bontatlan üveg vörösbor állt, de Viki már részeg volt. Salátát készített sült hússal. Ez meglepett, azt hittem, még mindig haragszik rám. Leültetett az asztalhoz, elémtette az ételt, aztán bort töltött a poharakba. Koccintottunk.

– Finom a csirke – dicsértem, mire elárulta, hogy a receptet egy főzőműsorban hallotta.

Megkérdeztem, hogy van, mire mesélni kezdte, hogy Alexszel most már igazán vége.

– Teljesen kiakadt, amikor megvettem a repülőjegyet Stockholmba a két hónapos továbbképzésre.

– Szóval tényleg elmész? – kérdeztem.

Bólintott.

– Elképesztő, milyen bátor vagy – mondtam neki, de azért örültem, hogy ezek szerint nem csak én leszek mostantól szingli. Mégiscsak jobb nő vagyok nála, és még nekem se sikerül egy normális pasit beszerezni.

Ekkor váratlanul elsírta magát.

– Olyan egyedül vagyok – szipogott.

Megsimogattam a karját.

– Minden rendbe jön, meglátod – biztattam, bár őszintén szólva nem hittem, hogy túl sok esélye lenne rá.

Már harmincöt volt, kezdett az időből kicsúszni. Csak most vettem észre a kezdődő szaralábakat a szeme körül. Pár év, és úgy fog kinézni, mint egy mosónő.

– Sajnálom, hogy veled is olyan szigorú voltam – mondta ekkor, és beleivott a borba. – De hidd el, őszintén aggódom érted.

– Persze, megértem, és jól is esik – bólogattam. – Még az is lehet, hogy igazad van, talán tényleg elszaladt velem a ló pasi- meg munkafronton.

– Ugye? Én is így látom, de az a jó, hogy van erőd a változáshoz – mondta, és megérintette a kezem, amely még mindig a karján nyugodott. – Őrizd meg a tisztaságod.

Bólintottam, de azért fáj, amit mondott. Nehéz ennyi idősen elfogadni, hogy le kell mondani a vágyainkról. De azt mondtam magamnak, hogy az igazság néha nem kellemes, és erről igazán nem Viki tehet.

Hirtelen jókedvű lett. Felpattant a székről, és bekapcsolta a magnót. Valami lágy jazzt tett fel, talán Diana Krallt, az volt a kedvence.

– Gyere táncolni – mondta.

Először nem akartam, de addig kérlelt, amíg végül beadtam a derekam. Leoltotta a villanyt, csak a konyhából szűrődött be fény. Megfogta a kezem, hozzám bújtt, a haja az orromat csiklandozta. Megéreztem a kezét a hátamon. Az ujjai fentről lefele végigzongoráztak a gerincemen, majd a csípőmön megpihentek. Magához szorított. Én is megöleltem. Milyen jó, hogy legalább benne bízhatok, villant át rajtam. Elernyedtem a karjaiban. Táncoltunk. A fejem a vállán nyugtattam.

Egyszer csak éreztem, hogy a keze megérinti a nyakam, és magához húzza a fejem.

– Mit akarsz? – kérdeztem, amikor a szája már az enyémet érintette.

Az ajka nedves volt és puha, mintha egy gyerek csókolt volna, bár volt valami furcsa szűrő érzés, később rájöttem, a kis sörték voltak a bajuszvonalában, amiket nem gyantázott elég gyakran. Elrántottam a fejem, de már nyalni, harapdálni kezdett.

– Mit csinálsz? – kérdeztem most már rémülten.

– Meglátod, jó lesz neked is – suttozta. – Csak próbáljuk ki, most az egyszer.

Simogatta az arcomat, a mellemet, majd egyre lejjebb vándorolt az uja, és újra csókolgatni kezdett.

– Ne hülyéskedj – nyögtem zavartan, de éreztem, hogy egyre hevesebben dobog a szívem.

Émelygést éreztem a gyomromban, de aztán arra gondoltam, most békültünk ki, és ez mindennél fontosabb.

– Gyere velem Svédországba, kint maradhatnánk hosszabb időre is – lihegte Viki a fülembe.

A lehetétől nedves és forró lett a bőröm. Magamhoz öleltem a fejét.

– Nem vagy normális – mondtam neki.

Talán tényleg mindkettőnknek jobb lenne, jutott az eszembe. Nem kéne nyűglődni az ilyen Alexekkel és Dénesekkel, egy gyereket pedig ma már nem gond összehozni. Lehetne akár egyszerre mindkettőnknek is, mosolyodtam el magamban, és elképzeltem, ahogy két nagy has járkal majd egy lakásban.

Most már vadul simogattam, ahol csak értem. Hagytam, hogy levetkőztessen. Igen, csak mi ketten leszünk, tiszta lappal indulnánk, kiradíroznánk a múltat, a férfiakat, hiszen még fiatalok vagyunk, nem késő változtatni.

Lefeküdtünk a földre. Olyan lágy volt a teste, mint a tejhab. Az enyém ettől megkeményedett, nyalogatni kezdtem a nyakát, a fülét, a karját, levette a melltartómat, aztán én is az övét. Megfogta a bal mellét, és felém nyújtotta. Olyan volt a bimbója, mint a megbarnult párizsi.

– Egyél – mondta, én pedig szívtam, nyalogattam, mint egy éhes kölyökkutya.

Ekkor megéreztem a lábam között az ujját. Az érintéstől megborzongtam, megint éreztem az émelygést a gyomromban, de aztán becsuktam a szemem, elképzeltem, milyen lesz az albérletünk Stockholmban. Dupla ágy a hálóban, amerikai konyhás nappali, ahol együtt főzünk majd, egyszer ő vásárol, máskor én, sőt nem is, én majd megcsinálok mindent otthon, vásárolok, főzök, takarítok, ő meg keresi a pénzt, abban ő úgymint jobb. Esténként meleg étellel várom, hétvégén pedig sétálunk az óvárosban, Gamla stan, skanzen, soroltam, miközben nyöszörögtem, sóhajtoztam.

Aztán felemelkedett, és lecsúszott a lábam közé. Megérintett a nyelvével. Lágy volt és selymes, én pedig simogatni kezdtem a hasam, az arcom, a mellem, igyekeztem ellazulni, szexi női pózokra gondolni. Egy idő múlva megkért, csináljam neki én is. Nagyot nyeltem, de olyan szép volt minden, és ő végre megint kedves volt velem.

Mély levegőt vettem, és a combját az arcom felé húztam. Biztos tévedés az egész, gondoltam először, amikor megéreztem azt a szagot, amely olyan volt, mint a halé, amelyet ottfelejtettek a konzervdobozban.

Forogni kezdett velem a szoba, fáj a fejem, kiszáradt a szám, a torkomban gombóc volt. Kavargott a gyomrom. Repülés, Stockholm, dupla ágy és amerikai konyhás nappali, hajtogattam magamban. Mindent közösen csinálnánk, sosem vitatkoznánk, csak egymásért lennénk, ő meg én. Igen, igen, el kéne tűnni, feloldódni, beleolvadni a világba, akkor talán megtalálnám végre önmagam, mondogattam. Hinnem kell neki, ő jobban tudja, mi lenne a jó, mert nekem már fogalmam sincs, azt se tudom, ki vagyok. Lehetek bárki és bármi, tegnap fotós, ma idegenvezető, holnap esetleg háziasszony, nem tudom, de talán nem is ez a lényeg, a világ nem így működik. Az igényt kell nézni, ahhoz kell igazodni.

Ekkor megfordult. Az arca az arcom felett volt. Megcsókolt.

– Tegyéél velem, amit akarsz – hörögtem, hátha ettől menni fog.

De az a szag nem hagyott. Pedig annyira akartam. Még egy perc, és megfulladok, vagy mindent kiokádok, gondoltam magamban.

Ellöktem a fejét. Lihegve felültem. Magamra kapkodtam a ruháimat, és bevágtam magam mögött a bejárati ajtót.

GYÓRFI VIKTÓRIA

PÁRA

Már világos van, mikor kinyitom a szemem, ő még alszik. Mikor felébred, megtöri az arcom, nem vettem észre, hogy sírok. Azt álmodtam, hogy atomrobbanás után ültünk egy autóban a barátnőmmel, mesélem neki. Én vezettem, ő a telefonnal világított, hogy lássuk az utat. Nem voltak fényszórók az autón, vagy jobb volt nem látszani, azért nem kapcsoltuk fel, nem tudom. Egy pillanatra megakadok, próbálom felidézni a további részleteket, egy szúnyog zümmög a szobában, viszketni kezd a karom. Nem félttem, folytatom, mentünk tovább, az valamiért fontosnak tűnt. Találtunk fehérre és szürkére festett emeletes házakat, növényekkel az ablakokban. Kerek, sűrű bokrok nőttek ki a falakból. A bokor jó jel, azt hiszem.

Bámulom a tetőablakot a fejünk felett. Nedves a reggeli párától, nem látni ki. A fülemig húzom a takarót.

Mielőtt kimegy a szobából, kezembe ad egy könyvet. A szerző eddig két regényt írt, mondja, majd nyolc évig semmit, most meg ezt, nézzem meg. Beleolvasok, nyomasztónak találok, de érdekel a történet, tovább akarom olvasni. Kölcsönkérem, de már odaigérte másnak, ha visszakapja, elvihetem. Megnézzük a neten, van-e abban a könyvtárban, ahová járok. Nincs. Délután bemegyek egy könyvesboltba, megveszem.

Látok az ágy mellett egy bontatlan csomag óvszert. Nem nekünk kell, mi más-hogy védekeztünk, amikor még jártunk, az új barátnőnek kell. Ha majd lesz. Bánt, hogy az élet ilyen gyorsan változik, hogy ilyen tudatosan változtatható. Én ennél sokkal lassabb vagyok. Vagy sokkal ügyetlenebb, nem tudom.

Visszajön, mellém bújik, átölel. Emlékszel Dé barátomra, kérdezi, bólogatok, hogy persze. Nem tudom, mi a rendes neve, mindenki Dének szólította, van egy másik haverjuk is, Ká. A múltkor kölcsönkérte a Mazdát, és benzinnel tankolta tele dízel helyett, mondja. Bosszút álljak rajta, kérdezem, elröhögjük magunkat. Eszembe jut, milyen volt vezetni azt az autót Horvátországból hazafelé. Majdnem kétszázal jöttem végig az autópályán, nem lehetett érezni a sebességet, négy óra alatt értünk Splittől a magyar határig.

Bedugul az orrom, gusztustalan hangot ad, miközben levegőt veszek. Kimegyek a fürdőszobába, keresek egy zsebkendőt, ott fújom ki, hogy ne hallja. Letörlöm a párat a tükörről, majd próbálom leszedni a szemem alól a tegnapról ott maradt, elkenődött fekete festéket. Nem jön le. Visszamegyek, szeretkezünk.

Mikor kimegy zuhanyozni, megszámolom, hány vízcsepp fut le az ablak alá. Csíkot húznak maguk után, néha megállnak, aztán újraindulnak, mintha valami verseny lenne. Mikor szabad a fürdő, fejemre tekerem a pólóját, amiben aludtam, hogy ne legyen vizes a hajam, és beállok a zuhany alá. A fürdőszoba ablaka résnyire nyitva van, elmosódottan látszik a vár. Bámulom a szemben lévő házakat, minden ablak

zárva, csendesek és kihaltak az utcák. Hatalmas a köd odakint. Olyan nagy, hogy bejön a fürdőbe. Nem a pára megy ki.

Hallom a vízfóraló zubogását a konyhában. Összeszedem a szétdobált ruháimat, felöltözöm. Kupleráj van, szanaszét a földön minden holmija. A tiszták, a koszosak és a használaton kívüliek is. Előző este megjegyzést tettem rá, mikor nem találtam azt a pólóját, amiben régen aludni szoktam. Majd ha nem leszek szomorú, szingli pasi, talán a barátnőm rendet rak, mondta. Úgysem engednék, feleltem. Utálod a változást.

Felkapom az éjjeliszekrényről a két borospoharat, hogy kivigyem a konyhába. Az egyik félig van. Egy pillanatra bevillan, hogy megiszom a maradékot, aztán inkább a mosdóba öntöm. A vörös lé nyomot hagy a porcelánon.

A nappali asztalán egy könyvborítón egy eszméletlen fiú merül a medence fenekére. Vér jön az orrából és a szájából. A fiú túl fiatal, akár a gyereke is lehetne.

Készít reggelit és teát. Túl sok mézet tesz bele, nem vagyok éhes, jólesik a törődés.

Kimegyünk a teraszra, hozom a bögrém, kellemes, ahogy melegíti a tenyerem. Csak addig teszem le a kisasztalra, míg meggyújtom a cigarettámat. Üres a város. A távoli szálloda melletti fa kéknak látszik, nézzük egy darabig, először nem értjük, miért ilyen színű. Egy EU-s zászló leng előtte, néha felcsavarodik az ágakra, nem hallani a hangját, olyan messze van.

Négy év múlva veszem meg a könyvet a vérző orrú fiúval a borítón, eszembe jut róla a viszonyunk. Mikor utoljára találkoztunk, minőségbiztosítási szabályokat javítottam napi tizenkét órában, kellett az auditáláshoz, le voltam maradva. Nekem mindegy, hogy fejezed be, de hétfőre legyen kész, mondta a főnököm. Munka után mindennap hazavittem a gépem, folytattam ott. A nappali sarkában volt az íróasztalom, előttem és mellettem fekete-fehér vízínövények kúsztak a plafonig a tapétán. Néha elfelejtettem lámpát kapcsolni, nem vettem észre, hogy besötétedett. Csak a monitor világított, fájt a nyakam, ha hátrahajtottam a fejem, olyan hangot adott, mint amikor valaki kiroppantja az ujját. Este felugrott, nem mondta, hogy jön, csak felcsöngetett, hátha otthon vagyok, ittunk egy teát a konyhában. Mikor betettem a bögréket a mosogatóba, ő is felállt, hátulról átölelt, összekulcsolta a kezét a hasamon, az arcát a nyakamba fúrta. Úgy saccoltam, még harminc vagy negyven oldal lehet hátra a munkából, reggelig végzek vele. Mikor kikísértem, úgy csuktam be az ajtót, hogy ne legyen hangja.

TOROCZKAY ANDRÁS

SZILVESZTER

Kriszt nem nagyon ismertem. A haverom haverja volt, egy zenekarban játszottak, ami pár éve feloszlott, mikor a haverom kiköltözött Dániába. A pultnál álltunk, az óriási tévén valami zenecsatorna ment lehalkítva, mikor Krisz megszólalt. – Ismerem ezt a csávót. Van vele egy sztorim. – Tényleg? – kérdezte Kriszt a haverom. A tévében egy kissé elhízott, tetovált férfi két fekete bikinis lány közt beszélt valamiről dühösen.

– Ja, most szilveszterkor történt. Illetve már tavaly elkezdődött. November környékén Tinderen megismerkedtem egy csajjal. Nagyon jól nézett ki, szép arc, jó alak, nagyon rendben volt. Meg persze amikor cseteltünk, azt is gondoltam: tök jó fej. Éreztem, hogy bejövök neki. Egyre többet írtunk egymásnak. Eleinte nem túl komoly témákba mentünk bele, aztán már ilyen gyerekkori karácsonyokat idéztünk fel. Kiderült, erdélyi, Bözödújfaluról származik. Nem mindig értettem, miről beszélt, vagy mire reagált. De tudod, hogy van ez, tökre vártam, hogy találkozzunk, írásban nem minden jön át úgy, ahogy az ember akarja. Meg erdélyi, gondoltam, biztos azért. Aztán végül ő dobta fel, hogy töltsük együtt a szilvesztert. Gondoltam, miért ne. Tényleg nagyon jól nézett ki. Mondjuk párszor már megjártam, egy-két dagadt csaj olyan képeket rak fel, tudod, hogy összeszarod magad, aztán meg rájössz, hogy még csak nem is Photoshop, baszd meg, hanem direkt erre a célra kifejlesztett karcsúsító szoftverrel fogyasztotta le magát. Figyelj, már a kilencvenes években megcsináltak dinoszauruszokat, hidd el, hogy egy duci lányból egy gombnyomással lehet bombázót csinálni. Mindegy. Gondoltam, egy próbát megér. Másfél éve váltam, nehéz éveken vagyok túl. Amúgy a halál faszán, Pesthidegkúton vagy hol lakott. Vettem egy csomó piát, aztán odamentem kocsival.

– Még mindig a Swifted van?

– Ja, Debóra, az exnejem majdnem mindent leszívott tőlem, de azt meghagyta nekem, végül is én vettem, amíg gurul, nincs vele gond. Szóval puccba vágtam magam, bepakoltam a piát, és elindultam a csajhoz. Nem volt világos előttem, hogy most akkor kettesben leszünk, vagy valami házibuliban. De úgy voltam vele, részemről mindkét verzió okés. Ha házibuli, akkor biztos, hogy nem lesz kínos, ha meg csak mi ketten... nyilván el tudjuk ütni az időt. Mindenesetre vettem egy doboz óvszert. Azt sajnáltam, persze, hogy ha csak ketten leszünk, nem a haverjaimmal fogom köszönteni az új évet. A Románia utcában lakott, amit viccesnek találtam. Érted, erdélyi lány a Románia utcában. Gondoltam is, hogy elsütöm neki. A képeken is látszott, hogy kőgazdag családból származik, de arra nem készültem fel, hogy egy baszom nagy villában töltjük az éjszakát. És hát amikor megláttam, vigyorogtam, mint a tök: sokkal jobban nézett ki, mint a képeken. Fullos csaj volt. Képtelen voltam levenni róla a szemem. Egyáltalán nem adták vissza a fotói, milyen tökéletes alakja van, testére feszülő bőr nadrágot viselt, és magassarkút, rémlett is, mintha említette volna, hogy sokáig atletizált, főleg a mellei leptek meg, a fehér blúz alatt jól láthatóan nem viselt melltartót, a tökéletes mellei minden mozdulatára finoman

megremegtek, és a szeme kékje a hollófekete hajával... Szinte fájdalmas volt a szépsége. Esküszöm, zavarban voltam, pedig te ismersz, a csajok világeletemben megnyugtattak. Sose féltem tőlük. Talán csak a feleségemtől. Na, csak viccelek. Szóval ott voltam ezzel a tízpontos lánnyal, és kiderült, hogy miénk az egész ház. Mit ház, villa, baszd meg. Én még sose voltam villában. Még a gazdag barátaim is csórók voltak ehhez képest. Ez egy palota, egy kastély volt. Nem is tudtam, hogy ilyenek vannak Budapest szélén.

Már akkor furcsa volt, hogy nagyon kevés villany égett. Mintha spórolnának a fényvel, gondoltam. A nappalin kívül gyakorlatilag csak a garázst láttam, meg egy folyosót, lépcsőházat. De akkor ennek még nem tulajdonítottam különösebb jelentőséget. Lenyűgözött minden, a hatalmas amerikai konyhás nappali, a fekete konyhabútorral, ezüst hűtővel, márványpadlóval, bőrgarnitúrával. Még soha nem láttam ekkora csillárt. Egyszerre volt modern és antik, hógyszerű, de mégis túlzó. Én meg csak álltam ott a sparos szatyraimmal, amikben csörömpöltek a piás üvegek. Volt egy óriási tévé, de nem annak a hangja ment, hanem a csaj telefonja volt rádugva a hifire.

Elkezdünk inni, jägeretzünk meg boroztunk, ő vöröset ivott, én fehéret, tök jó volt a hangulat. Hagytam beszélni, nagyon finom, bársonyos hangja volt, mint egy dzsesszénekesnek. Elsütöttem a Románia utcás megjegyzést, ő csak mosolygott, és mesélni kezdett Bözödújfaluról, a gyerekkoráról, ahogy a Küsmöd patakban játszott, gátat épített a környékbeli sráccokkal. Nem tudom, miért jegyeztem meg ezeket a neveket. De pár napja rákerestem Bözödújfalura. Elolvastam egy csomó cikket. 1994-ben pusztult el a falu, de már 1985-ben megkezdték a kitelepítéseket. Egy víztározó épült a környéken, majdnem teljesen a víz alá került az egész. Száznolcvan család otthona ment a lecsóba, elárasztották a gecibe.

– Ez szomorú – vágott közbe a haverom, és beleivott a sörébe, majd letörölte a bajszáról a habot –, de mi köze van ennek a csajhoz.

– Ezek a családok, akiket kitelepítettek annak idején, évről évre összegyűltek, hogy emlékezzenek a falura, ahonnan el kellett menniük, és ami végig ott volt a víz alatt, mint valami miniatűr Atlantisz, vagy vízi hulla, mittudomén, és idén először, két évtizeddel később megint láthatták, sétálhattak az utcáin, mert valami híd leszakadt, ami a vízben álló irányítótornyot a gáttal köti össze, és lecsapolták a víztározót. Alig valami maradt a házakból, persze. Hatalmas gazzal benőtt földek, leomlott lépcsők. De még így is: valamiért a falu még mindig él. Láttam egy felvételt róla, tényleg úgy néz ki, mint egy vízi hulla. Mindegy. A lány nem sokat élhetett a faluban, maximum huszonötnek nézett ki. Vagy sokkal idősebb volt, mint amennyinek mondta magát.

Már kezdünk kicsit becsípni, mikor megszólalt a telefonom. Az egyik haverom volt az, Snake.

– Snake? Mi van vele? – kiáltott fel a haverom lelkesen, és ütögetni kezdte Krisz vállát.

– Ki az a Snake? – kérdeztem tőlük rosszat sejtve.

– Egyszer megdugott egy alvó csajt – mondta a haverom tárgyilagos hangon, miközben Krisszel elkomolyodva összenéztek. – Egy fasz – mondta Krisz egy nincsmittenni arckifejezéssel, aztán nagyot sóhajtvá folytatta a mondókáját.

– Mindegy. A dolog pikantériája, hogy másnap egy harmadik embertől kitudódott, de utána még két hónapig járt a csajjal, vagy a csaj vele. Hozzá is mehettem volna bulizni. Az igazat megvallva nem nagyon volt most ehhez hangulatom. Ismerjük Snake bulijait... még mindig az arcomon pörögnék. A lényeg, hogy csörgött a telóm a konyhaasztalon, láttam, hogy Snake az, én meg mivel épp egy üveg bort nyitottam, azzal a lendülettel, ahogy felvettem, ki is hangosítottam.

Nem kellett volna.

Na mi van, megdugdát már a csajt?, kérdezte a vonal túlsó végén. A lány szemei elkekedtek. Te meg akarsz dugni engem?, kérdezte tőlem. Nem tudtam, mit feleljek, mi a jó válasz. Szerinted én egy kurva vagyok?, és ezt már üvöltötte. Próbáltam nyugtatgatni. De akkor a telefon után kapott, abba rikácsolta teli torokból: szerinted én egy kurva vagyok? Félttem, hogy valami kárt tesz benne, de szerencsére én is fogtam a telefonom, csitítottam, hogy dehogyis, senki nem gondolja, hogy kurva lennél, és közben próbáltam kinyomni Snake-et is. Amikor végül visszakaparintottam, a lány csak nézett a gyönyörű, tengerkék és már kisírt szemével, oldalt kicsit szétkenődött sminkkel, én nem tudtam mit mondani. Ott voltunk egy óriási kastélyban ketten, a világ végén, szólt valami nosztalgia playlist, szilveszter, és valójában semmit nem tudtunk egymásról. Aztán ő törte meg a csendet a gyönyörű, meggyipirosra rúzsosozott szájával. Most biztos nagyon nagy hülyét csináltam magamból, mondta, és riadtan nézett. Meg akartam nyugtatni, mikor közelebb lépett, és azt mondta: csókolj meg. Éreztem az édes, meleg leheletét az arcomon. Kicsit meglepődtem, emlékszem, megnyaltam kiszáradt számat, meg voltam illetődve az előző jelenet miatt. Végül is talán bátortalanabbul, mint akartam, de csak lekaptam. Ő vadul visszacsókolt, smároltunk, mint a kamaszok. Aztán mikor kicsit lenyugodtunk, ittunk a nagy ijedségre, és kimentünk az erkélyre. Óriási erkély volt. És ez csak a hét erkély közül az egyik, mondta, mikor látta rajtam, hogy meglepődöm a látványon. Akkor alapterületű erkély volt, mint ez az egész kocsmá. Nagyon hideg volt, emlékszem, néztük a csillagos eget. Elmerültünk a szikrázóan tiszta, fekete végtelenben.

Megint megcsókoltam volna, ezúttal határozottabban – tudod, utálok a mulyaságot –, de ekkor az ő telefonja szólalt meg. Az apja volt. Hagytam őket beszélgetni. Gykeztem belelazulni a high life-ba. Igaz, hogy nagyon hideg volt, és az elegáns selyemmamusz, amit adott, egyáltalán nem tartotta melegen a lábam, de ott voltam egy gyönyörű lánnyal, tíz év rossz házasság után, csórón, de szexin.

A nappaliból kiszűrődött egy dal, amit húsz éve nem hallottam, és nem tudtam volna megmondani a címét, de néha eszembe jutott a dallama. Persze, itt vagyok Zolival, mondta a lány. Nem hazudok. Tényleg itt van, mondta. Erre a Zolira kaptam fel a fejem, mivel nem Zolinak hívnak. De nem sok időm volt gondolkodni ezen, a lány ugyanis felém tartotta a telefonját. Veled akar beszélni, mondta. Nem értettem. Vagy nem figyelt eléggé, és azt hitte, hogy Zolinak hívnak, és beszélt rólam az apjának, aki most kíváncsi a hangomra. Talán ez alapján akarja eldönteni, hogy megbízhat-e bennem. Vagy ami rosszabb: a lánynak van barátja, és őt hívják Zolinak. Az apja nyilván nem ismeri Zoli hangját, és magát Zolit sem, akkor a lány nem tartaná nekem a telefont, gondoltam. És hol van most Zoli? Miért velem szilveszterezik ez a gazdag ribanc? Bosszúból? Halló?, mondtam halkan a telefonba. Szevasz, Zolikám!, harsogta a fater, mintha megismerte volna a hangom, ami nyilván lehetetlen. Hal-

lól, nyögtem bele megint. Fater részeg volt már, egyébként mi is kezdtünk azok lenni, a háttérből valami nagy kiabálás szűrődött be, mintha németek lettek volna.

BÚÉK, Zolikám!, a fóliasátráról meg majd beszélünk, mondta. Én is reflexből BÚÉK!-ot mondtam neki, és még mielőtt a fóliasátráról kezdtünk volna beszélgetni, a fater letette. Nem sok időm volt ezen töprengeni, mert a lány, miután lassan, a piától és a beszélgetés fordulataitól kissé megzavarodva visszaadtam neki a telefont, kissé szomorúan megjegyezte, biztos nem érzem jól magamat, és hogy nem szép. Mikor azt válaszoltam, ez így nem igaz, sőt, akkor azt mondta: megbaszol végre?

Miközben azon gondolkoztam, ez talán csak egy hülye vicc, kandi kamera vagy ilyesmi, csókolózni kezdtünk ott a fagyos erkélyen. Aztán szó nélkül bevezetett a hálószobába. A lakásban mindenhol sötét volt. Ott is. Emlékszem a puha, vastag szőnyegre, a királyi méretű ágyra, volt ott valami hosszú tálalóasztal meg egy vitrines szekrény. Azt éreztem, hogy figyelnek.

Miközben a lány lassan levetkőzött a félhomályban, félig a kisportolt alakját néztem, a meztelen bőrét, a karcsú lábait, a formás fenekét, félig pedig a kamerákat. Vajon kik bámulják a monitorokat éppen? Volt ebben a lányban valami ellenállhatatlan és valami idegesítő is. Nem akartam elrontani a szilveszterét, sem a sajátomat. És úgy voltam vele, elég sok piát hoztam, elég messzire eljöttem ahhoz, hogy megkapjam meg a maximumot. Nem tudtam, miért nem kapcsoljuk fel a villanyokat, talán mondjuk egy porszívó vagy egy turmixgép levágta a biztosítékot, és a lány meg túl hülye, ügyetlen vagy félős, hogy vissza-kapcsolja. De közben éreztem valaki más jelenlétét. Végigsimítottam a lány sirmivalóan szép mellén, ajkaim a mellbimbójához érintettem, csókoltam. Ő széttárta a lábát, egyértelműen jelezve: készen áll.

Hirtelen elszállt minden magabiztosságom, kedvem. Addigra rengeteget ittunk mindketten, részegek voltunk.

Már csak túl akartam volna lenni az egészen. Megpróbáltam, beletettem, valamennyire sikerült is, de aztán mégsem. Lehemperegettem róla, eszembe jutott, hogy egy akkora alapterületű ágyon fekszem, amekkora az egész konyhám. Megkértem, segítsen rá. Erre megint kiborult. Hogy én azt gondolom, hogy ő egy kurva. Nem, bassza meg, dehogy gondolom, hogy kurva vagy, mondtam neki. Ekkor már én is elvesztettem a türelmem. Csak nem vagyok robot, figyelj, te nagyon dögös csaj vagy, meg minden, de első szexnél főleg elkel egy kis segítség, sajnálom, de én ilyen fura vagyok!

Erre nekiállt szopni. De én még ilyet nem láttam. Dühből szopott. Tövig nyelte, rengeteg nyállal, gargarizált a faszommal, komolyan. Mintha mérges lett volna rá. Nem is tudom elmondani rendesen nektek, miket művelt. Már szinte féltettem, hogy letépi...

Én lepődtem meg a legjobban, de valamiért működött. Óriási dugtunk. A királyi ágy annyira recsegett alattunk, hogy attól félttem, leszakad. Éppen lovagolt rajtam, forgott és vonaglott, próbálta magát egyre jobban felnyársalni, már majdnem elmentem volna, mikor hirtelen megállt, lecsúszott rólam, már sírt, és embriópózba gömbölyödve zokogni kezdett. Én nem bírtam tovább, ahelyett hogy az este folyamán ki tudja hányadjára vigasztalni kezdtem volna, rárántottam még kettőt a farkamra, és a kezembe élveztem.

Feküdtünk a sötét szobában pár percre. Ő halkán sírt: biztosan megbántam, hogy eljöttem, én mondtam rá valamit, majd megkérdeztem tőle, miközben fél kézzel öltözködtem,

hogy hol van a mosdó. Melyik, kérdezett vissza. Mire én: a legközelebbi, mindegy. Tudtam, a bejárati ajtó mellett van egy. Kimentem a folyosóra a sötétben, megtaláltam a fürdőt. Félttem tőle, igazam lesz, de halkan megpróbáltam a bejárati ajtó kilincset. Zárva volt. Az volt a tervem, hogy köszönés nélkül lelépek. Hogy feltépem a bejárati ajtót, lerohanok a kocsifelhajtón, megkeresem az autóm, és eltűnök innen a francba. Még szerencse, hogy nem a garázsba álltam be, ahogy a lány javasolta.

Padlógázzal el! De most rájöttem, hogy be vagyok zárva. Össze vagyok zárva egy pszichopátával. Rám tört egy pánikroham, berohantam a fürdőbe, magamra zártam az ajtót. Utoljára akkor éreztem ezt, amikor kimondta a bírónő a válast. Hívjam a rendőrséget? De hát nem történt semmi. Megpróbáltam összeszedni a gondolataimat. Meg kell találni a kulcsot, ki kell jutnom innen. A lány nem láthatja rajtam. Eszembe jutott, kinek beszéltem róla, hogy idejövök. Hogy kinek fogok hiányozni? Mikor kezdenek el keresni? Mi lesz, ha Zoli hazaérkezik? Mi van, ha valamelyik szobában mindvégig itt volt. És ha igen? Még él? Lehúztam a WC-t, hogy azt hallja a lány, már végeztem. Nehogy gyanút fogjon. Kinyitottam az ajtót, és ott állt a lány felöltözve. Az arcán elkenődött szemfesték. Szomorúan nézett. Részeg volt. Lemerült a telóm, mondta. Tényleg, észrevettem, hogy csend van a házban. Mintha egy kriptában lettünk volna. Nekem van töltőm a kocsiban, próbálkoztam, de lehűtötte a lelkesedésem. Nekem is van valahol. Meg kell keresni. Először a nappaliban kutattuk, mikor hirtelen robbanást hallottam. Neki felderült az arca. Éjfél van! BÜÉK! Az erkélyajtón túli sötétség felvillant, a fekete üresség tele lett színekkel. Hozok pezsgős poharakat. Várjál, előbb keressük meg a töltőt, nem akarok csendben koccintani. Jó, mondta, és ahogy düllöngélve végigjárta a házat, mindenhol feloltotta a villanyt, mintha ennyire egyszerű lenne. És akkor jöttem rá, miért volt eddig sötét. A kastély tele volt Zoli arcképevel.

– Már mint úgy érted, ez a Zoli? – kérdeztem meg a haverom haverját, és a zenetévé felé mutattam, ahol pár perce még Zoli reppelt arról, hogy megöl mindenkit, aki nem gondolja azt, hogy ő a legfaszább.

– Igen, igen. Ez a Zoli. Festmények, fotók, szobrok, amit akarsz. Tele volt minden Zolival. Ahol addig voltunk, a nappaliban, a fürdőben, ott persze nem. De most, hogy részegen kerestük a töltőt, talán elfelejtette, vagy már mindegy volt. Így akarta elmondani? Én azt hittem, hogy az apjái a villa, de miért rakná tele az apja Zoli arcképevel a villáját. Nem, Zoli villájában voltunk, az ő nőjét dugtam meg.

Hirtelen az az ötletem támadt, hogy kihúzogatom a fiókokat. Kutattam, átnéztem, fel forgattam mindent. Zenét, kiabáltam, de valójában a bejárati ajtó kulcsát kerestem. A lány felnevetett. Együtt neveltünk. Aztán ő egy másik szinten kezdett keresni, feltámaszkodott a magassarkújában egy csigalépcsőn. Az is eszembe jutott, hogy talán egy láncfűrészt indul, csak megjátssza, hogy részeg. Ekkor megtaláltam az egyik fiókban. Egy igazi róka fark volt a kulcstartó. Odarohantam az ajtóhoz. Rengeteg kulcs volt. Végig a tarkómon éreztem a lány, Zoli vagy akár az apja tekintetét. Sokadik próbálkozásra sikerült. Kinyitottam. Megcsapott a szabadság friss, ropogós, habár fogvacogtató szele. Tudtam, hogy a hátam mögött áll, mikor megfordultam. Tényleg ott volt, kezében a rózsaszín töltőjével. Hová mész? Itt hagysz?, kérdezte síri hangon. Azt már nem mondhattam, hogy a töltőért mentem. Hosszú perceknek, talán óráknak tűnő másodpercig gondolkodtam, mire kiböktem: a kocsiban hagytam egy csomó piát. Kiszáradtam a keresésben... De ígérd meg, hogy visszajössz. Egy másodperc, nem messze állok a kocsival. Az a Suzuki Swift? Igen... Lassan elindultam az

autó felé. Ő végig ott állt az ajtóban. Úgy éreztem, rohanok, pedig ezt el szerettem volna kerülni. Ettől azt gondoltam, talán túl lassan megyek, mire kicsit begyorsítottam. Remegő kézzel kinyitottam, majd beszálltam a kocsiba. Az ablakon vastag jégréteg. Nem indíthatom be a motort, hogy megvárjam, amíg leolvad, az túl sok idő, akkor gyanút fog. Letekertem az ablaküveget. Ott állt az ajtóban, és engem nézett. Ha megpróbálom beindítani a kocsit, és lefullad, onnan már nincs visszaút. Akkor már ő is tudja, hogy el akarok menni. Csak egy esélyem van. Ha viszont beindítom, és sikerül gyújtásban tartanom, akkor padlógázzal kell eltűnnöm, és lehúzott ablakkal kell végigvezetnem az egész városon, félrészegen, szilveszterkor, imádkozva, hogy ne kapjanak el a rendőrök.

– És melyik lett? – kérdezte a haverom.

– Ez utóbbi – mondta a haverom haverja. – Nem vagyok vallásos, de tényleg végig imádkoztam. És nem igazoltattak. Amúgy a kapura nem is gondoltam. A villának volt egy hatalmas kapuja, amit a lány elfelejtett becsukni, mikor jöttem... Mázlim volt.

Hosszan hallgattunk. Néztük a tévét.

– És a csajjal mi lett? – kérdeztem.

– Nem keresett, nem írt rám. Ami valamiért elkezdett aggasztani, ezért rámentem Zoli adatlapjára, gondoltam, csak ismerősök. Emlékeztem a lány nevére, különleges neve van. Egyetlen ilyen vagy ehhez hasonló nevű lányt nem láttam az ismerősei közt.

– Talán csak egy rajongó – mondtam. – És a Zoli név csak furcsa egybeesés.

– Ja, lehet, hogy csak ilyen fura egyezés – bólogatott a haverom.

– Vagy nem a saját nevéen szerepel. Azóta, hogy ez történt, munka után órákat töltök azzal, hogy Zoli ismerőseinek a fényképét nézegetem, ha Zoli szerepel egy bulvárlapban, megveszem, elolvasom.

– És?

– Zoli tíz éve házas, Budán él, két gyereke van. És az igaz, hogy régóta repperkedik, rádióműsort vezet, meg a tévében is szerepel. De az a villa akkor is túlzás, nem fér bele a képbe, egyáltalán nem az ő kategóriája.

– Itt a vége? – kérdeztem.

– Nem – mondta Krisz, a haverom haverja, és jelentőségteljesen ránk nézett. – A lány most ott ül a hátatok mögött. És minket néz. Ne forduljatok hátra.

Megfordultunk. Nem volt ott senki.

BALÁSSY FANNI

KÖPENY

Kora reggel finom köd szítál, napfény csak a sűrű szövésű esőfellegek függőnye mögül sejlik fel. Be akarom húzni a sötételőt, tengericsillagként rátapadni a paplanzátonyra, és kiüresített fejjel lebegni az időzavar dagályos felszínén. De nem lehet. Egy csorba bögrén melengetem a kezem, és törődötten szürcsölöm a zaccpárlatot. Közben leírok pár kört a lakásban. Minden alkalommal megállok az előszobatükör előtt. Egy puffadt, idegen arc néz vissza rám. Olyan, mint egy rágógumi-buborék. Ki akarom pukkasztani. Kinyitom a ruhásszekrényem, végigtáncoltatom az ujjbegyeim az anyaghullámokon. Egy ízléstelen, giccses, virágos szoknyán állapodik meg a kezem. A gyepezöld, fűszálmintás textíliát lehetetlen színű, egymásba gabalyodó margarétafejek tarkítják. Még sosem volt rajtam.

Pár hónapja a szokásos kontrollvizsgálatról hazafelé tartva pillantottam meg egy turkáló kirakatában. Hosszú percekig szemeztem vele. Annyira taszított, hogy szinte görcsösen vonzódtam hozzá. Először sikerült jobb belátásra térítenem magam, és hosszas tépelődés után ott hagynom, azonban a villamoson zötykölődve nem tudtam szabadulni képétől. Elképzelttem, ahogy megperdülök az A vonalú szoknyában, és a margaréták körbetáncolnak, láttam magam, ahogy elterülök a fűvön, és egybeolvadok a pázsittal. Hat megálló után döntöttem.

Szinte megalázóan potom pénzért vágják hozzám. Az eladó mindenáron beszélgetésbe akart elegyedni, negédes meggyőződéssel feltételezte, hogy óvónő vagyok, vagy gyerekelőadásokon színészkedem. Ráhagytam. Nem győztem kivárni, hogy végre hazarohanhassak legújabb szerzeményemmel, kímélő programon jázminillatú öblítővel átmoshassam, felállíthassam a nappali közepén a ruhaszárítót, akkurátusan ráteríthessem, és várhassak, amíg az utolsó vízcsepp is elpárolog belőle. Tudtam, hogy másé volt előttem, és azt is, hogy többen felpróbálták. Ahogy engem is.

Ma reggel, hogy az őszi grafitiszürkesség véglegessé válni látszik, elérkezettnek látom az időt, hogy kiszabadítsam a ruhásszekrény fogságából. Amint a műselyem bélés végiggördül a combomon, amint a virágminták színes masszává mosódnak, amint a finom loknik hullámvonalá válnak, átvaltozom.

Négyes-hatossal indulok a munkába. Éppen elérem. Az ajtónál cövekelek le. Megannyi szempár szegeződik a szoknyámra. Nem hibáztatom őket. Pontosan ezt éreztem én is úgy huszonöt évvel ezelőtt, amikor anyáék levittek a vidéki rokonokhoz életem első disznóvágására. Borzalmas, de nem lehet nem odanézni.

A következő megállónál egy anyuka száll fel kisláival. Kézen fogva vezeti a két év körüli gyereket. Szünet nélkül telefonál. Cipőjéből kikandikál a felemás zokni, a gyereke fonákul adta a mellénykét. A kislány egyből kiszúrja a szoknyámat. Megbűvölten nézi, majd felkapja a fejét, és rám mosolyog. Apró tejfogacskák csillognak az eperszínű ajkak mögött. A szóke, kunkori hajfürtöket a homlokára simítja a sapka, az égbék szemek a margarétafejek indáiba gabalyodnak.

Arra gondolok, hogy nekem sosem lett volna ilyen gyönyörű gyerekem. Genetikailag képtelenség. Sosem tudtam szép nőként tekinteni magamra. Nyeszlett voltam, csirkefahát-szerűen csontos, kampós orral és színtelen, vékony ajkakkal. Női magazinok tömkelege ír arról, hogy ha nem szereted magad, más sem fog szeretni. Azt hiszem, engem sose szeretett még senki igazán. Talán a Gergő, ő vissza-visszatért hozzám. Egyszer azt hittem, hogy gyereket várok tőle. Sokáig elmaradt a menzeszem az utolsó éjszakánk után, de nem említettem neki. Nem akartam, hogy tudjon róla. Magamnak akartam a kicsit, nem akartam egyetlen porcikáján sem osztozni. Szinte láttam, ahogyan egy picike pont emberré kezd formálódni bennem, s a vérem áramlik az ő véráramán keresztül. Láttam, ahogy reggelente a véccékagyló fölé görnyedve öklendezem, ahogy nehézkesen mozgok a nagy pocakkal, ahogy megereszkedik a mellem, árkok szántják a hasam, és egy pillanatig sem zavart. Mindennél jobban vágytam rá. Csak akkor eszméltem rá, hogy valami nincs rendjén, amikor már a sokadik terhességi teszt is negatív eredményt mutatott. Elmentem egy nőgyógyászhoz. Tárgyilagosan közölte, hogy petefészekrákom van. Áttétes. Kipakoltak, mint egy hűtőszekrényt.

Egy megállónyi idő óta nézzük egymást a kicsivel. Göndör kacajokot hallatva vizslatja a szoknyámat. Az anyukája ebből semmit sem észlel, feszülten telefonál tovább. Valami fontos szerződésről beszél, majd idegesen kutatni kezd a táskájában, könyékig eltűnik benne. Közben megáll a villamos. Nyugati pályaudvar, mondja a diszpécser. Itt kell leszállnom. Alig észrevehetően integetek a kislínak. Ő szélesen elmosolyodik, majd elindul felém. Nagyon totyog, az utolsó lépését éppen az ajtók összezáródása előtt teszi meg. Diadalittasan lép le a szerelvényről. Az anyuka csak abban a pillanatban kapja fel a fejét, amikor az ajtók összeérnek. Hiába kiabál Gergő után, nincs megállás.

Az érdektelen utasok szétfröccsennek a szélrózsa minden irányába. Magunkra maradunk. Leguggolok hozzá, és odanyújtom neki a kezem. Szégyenlősen figyel, majd játékosan belecsap. Szervusz, Gergő, suttogom. Mit szólnál, ha körülnéznénk a városban? Mosolyog. Hallgatás, beleegyezés. Felkapom, lerohanok vele az aluljáróba, gyorsan szedem a mozgólépcsőfokokat, és közben azon imádkozom, hogy ne rohanjon utánam senki. A gyerek helyzetébe beletörődve ül a karomon. Magamhoz szorítom, ahogy más anyáktól láttam. Átkulcsolja a nyakam, a fülemhez közel, elégedetten szuszog. Az egyik hajtincse az arcomat csiklandozza, a pisze, hideg orra néha hozzáér a fülcimpámhoz.

Akad hely a metrón. Ölembe ültetem, ő meg felmarkolja a szoknyámat, hogy közelebből is szemügyre vegye. Zavartan húzom vissza a combomra a textilt. Nem hagyja annyiban, még erősebben ragadja meg a ruhát. Engedem. Nagyobb áldozatokat is hoznak anyák egy bugyivillantásnál. Cikázunk a megállók között, egyik metróról a másikra szállunk, míg végül a lakásomnál kötünk ki.

Kettesével szedem a lépcsőfokokat, a gyerek a blúzomba kapaszkodik, az izzadt homlokra ragad néhány csimbókos hajtincs. Idegesen kotorászok a táskámban, a zsebkendő-tartó melletti dimenziókapu elnyelhetette a lakáskulcsot, azért nem találom. Gergő belefárad

a várakozásba, rácsücsül a lábfejemre, és mint kiéhezett selyemmajmocska a gyümölcsfára, úgy csimpaszkodik a lábszáramba. Végre kinyílik az ajtó, felfedve a szűkös, túlzásúfolt előszobát. Betotyogok a lakásba a gyerekekkel a lábamon, ledobom a táskám és a kabátom a sarokba, Gergőt felültetem az ágyam szélére, én pedig leülök elé törökülésben a földre, és próbálom megemésztetni a tényt, hogy elraboltam egy embert. Megbolondulok, ha nem szívhatok el egy cigit, de a gyerek előtt nem lehet. Erősen ráharapok az alsó ajkamra, érzem, ahogy elfehéredik. Gergő türelmesen várja az események alakulását. Felemelem, kísétálok vele a konyhába, ráültetem a konyhapultra, előbányászok a konyhaszekrény mélyéről egy pandamackós meg egy kalózos bögrét. Igyuk meg a pertut, fordulok Gergő felé, aki velem mit se törődve a kalózkapitány felé kapálózik. Teletöltöm a bögréket tejjel, elkavarok bennük két kanál instant kakaóport, és berakom őket a mikróba. A kisfiú megbűvölten követi a tengelye körül megperdülő medvét és tengeri patkányt. Természetesen a kalózos bögrét választja, majd jóízűen belekortyol a kakaóba, apró bajusz marad a szája felett.

Hirtelen eszembe jut az ágyam alatt megbújó *elsősegélydoboz*, amelyben néhány gyerekori kacatot tartok. Pár plüssállat, ólomkatonák, a kedvenc barbim, egy szuperhősköpeny, amibe még nagymamám hímezte bele a monogramomat, és anyukám diavetítője egy-két diafilmmel. Utoljára akkor halásztam elő őket, amikor Gergő az utolsó éjszakánk után minden szó nélkül eltűnt, és többé nem jelentkezett. Felkötöttem a köpenyt a tengerimalacos pizsamám fölé, és napokig csodanőként tévelyegtem a hűtőszekrény, bárszekrény, ágy Bermuda-háromszögében.

Mit szólnál, ha kalózkok lennénk, kérdezem Gergőt. Izgatottan felszisszen, tágra nyílt szemekkel várja a folytatást. Mit szólnál, ha azt mondanám, hogy van egy kincsesláda a lakásban, tele értékesebbnél értékesebb zsákmánnyal, fordulok felé újból. Két kezét kitarja a nyakam felé, jelezve, hogy azonnal vigyem a kincselőhely közelébe. Fedélzetre, kiáltom átszellemülten, mintha valóban tudnám, mit mond egy kalóz ilyen esetben, és elindulok vele a lakásban. Mivel én vagyok a kalózhajó, kötelességem hánykolódni a tengeren. Hintáztatom a karomban, hol magasba emelem, olyankor izgatottan rikkant, hol pedig, amikor viharba kerülünk, óvatosan felrázom, mint egy rostos üdítő dobozt. Első stácionk a fürdőszoba, ahol meg kell küzdenie a félelmetes és rettenthetetlen tengeri szörnyel, Sándorral, a gumikacsával. Beállítom a fürdőkádba, alaposan szemügyre veszi a krokodil alakú csúszásgátlót, majd megragadja a hátmosó kefémet, és elkezd vele kalimpálni samponos flakonokat taszítva a mélybe. Ráfektetem Sándort a kád szélére, és parancsba adom Gergőnek, hogy vérbeli kalózként győzze le ezt a tengeri bestiát. Hatalmas ütést mér a kacsára, ami fájdalommal nyikkanva a szennykosár tetejére repül. Győzelem, kiáltom lelkesebben a kellenél, újból felkapom gyereket, és elsodródunk az előszoba irányába.

Kirámolom a szekrényt, könyékig túrok a sálak és fejfedők egymásra rakódott rétegei között, amíg meg nem találok a nyuszifüles kötött sapkám és a batikolt kendőm közé ékelődött széles karimájú, fekete kalapom. Gergő fejére teszem, befedi az egész buksiját. Folyton a szemébe csúszik, sokáig igazgatom, mire megtalálom a tökéletes szöveget. Odaállunk az előszobatükör elé, mindkét tenyerét nekinyomja a sima felületnek, elégedetten méregeti magát, majd hadonászni kezd a fürdőszobából elorzott kefével, mint egy igazi kalózkapitány. A kaland itt nem érhet véget, újból felemelem, és tovább ringatózunk az előszoba tengerén, amíg ki nem kötünk a nappali öblében. A szobában fellelhető összes díszpárnát és plédet ledobálom a földre, és egy kacskaringós útvonalat rajzolok ki, ami az

ágyam támlájába torkollik. Gergő is felkap néhány párnát, és földhöz vágja őket, miközben gőzmozdonyként fújtat. A következő nagyon veszélyes vállalkozás lesz. A kisfiú szemöldöke összeszalad, egyetlen rövid kígyóként tekereg. A padló forró lávafolyam. Eltátja a száját. Akkor találhatod meg a kincsesládát, adom ki a következő ukázt, ha csakis, de csakis a párnákon lépkedve jutsz el az ágyig. Aprót biccent, majd elszántan nekiindul. Eleinte óvatos, megfontolt, finomra hangolt mozdulatokat tesz, miközben egyik kezével a lötyögő kalapot tartja a fejéhez, aztán egyre jobban nekiiramodik, az utolsó párnára pedig már gyakorlottan szökken. Megkönnyebbülten felsóhajt, jelezve, ezt a kalandot is túléltek. Intek neki, hogy kövessen. Felhajtom az ágytakarót, és előhúzom a porcicák körbedorombolta elsősegélydobozt. Visít a cipzár, Gergő izgatottan figyel a királykék maléves bőrönd felnyíló tetejét, és pár pillanatig elbűvölve bámulja az elesett ólomkatonákat, a kócos Barbie-t, a foltozott hasú plüssmackót meg a színes, diafilmeket rejtő kapszlikat, majd egy határozott mozdulattal előrántja a gyűrött, megfakult köpenyt, és felmutatja, minden kétséget kizáróan azzal a szándékkal, hogy ő ezt viselni kívánja. Masnira kötöm a nagypapa kinyúlt melegítőnadrágjából kiszedett és nemesebb célra felhasznált madzagot, aztán felemelem Gergőt, és körbeszaladom vele a szobát, hadd kapjon bele a szél a vászonanyagba. Csilingelően felkacag, egy részem belehal. Lerakom az ágyra, elkezd ugrálni a tetején, az ágytakaró minden elrugaskodásnál egyre jobban hullámszik, a köpeny győzelmi zászlóként lobog, azon aggodok, le ne szánkázzon az ágyról. Leereszkedik a bőröndhöz, és turkálni kezdi. Előhalássza a kisvakondfigurámat, elhajigál néhány matricás albumot meg Foltost, az alvós mackómat, a hajánál fogva kirángatja Barbie-t a komfortzónájából, majd megállapodik a tekintete a diafilmekben, felemel egy kapszlit, leerőszakolja a tetejét, és kiemeli a tartalmát. Erre nagyon kell vigyázni, fordulok felé, ezeken a tekerceken mindenféle mesefigurák laknak. Hitetlenkedve szegezi rám a tekintetét. Szeretnéd meglesni őket, kérdezem. Félénken bólint. Óvatosan befűzöm a filmet a gépbe, körbetáncolom a szobát, és ahogy a vitorlát szokták, leeresztem a rolókat. Sötétbe burkolódnak a falak, a mennyezetre egy játék mackó alakja kúszik fel. Gergő csodálkozva forgatja a szerkezetet, minden oldalról alaposan szemügyre veszi. Elorezom a gépet, lefekszem az ágyra, a hasamra fektetem a vetítőt, beállítom az élességet, és áttekerek a következő képkockára. Leheveredik mellém, buksiját beékeli két párna közé, és várja a folytatást. Belekezek az olvasásba, ő feszülten figyel. Három filmet pörgetünk végig, az utolsónál elbágyad, és a végszóra leragad a szeme. Aprókat szuszog, a mellkasa árapályjelenséget modellez, lábait maga alá húzza, összegömbölyödik, mint egy sündisznó. Nem merek megmozdulni, attól tartok, hogy felébresztem. Én is összehúzom magam, és hallgatom a lélegzetvételét. Vissza kell őt vinnem az anyukájához, csak erre tudok gondolni, meg arra, hogy pár órán belül újra egyedül leszek, mint az ujjam.

Mikor felébred, elindulunk következő expedíciónk helyszínére, a konyhába. A hűtőszekrény ki van fosztva, csak egy doboz Mackó sajt, három doboz sör meg egy liter tej hánykolódik benne. Végül döntök, tejbegrízt főzünk. Én öntöm a lábasba a hozzávalókat, ő pedig fáradhatatlanul kavargat, mindenfelé tej fröccsen. Végig azon imádkozom, nehogy kiderüljön, hogy laktóz- vagy gluténérzékeny a gyerek. Mikor kész, megterítünk. Ő a bocis müzlistátal, én pedig a kockás mélytányért kapom, így egyezünk meg. A hófehér fennsíkra kakaózáport zúdítok, felkanyarítja a tejbőrke legcsokisabb részét, és elégedetten lenyalogatja a kanálról. Aztán az egész tál tartalmát összekeveri, míg egy drapp kotyvalékot nem kap, majd nagy gusztussal hozzákezd a lakmározáshoz. Az evőkanalat túlméretezték a szájához,

így a betermelni kívánt mennyiség egy része megakad a szájugoknál és elkenődik a pofaczacskókon két oldalt. Látom magam előtt az anyukáját, ahogy kétségbeesetten átszáll a visszafelé közlekedő villamosra, abban reménykedve, hogy ott várja a kisfia. Látom, ahogy zavartan tárcsázza a rendőrséget, ahogy körbetelefonálja az ismerősöket. Látom, ahogy az aluljáróban rohangál. Gergő lenyeli az utolsó falatot, én pedig megtörlöm a szája szélét.

Muszáj bevinnem a rendőrségre, de nem ismerhet fel senki útközben. Most jelmezbálast játszunk, jó, kérdezem a kisfiút. Tetszik neki az ötlet. Bemegyünk a fürdőszobába, ráültetem az egyik sámlira, én magam alá húzom a másikat, és előbányászom a fiók aljáról a feledésbe merült sminkkészletemet. Gergő érdeklődően mustrálja a palettát, a narancssárgába belenyomja az ujját, és rákeni az arcára. Megszáll az ihlet. Megkérem, hogy ne mocorogjon. Szemceruzával csíkokat húzok a pofijára, nózit meg bajszot rajzolok neki, egy kevés fehéret viszek fel, majd a szemfestő pamacsommal narancssárgára festem az üres közőket. Tetszik neki a látvány, belemorog a tükörbe, fújtat meg ugrál. Tigrisként is megállja a helyét. Most én jövök. Minden erős színű pampucot, ami a kezem ügyébe akad, magamra kenek. Kihúzom és fekete szemhéjpúderrel átkenem a szemem, vörös rúzzsal kifestem a szám, és arcpirosítós pamaccsal végigsimogatom a járomcsontok ívét. Magamra sem ismerek. A kisfiú bizalmatlanul méreget, nem tudja mire vélni a változást.

Van valamim, ami még abból az időszakból maradt. Egy szőke páróka. Gergő imádtá. Azt mondta, a világos hajszín százszor jobban áll, pedig csak azért szerette, mert mikor viseltem, nem hozzám kellett érnie, hanem egy idegen nőhöz, aki attól a legszebb, hogy sosem létezett. Hosszú idő óta először veszem fel, felkavar a látvány. Gergőt látom az ágyban fölém tornyosulni. Sírni kezdek. A kisfiú nem érti. Ahogy a földön ülök, pont egy magasságban vagyunk. Odalép hozzám, és apró tenyerével végigsimítja az arcomat. Biztos látta az anyukájától, hogy így kell vigasztalni. Szorosan magamhoz ölelem.

Közeledünk a rendőrség felé. Gergő mellénye felett ott lobog a köpeny. Magamhoz szorítom, tigriscsíkos buksiját a vállamon pihenteti, a kalászszerű haj olyan almaszószillatot áraszt, amilyen a nagymamám nyári konyháját járta át a szünidők alatt. Belemarkol a hajamba, és az ujjai között sodorgatja a tincseket. A fotocellás ajtó kinyílik, egy kihalt előtérben találjuk magunkat. Odalépek az egyik fotelhez, leültetem Gergőt, leguggolok elé, és próbálom beszkenyelni arcának minden részletét. Játsszunk szobros játékot, terjesztem elő a javaslatomat. Minden idegszálával rám figyel. Az a feladat, hogy addig nem szabad erről a helyről elmozdulni, amíg meg nem érkezik az anyukád. Érted, Gergő, kérdezem. Bólint. Megigazítom a mellénykékét, kisöpröm a szeméből a haját, betakargatom a köpennyel, megsimogatom az aprócska kezét, és puszt nyomok a homlokára.

Amint összezáruk mögöttem az üvegajtó, tárcsázom a 107-et, és bejelentem, hogy találtam egy magányos kisfiút a Nyugati pályaudvar környékén, aki most ott ül a kapitányság előtérében. A nő a vonal túlsó felén éppen levegőt vesz, de nem hagyok neki időt, hogy kérdezzen, kinyomom a telefont. Ne beszéljünk többet róla.

KISS LÁSZLÓ

GONDOLATOK A KONYHÁBAN

Böőr Jakab nyugdíjas történelemtanár egy délután arra a nyilvánvalónak tűnő fölismerésre jutott, hogy a mai, rohanó világban mindenütt számontartják az időt. Nincs a lakásokban helyiség, ahol ne robotolna valamilyen időmérő szerkezet. A nappaliban elegáns falióra kattog, az étkezőben a nagytól örökölt kakukkos fele a pontos időért, a konyhában pedig a mikrohullámú sütő kvarckristályos pálcikái mutatják, hol tartunk éppen. Vekker strázsál a gardróbban és az éjjeliszekrényen, műanyag órácska zizeg a piperepolcon és a mosdókagyló szélén, de sokan a garázsban, a spájzban, sőt a vécében se tudnak meglenni idő nélkül, a mobiltelefonok és karórák zabolázhatatlan divatjáról nem is szólva. Óra van a taxiban és a buszon, időt mérnek a pályaudvaron és a parkokban, bemondja a tévé, be a rádió, de ma már a pékségben se lehet kakaós csigát venni anélkül, hogy ne hoznák tudomásunkra, mennyi az idő. Böőr Jakab nem tartozott a rettentően korszerű emberek közé, ezért sose szereltetett órát oda, ahol úgy vélte, semmi hasznát nem veheti, a hálószo-ba-konyha Bermuda-kétszöge elegendőnek bizonyult az idő rendszeres mérésére. Különösen a konyhát szerette, főzés közben folyton a mikró kijelzőjén nyugtatta a szemét, várta, hogy leteljen a zacskós rizs megpuhulásához szükséges tizenhárom perc, vagy az a tizenöt, ameddig a tojás megfő. Ha 15 óra 17 perckor került a fazékba a jázminrizs, 15 óra 30 perckor kellett lekapcsolja a gázt, ha a vacsorához előkészített tojást 19 óra 18 perckor tette oda, 19 óra 33 perckor járt le a főzés ideje.

Hogy meg van bolondulva a világ! Míg régen volt idő elmerengeni, hosszú, tartalmas beszélgetéseket folytatni, álmodozni múltról, jövőről, addig a jelen sivár, kapkodós, türelmetlen, az emberek elszaladnak egymás mellett, a kapcsolattartás hajdani formái végérvényesen letűntek vagy átalakultak. Odafigyelés helyett hajsza, táplálkozás helyett fogyasztás, eszmecsere helyett csevegés van. Az óramutatók pedig konokul figyelmeztetnek, hogy ami elmúlt, többé nem tér vissza, és ha nem cselekszünk, késő. Böőr Jakab a fejét csóválta, és jólesett arra gondolnia, hogy ez a pánikszzerű hajtás őt sosem tévesztette meg, és mestersége tapasztalatait kama-toztatva éveken át derűsen diskurált – egyéb ismerősök híján – azokkal a barátaival, akikre másnak a mindennapos pokoljárás miatt sem ideje, sem energiája nem volt. Ha 15 óra 17 perckor került a jázminrizs a fazékba, Böőr Jakab biccentett Luther Márton képzeletbeli emlékműve előtt, amikor pedig 15 óra 30 perckor leemelte a tűzhelyről, már a Katalintól valóni készülő, de reményeiben csalatkozó VIII. Henrikkel érzett együtt. Ha a tojás főzését 19 óra 18 percre időzítette, rendszerető magyarként maga is letette a fegyvert Padovában, tizenöt perccel később pedig Hitler megválasztása miatt bosszankodott. Ha a mikró kijelzője 17 óra 3 percet mutatott, tudta, nem csupán Kormi, a macska jut táplálékhoz, de Rákóczi Ferenc is kibontja a zászlót. Kedvenc sorozatának nyitó snittje közben Széchenyi éppen fölajánlotta minden birtoka egyévi jövedelmét egy magyar tudóstársaság létrehozására, amikor meg levesét kanalazta, tatárok gázoltak át Kijeven, de ő nyugodtan szürcsölt, mert tudta,

noha felénk tartanak, soha nem érkeznek meg hozzánk, ebédjének elköltését tehát az égvilágon semmi nem veszélyezteti. Legkedvesebb időpontja a délelőtt 10 óra volt, ekkor gyakran elmormolt magában pár sort István királynak fiához, Imre hercegehez írott intelmeiből, tudatosítva, hogy amiből – latinul! – idéz, királytükör, Nagy Károly-szimpatizánsként pedig a 8 óra nulla nullával is ki volt békülve, bár a császárrá koronázást túlzásnak érezte.

Most azonban váratlan akadályba ütközött. Amikor kicsoszogott a konyhába, hogy kenyeret szeljen az uzsonnához, a mikrohullámú kijelzője 16 óra 22 percet mutatott. Agya zakatolni kezdett, de a próbálkozás nem hozott eredményt. 16 óra 22 perckor nem történt semmi. Nem lehet igaz, mosolyodott el Böőr Jakab, leplezendő zavarát, és újból nekifutott. Zakatolás, elzúgó évszámok, mintha játékgép csörömpölne, majd: semmi. Még egyszer, nógatta magát a közelmúltban nyugdíjazott történelemtanár, de megint kudarcot vallott. Szédült, homlokáról csorgott a veríték. Az nem lehet, hörögte, és megkapaszkodott a stelázsiban. Egy verssor jutott az eszébe, de igyekezett elhessegetni, ne ily halált adj, istenem, ne ily halált adj énnem.

A következő pillanatban megbillent, előrebucskázott, vége volt.

A szomszédok találtak rá másnap. Mint aki a történelemlétkönyvére bukott, arccal a követzen feködt.

A kijelzőn gúnyosan villogott egy tizenhatos és egy huszonkettes.

Rákóczi Ferenc ügetett szembe ménjén. „Szervusz, Jakab”, kiáltott oda, és érdeklődött, eszik-e rendesen a cica. Mielőtt a meglepetéstől megtántorodó Böőr válaszolhatott volna, a nagyságos úr fejcsóválva ráfordult. „Jakab, Jakab, hát XV. Gergely jóváhagyja a piarista rend szabályzatát, Rubens festeni kezdi a *Medici Mária története* című grandiózus képsorozatot, Rákóczi György pedig – felhősödött el Ferenc tekintete – írásba foglaltatja a sáros-pataki főiskola törvényeit.” Azzal haját megdobta, mint a pogózó rockerek, és elvágtatott a porzó alföldi tájban, mely ebben a pillanatban egészen olyanak tetszett, akár az örök vadászmezők.

Böőr Jakabot könnyekig meghatotta a nagyságos úr embersége, azt pedig, hogy a fedelem nemcsak kisegíti, de tegezi is, el sem akarta hinni. Azzal nyugtatta magát, ez már történelem.

HAÁSZ JÁNOS

A KIS BENCEFFY JUTYÚB AGGASZTÓ ESETE

Ez a történet a közeli jövőben játszódik, egy kicsit fejlett ország nagyon fejlett városában. Betti szeretett ebben a jövőben élni. Lakása a hegyek lábánál állt, a férje szép karrier előtt, otthonuk igazi okosotthon, gyerekük igazi okos gyerek.

Vagyis.

Épp e miatt a vagyis miatt ült most itt, a fotel karfáján idegesen kopogó ujjakkal. Szerette az okosfoteleket, amik képesek voltak a benne ülő köré simulni. Betti

azonban most a nyugtalanság miatt folyamatosan fészkelődött, amire aligha készültek fel a tervezők, a fotel nem tudta követni a hangulatváltozásait. A falakba rejtett hangszórókból nyugtatónak szánt zene szólt, vagyis Betti feltételezése szerint annak szánták, mivel, mint minden nyugtatónak szánt zene, ez is idegesítette.

Fel is állt inkább, az okosablakhoz lépett. Az irodaház, amiben az orvosi rendelő működött, betonacél egyenépületek láncolatának egyik eleme volt a belvárosban, az ablak viszont egy tópartot mutatott. Tavak, tópart. Szaladgálás.

A fia jutott eszébe, megrázkódott. A többi gyerek. Az ő fia. Más gyerekek és az övé – aki valójában tényleg más, legalábbis minden jel arra mutat. A kütyük. Az elbeszélgetés a tanárokkal. Képek villantak fel egymás után, vibráló, idegesítő képek, mintha valami pszichedelikus elektropunkbanda videóklipjét látná. A gyomorideg alattomos, görcsös csápjai éppen szétterjedtek volna benne, amikor diszkrétén megzörrent okoskarkötője. Négy óra volt, az ő időpontja. A rendelő ajtaja automatikusan nyílt, eddig visszhangozva kopogó cipősarka belesüppedt egy vastag, puha szőnyegbe.

– Üdvözlöm, asszonyom, foglaljon helyet. Benceffy-Turánszki Bettina, ugyebár? – a halvány fényben nem látta, honnan jön a hang. Nem volt ideje elcsodálkozni, hogy kontaktlencséje nem állította át automatikusan a fényerőt, mert a hang folytatta.

– Ne lepődjön meg a félhomályon, az ember ilyenkor könnyebben megnyílik, könnyebben beszél őszintén, mint világosban. Így ebben a helyiségben zavarjuk az olyan okoseszközök működését, amelyek megváltoztatnák az általunk ideálisnak gondolt fényviszonyokat. Kérem, foglaljon helyet – és halvány fény ragyogott fel egy, a kintivel megegyező típusú okosfotel körül.

Az asszony leült. A feszültség fokozatosan enyhült benne, nem tudta, a helyiség levegőjében van-e valami nyugtató, vagy tényleg a félhomály hat rá így.

– Nos, asszonyom, a benyújtott úrlap szerint a fia miatt kereste meg...

– Igen, van egy tizenkét éves fiam, és aggódom...

– Kérem, ne vágjon közbe. Nos, asszonyom, a benyújtott úrlap szerint a fia miatt kereste meg intézetünket, és biztosíthatom arról, hogy a legjobb döntést hozta. A PsyChoach Alapítvány által működtetett intézményünk a lélekgyógyászat évszázados tapasztalatát felhalmozva évtizedek óta áll... – a nő elbambult. Tudta, hogy a reklámszöveget végig kell hallgatnia, ez a részben hirdetési bevételekből működő állami egészségügyi ellátórendszer egyik rákfenéje, de azt senki nem írhatja neki elő, hogy oda is figyeljen. Csak akkor nézett fel, amikor csönd lett.

– Valóban, a fiam miatt. Aggódom érte.

– Ez természetes. Az anyákban a szülővé válással egyidejűleg alakul ki egy állandósult félelemérzet a gyermekkel kapcsolatban.

– De ennek az aggodalomnak nagyon is konkrét... – nem tudta folytatni, a szoba félhomályából megállíthatatlanul folytatódott a szöveg, mintha még mindig a reklám lenne.

– Ez a féltés sokszor indokolt, gyakorta előfordul azonban a túlféltés jelensége. Tudunk olyan esetről, amikor az anya a kóros túlféltés tipikus tüneteként azért aggódott, hogy a gyermekének van-e szaglása, más esetben azért, hogy nem fullad-e meg szoptatás közben. Ezek a szülői reakciók nem mondhatók pszichotikusnak.

Az asszony megrázta a fejét, mintha úgy akarná kirázni magából az elhangzott szavakat, mint a fülébe ment vizet.

– Miről beszél? Nem az én állapotom miatt vagyok itt, nem rólam kell beszélni, hanem a fiamról.

– Elég bátornak érzi magát, hogy szembenézzen a problémáival?

Kis csend. Betti elbizonytalanodott, hogy tényleg jó helyen van-e. De nem, nem lehet, *a hiba valószínűsége kizárható*, ezért is épp ide jött.

– Nézze, ahogy már említettem, nem az én panaszaimeiről van szó, hanem a fiamról.

– Minden család együtt élő emberek bonyolult érzelmi és egzisztenciális rendszere. Ész mint minden bonyolult rendszerre, a családra is igaz, hogy a problémák nem mindig ott bukkannak fel, ahol keletkeznek.

– Szóval én lennék a felelős azért, mert a fiam... a fiam... – Betti szavakat se talált a megdöbbenéstől.

– Nézze, asszonyom, ahogy mondani szokás, a fájdalom fáját kivágni nem lehet, csak gyökereitől elpusztítani. A gyerekek problémája gyakran olyan családi konfliktusokból fakad, amiket talán még maguk a szülők sem mernek, tudnak kimondani.

Betti biztos volt abban, hogy nincs ilyen mondas, de ezen most nem akadt fenn. Újrakezdté.

– Szerető család vagyunk, egyetlen gyerekünket, a kis Jutyúbot a legjobb körülmények között, a legnagyobb szeretettel, gondoskodással és türelemmel neveljük. Párommal odafigyelünk testi, lelki és szellemi fejlődésére, biztosítottunk neki ehhez minden feltételt, időt, pénzt, erőt nem kímélve.

– Ezek szerint biztos abban, hogy... – hogy miben, az nem derült ki, Betti ugyanis, ha valamit nagyon tudott, akkor az az volt, hogy biztos legyen. Magában, a férjében, a családjában, a tökéletes kertvárosi életükben. Nem is hagyta végigmondani a kérdést.

– Igen, biztos vagyok. És sokáig úgy is látszott, hogy nem volt hiábavaló a rengeteg törődés és figyelem. A kis Jutyúb szépen fejlődött, pont úgy, mint a kortársai. Járn, beszélni, írni, olvasni, számolni, egyszóval mindent akkor tanult meg, amikor a többiek. A társas életben, a szocializációban sem mutatott semmi rendelleneset, amíg...

– Asszonyom, ön milyen egyetemen tanulmányozta a gyermeklélektant?

– Ööö, semmilyenen.

– Akkor engedelmeivel, majd én diagnosztizálom, mikor mi a rendellenes. Elfogadom viszont kiindulópontnak, hogy a gyermek fejlődéséért önök, a szülők, minden elvárható megteettek, nem okoztak neki semmiféle defektusokat.

A nő nyelt egyet, figyelmeztetnie kellett magát, meg ne köszönje, ami teljesen nyilvánvaló volt.

– Értem... Szóval minden rendben volt addig, amíg a gyerekek nem kezdenek kütyüzni. Nem azt mondom, hogy az én kis Jutyúbam akkor egyik pillanatról a másikra kifordult magából, de szép lassan megváltozott.

– Nem lehet, hogy maguk változtak meg, és ez csapódott le a gyerek viselkedésében is?

Betti elvesztette a türelmét.

– Nem, nem lehet. Tudomásom szerint nem családterápiára jöttem, mert nem családi problémáink vannak. A kis Jutyúbbal vannak problémák. Tudom, utánaolvastam, hogy a gyerek szocializációjában vannak mérföldkövek, és az egyik ilyen az, amikortól kütyüket használnak. Olvastam arról is, milyen hatással vannak az okoseszközök a lelki és szellemi fejlődésre, a kognitív képességek alakulására, és természetesen arról is, hogyan hatnak a közösségbe illeszkedésre.

– Nagyon felkészült. Nem lehet, hogy a belső bizonytalansága miatt túlkompensál?

– Nem, nem. Aggódom, és sokat olvastam, mielőtt szakértői segítséget kértünk volna. Mármint remélem, tényleg azt kapunk. Mert az én kis Jutyúbom azóta nem olyan, mint a többi gyerek.

– Hanem?

– Teljesen más a fejlődése. Tudja, hogy van ez... Mármint gondolom, tudja. A gyerekek bandáznak, megvannak a közös játékaik, klánjaik, titkaik, együtt lógnak, amikor csak tehetik. Tudják, hogy bármikor számíthatnak a másokra, mindennapos, sőt szinte állandó kapcsolatban vannak egymással, elmesélnék minden fontos vagy nekik annak tűnő dolgot. Olyan barátságok, olyan erős kötődések alakulnak ki ebben a korban, amiről mi, felnőttek, már csak ábrándozhatunk.

– Igen, tudom, a gyermeklélektan minden területét tökéletesen ismerem. A gyerekkori barátságok a legerősebb, bár a kor előrehaladtával leggyorsabban meggyengülő kötelékek.

– És ebből az én kisfiam teljesen kimarad – Betti majd elsírta magát, de vett egy nagy levegőt, és folytatta. – A kütyükor kezdetével teljesen lemorzsolódott a többiekéről. Nincs egyetlen barátja se, nincsenek még csak haveri kapcsolatai sem, nem volt szerelmes, azt mondja, nem is érdeklik a lányok. És nem érzi, hogy gond lenne a viselkedésével, azt mondja, ő így érzi jól magát. Egyedül. Mindig csak a hülye... – nem tudta folytatni, elhallgatott, hogy ne sírja el magát.

Kis csend állt be.

– Értem. Elemeztem az ön által elmondottakat, és valóban úgy tűnik, hogy a fia viselkedése módfelett szokatlan. De az információim még nem teljes körűek. Elmondaná pontosan, mivel is tölti az idejét a kis Jutyúb? Tud konkrét programokat?

– Csupa olyasmivel, amik miatt teljesen magára marad – erőt vett magán, hogy folytatni tudja. – Focizik. Vagyis hát focizna, de általában egyedül van lenni a grundon, minden osztálytársra valamelyik temperált, pollenszűrt levegőjű vr-szobában tölti ilyenkor az idejét. Meg vízparton lenni, úszni, fürdeni. Folyton nyaggat, hogy menjünk el valami Bala-tóhoz...

– Balaton – vágott közbe a hang.

– Oda, igen. Mintha nem lenne nekünk állítható hőmérsékletű okostavunk a ház udvarán. Meg hogy menjünk a hegyekbe. Mikor ott vannak azok a remek wiikinektek, a mi lakásunkban is van kialakított helyiség, ahol egész nap túrázhatna, hegyet mászhatna, siklórepülhetne, raftingolhatna, és lehetne közben egy csomó barátja, aki mind ezt csinálja a hálón. De neki az igazi élmény kell, azt mondja, ő úgy akar szerelmes lenni, hogy belenéz majd a lány szemébe, és azt érzi, átment rajta a Hyperloop... Mintha lenne még lány, aki ne vr-szemüvegben mászkálna, mintha tudná, mi az, hogy igazi élmény. Hogy mennyivel szürkébb az annál, amit a világ kínál neki – megint érezte a gombócot a torkában, elhallgatott.

Csend telepedett a helyiségre, úgy érezte, sosem lesz vége, pedig a hang másodpercen belül ismét megszólalt.

– Nos, a kis Jutyúb értelmi és szociális fejlődése most valóban mutat diszfunkcionális jeleket. De intézetünk gondoskodik róla, terápiáinkkal a fejlődése az életkorának megfelelő szintre hozható, esetleg kisebb rész képesség-problémákkal.

– Rész képesség-problémák? Ezt hogyan érti?

– Elveszítheti érdeklődését a különleges tevékenységek iránt, romolhat a kreatív megoldásokra való készsége is.

– Ezeket én nem problémának tartom, hanem a megoldásnak – érezte, hogy belsejében felenged a feszültség.

Amikor a szoba kivilágosodott, már egészen megkönnyebbülve állt fel. És szinte jókedvű lett, amikor meglátta a sarokban a MediMat3.0 körvonalait. Jó volt megbizonyosodni arról, hogy valóban egy modern orvoseszköznél járt, és nem egy embernél. Hiszen a gépek nem tévednek.

*EMBER ÉS TÉR II. / MOZDULATSOROZAT,
CERUZA PAPÍRON, 25 x 21 CM*

PÉCSI GYÖRGYI

GAMARDZSOBA, SZAKARTVELO!

Jó napot, Georgia (Grúzia)!

Grúzia, minek mennél Grúziába, mi van ott? Semmi! Sztálin ott született! – mondja T. Grúziáról vagy semmit, vagy halálosan belezúg az ember.

Gori, tíz éve még bombázták az oroszok, nyomorúságos piac, összetákolt, széteső bádoggal meg lécbódék, a környékbeli utcákon is mindenki árul valamit, egymást érő egy-két négyzetméteres szupermarketekben, rozszant széken, a földön, újságpapírról, rongydarabról. Nagyon idős, tartásos asszony, talpig feketében, előtte zoknik, csecsebecsék, zsebkendők, eldobható akármik. Talpig feketében, talpig gyönyörű, viseltes, de nagy gonddal tartott fekete brokátruhában. A ház, a had asszonya lehetett, lehajtott fejjel viseli, hogy kenyérért seftel. Odébb tucatnyi férfi támasztja kedvetlenül a dzsipet, kistehert, matruskát, mit lehet tenni, fuvar nincs, enni kell.

Emeletes Sztálin áruház, rajta Dzsugasvili hatalmas fotója, óriás betűkkel: FOR SALE – nem kell senkinek. Sztálin háza betonszarkofágban, a népek vezérének egyetlen megmaradt szobra saját múzeumára tekint. Csak a turisták érdeklődnek, mi is bekukucsálunk a legendás páncélvonatba, kívül akármilyen, belül fényűző luxus, Sztálin-csecsebecsék kokaináron, igazuk van, akinek ez kell, fizessen.

Helyi szólás: „Sztálinon meg Beriján kívül Grúzia etette a Szovjetuniót, már ha volt miből.”

Strasbourgban a dóm lábánál sörözünk a lányommal, a szomszéd asztalnál francia férfitársaság, figyelnek, óvatosak leszünk, nem volt rossz tapasztalatunk, de nem lehet tudni, egyikük áthajol, milyen nyelven beszélnek, kérdezi, nagyon szép nyelv, szép a dallama, hangzása, nyugodt a ritmusa, főleg az idősebbé (én), mit tippelnek, grúz, albán vagy portugál, mondja. Majdnem talált, kis nép, kis nyelv. De honnan a grúz? Délies karakterünk miatt nyugaton olasznak, spanyolnak néznek, Erdélyben erdélyinek, grúzoknak most először. A rendszerváltozás óta Grúziából mintegy másfél millióan vándoroltak el (minden negyedik ember) Amerikába, Nyugat-Európába, az EU fővárosában is sokan élhetnek.

Elhagyott házak, falvak, régiók, düledező gyárkomplexumok, Grúzia mint ipari ország, nevetséges, az egész ország a mezőgazdaságra meg a védelemre épült. Az utak mellett Korondra emlékeztető cserépvásár meg a nyolcvanas évek Romániája, kopott pléhfazékban főzik a kukoricát, az erdőben összeszedett ágacskák ingyen vannak. Kóbor kutyák az elhagyott benzinkútnál, erdélyi tapasztalattal rettegek kiszállni az autóból, de nagyon szelídek, mindenhol szelídek a kóbor kutyák („ezek hegyi népek, verik a kutyákat”), rettenetesen soványak, övük lesz a Pick szalámis szendvicsem, itt már nem kell. Út melletti családi fogadó, fiatal férfi, pár szót ért angolul, teljes testével megfeszülve figyel, mindenáron meg akar érteni, ki akar szolgálni. Gyönyörű a feje, tökéletesen arányos a teste, mint a görög szobroké, csak nem márványfehér, hanem szénfekete. Argonauta, bukik ki belőlem, aztán hogy hülyeség, de nem, hát persze, az aranygyapjú földjén járunk, itt lakott valahol Médea, laszón ide hajózott érte 50 argonautával.

Háromezer éves kultúra, a második keresztény állam (Kr. u. 330), magányos nép, nyelvüket, írásukat csak ők ismerik, nyelvukonuk tulajdonképpen nincs. Valamennyi népszomszédja – orosz, török, azeri, abház, örmény – ellenség. Nagyon ismerős a történelmük: perzsa, mongol, arab, oszmán, cári, szovjet hordák fölrobbantották, lerombolták, leigázták, lemészárolták, elhurcolták, fölaprították az országot egyszer, kétszer, sokszor. Velük szemben néhány hős: (ország)Építő Dávid király – Szent István és Mátyás egy személyben –, Tamar királynő, aki kiverte az összes ellenséget, meg a kereszténységre térítő Szent Nino (nálunk Szűz Mária). Ezeréves gigantikus barlangvárosok, lépten-nyomon a 6–12. században épített, egykor bikaerős várak, kolostorok, templomok. Nálunk késő római pannon, ott antik görög örökség, a Kaukázushoz láncolt Prométheusz mítoszával. Katonanép, mint a székely, a krétai meg a kozák, kemények, viharezzettek, erősek – a férfiember éberén alszik, álmában is fegyverén a keze.

Elsírja magát, mondta a nem túl nyavalygós Fellini a hatvanas évek grúz filmjei láttán. Abuladze, Sengelaja, Joszeliáni, Danyelija világélvonalhoz tartozó filmjeiből ismerős tájak, hegyek, templomok, házak, arcok, karakterek. Elhúzzunk a szurami vár mellett (hopp, ennek legendájáról az örmény Paradzsanov rendezett filmet, történet: lásd Déva váral!), aztán az orosz határ közelében az utolsó város Stepantsminda, a hegycsúcson a Szent Gergeti kolostor már tényleg Sengelaja, *A fiatal zeneszerző utazása* záró jelenetével. A pityerburgi zeneszerző afféle bartóki figura, rejtőzve, bujkálva próbál népdalokat gyűjteni, végre itt, az ortodox sokadalomban használni kezdi a gramofonját, de a semmiből tűz üt ki, az ott termő durva cári ulánusok összeszednek mindenkit, azokat is, akikkel a zeneszerző útja során találkozhatott, és elindítják a gyalogmenetet Szibériába...

Abuladze fekete-fehér *Könyörgését* most sem értem, hogy följöttünk a Szvanéti régióba, de valamit megérzek a hegyi népek nehéz múltjából, a tusekete balladás végzetet. Hegyek közé zárt apró települések, gyimesi-patakák, ezernyolcszáz méter magasan, körben három-ötezer méteres járatlan sziklás-havas hegyláncok. tizenöt-húsz méter magas, 12. századi lakótornyok, lőrés nyílászárókkal, micsoda rettegő félelem kellett, hogy börtönbe zárják magukat a vérbosszú, a betörő ellenség meg a lavina elől! És mégis, a kolostorok ezekre a vad hegyi emberekre bízták, náluk rejtették el veszedelem idején káprázatos egyházi kincseiket, szent könyveiket, hatodik századi ógrúz bibliájukat.

Az aprócska fennsík aprócska repülőtere felé sétálok, szemben marcona, Zorba küllemű férfi, messziről érzem, hogy figyel, igazgatom magamat, futni azért tudok, közel ér, aprót hunyorít, mosolyog, nyitott jobbát fölemeli, csapjuk össze!, restelkedek, elpárolog minden gyanakvásom. Szvanétia, Mestia, álmok földje, ezért jöttünk, ezért az elzárt világért. Tíz éve még rablóbandák fosztogatták az utasokat, most Svájc- meg Székelyföld-hangulata van. Magyar pár sopánkodik, tegnap érkeztek, nem lehet jó kávé kapni, másnap el is mennek, persze megtaláljuk az olasz kávézót, pár négyzetméter, elücsörgünk a ház előtti lócán, a belső kis teremben turistalány cserél ruhát, a baristalány ukrán, erre járt, beleszeretett a vidékbe, váltótársa tejfehér dunyuska, mint írva nagyon, erősen rúzsozott és szintén nagyon kedves.

Georgia, Szent György országa szegény, de nem boldogtalan ország, otthon érzem magamat.

Tehenek mindenütt, soványak, szarosak, a fölmelegedett aszfalton sziesztáznak, tiszteletteljesen kerülgetjük őket. Mint a '89 előtti Romániában, minden pusztul, esik szét, de olyan veszett tempóban építkeznek, mint a háború utáni horvátok. Mercedes, BMW, Volkswagen,

Ford terepjárók, mikrobuszok, kivétel nélkül erősek, bírják a hegyeket, az úttalan utakat, jobb kormányos meg bal kormányos, Nyugat-Európa meg Amerika leselejtezett járművei, a ház rogyadozik, csak a szentlélek tartja, de előbb autó kell, hogy legyen pénz eladni, fuvarozni, mert az ipar megszűnt, csak a mezőgazdaság termel, meg a kezdődő idegenforgalom. A Rusztaveli sugárúton Sztálin-barokk birodalmi épületek, Mussolini meg Hitler épített ilyeneket, de minden új posztmodern épületen fölismerem a hajlékony grúz ábécé stilizált elemeit. Száz méterre az elegáns parlamenttől rogyadozó házsor, Csehov életveszélyes dácsáját biztonságos távoból nézzük; a száműzött Puskin meg Lermontov fedezte föl az irodalomnak a romantikus Kaukázust, jól érezték magukat, nem gondolták, hogy gyarmati országban vannak, a cár minden nép szabadságát elvette. Ahogy a nagy szovjet birodalom is. És elvette a nevüket is.

Otthon kartvélinek hívják magukat, országukat Szakartvelónak, a külföld Georgiának ismerte – az oroszok egyszerűen *gruzov*nak, teherhordónak, tkp. alja népnek, és lón Grúzia. (Nem olyan bonyolult: magyar–Magyarország–Hungaria/Ungarn–Vengrija). A rendszerváltás után egy mozdulattal elvágta az orosz szálakat, elkezdték angolra kétnyelvűsíteni az országot, és tisztelettel megkérték a nagyvilágot, legyenek kedvesek ezentúl Georgiának nevezni. (Az MTA szerint *megszoktuk, maradjon*.)

Tbiliszi, Tiflisz, a főváros ortodox grúz, tradicionális multikulti és elképesztően élő, nyüzsgő. Muszlim negyed arab fürdővel, török fürdővel, kénes fürdővel, ortodox templom, örmény templom, zsinagóga egymás hegyén-hátán, mindegyik nyitva, a zsinagógában épp istentisztelet, óvakodva próbálnánk belesni – int a sekrestyés, maradjunk, balra a nő, G.-nek kipát ad, jobbra a férfiak. Az ortodoxban döbbenetes erejű, többszólamú férfiének zeng föl az égig, ebben az országban biztosan jelen van Isten.

De hát a grúz konyha, az egekbe dicséret! Megadjuk magunkat, mindent ki akarunk próbálni, levesek, mártások, szószok, zöldségek, húсок, sajtok, előételek, főételek, lecsengetők fejedelmien gazdagon fűszerezve. Először terítéket hoznak, mert természetesen mindenkor mindenki minden fogásból eszik, mindenbe belemártogat. Vodka, konyak, fél liternél kezdődik, háromnegyed liter, egy liter, csak a turistás helyeken rendelhető fél deci, de bor ott is csak üveggel. Mert a kartvéliek nem esznek, isznak, vagyis nem magukban esznek-isznak, hanem nagy családban, társasággal lakomáznak, roskadásig terített asztallal, pohárköszöntő renddel, és körmön, puha, finom bőrcsizmában táncolják ördögtől eltanult férfítáncukat, az étterem virtuóz, profi táncosait ujjongva tapsoljuk, mire a helybeli farmeres vendégek a placra ugranak, és simán letáncolják őket.

Hogy történhetett, hogy semmi nem verte szarrá ezt a népet, hogy nemcsak túlélte minden rombolást, pusztítást, de megőrizte a stílusát? Finoman előkelő stílusát. Az új ház emeletes, hatalmas terrasszal, díszes oszlopokkal, széles lépcsővel. De a régi, málló, düledező házak is kétszintesek, hatalmas terrasszal, díszes oszlopokkal, széles lépcsővel. A férfiak hagyományos viselete katonai egységegyenruha, mint a székeleyké, kozákoké, de a nőké... a nőké inkább reneszánsz, fejedelmien előkelő ruhaköltemény.

Akárhogyan is, Grúziának, Georgiának, Szakartvelónak *stílusa* van. Talán Észak építette meg Európát, de élni csak Délen érdemes.

TOTTH BENEDEK

HOMOKVÁROS

Úgy utazni, hogy aztán történetbe rendezzük, ez új. Menet közben jegyzetek, próbálom a véletlen fordulatok és események logikus láncolatát felépíteni fejben, de tudom, hogy a végén úgyis rajtakapnak, mert nincs történet. Mindenesetre máshogy figyelem a nemeseményeket a nemtörténetben. Egyelőre nem tudom eldönteni, hogy ez jó vagy sem. Az biztos, hogy más.

Már a reptéren úgy figyelem az utasokat, mint egy ragadozó. Keresem a témát, a levadászható prédát. Zsákmány nélkül nem térhetek haza. Ettől az egész útnak lesz valami bizsergető feszültsége, mert amúgy lazítani jöttem, kikapcsolódni, talán felejteni is, vagy inkább megfélemlíteni egy kis időre. A menekülés luxusa. A Földközi-tenger felett repülünk. Felhős az ég, nem látszanak a süllyedő hajók, sem a luxusjachtok, pedig ugyanazok a hullámok.

Megfogadom, hogy nem olvasok álhíreket, bár tudom, hogy úgysem bírom majd megállni. Minden másodpercben történik valami, mégsem történik semmi soha. Nincsen előtte, nincsen utána. Ugyanaz van. Ennek csak akkor lesz vége, ha nekem végem lesz egyszer, azt meg egyelőre nem szeretném (meg kellene írnom még néhány történetet).

Európa nyugati széle felé indulunk. Izgalmas lehetett, amikor az utazók attól rettegetek, hogy lezuhanak a föld pereméről. Az óraátállítás és az időeltolódás kiegyenlíti egymást, vagy összeadódik a különbség? A felszállás előtt biztonsági bemutató, mint egy színházi performance. Mindig megnézem, bár valószínűleg vészhelyzetben úgysem emlékeznek semmire. Mondjuk ha odafenn valami bekre-pál, akkor nagyjából teljesen mindegy. Ez persze összeesküvés-elmélet, de mi van, ha a maszkokból nem oxigén jön, hanem valami altatógáz. Hogy az utasok minél előbb túl legyenek a nehezén.

Ahogy beszíjazom magam az ülésbe, beugrik Chuck Palahniuk egyik novellája, pontosabban a novelláskötethez írt utószó, a zsigerekeffektus. Ezt írja: „éveken át, ahányszor csak felszálltam egy repülőre, elmormoltam magamban egy imát: Kérlek, Istenem, ne zuhanjon le ez a gép, mert gyermekeid közül én vagyok az egyetlen, aki ismeri ezt a három remek történetet. Halkan alkudoztam: Kérlek, hagyd, hogy a segítségével mind a három történet fennmaradjon.” Palahniuk végül megírta a *Zsigerek* című elbeszélést. Erről a szövegről azt lehet tudni, hogy összesen hatvanhét ember ájult el, amikor a szerző felolvasta a könyv promóciós turnéján. Lássuk be, ez elég szép teljesítmény. Amikor a szavak tényleg fejbe vernek. Durva cucc, nem vitás, ütős sztori, de nekem izgalmasabb az az elhivatottság, amiről Palahniuk beszél. Azért akar életben maradni, hogy megírassa a történetet. Túl-zásnak tűnhet, de nem az. Lehet élni anélkül, hogy írna az ember, de minek. Az írás olyan, mint a kutya. Esetleg a macska. Kinek mi. Felszállás előtt sosem akarok belegondolni, hogy hány ilyen meg nem írt történetem van. Túl sok. És az is marad, bármikor zuhan le majd a gép.

Hosszú az út, nem gondolná az ember, hogy mekkora ez a fél Európa. Van idő matekozni. Ha nem zuhan le a gép visszafelé sem – retúrjegyet vettünk, manapság ez is az optimizmus egyik jele, hogy visszajövünk –, és életem végéig mindennap megírok mondjuk két oldal szöveget, és ez az élet mondjuk még harminc évig tart – túl optimisták azért ne legyünk –, akkor az 10 950 nap, 21 900 oldal. Ha egy átlagos regényt 250 oldalnak vesszünk – matematikailag, valójában biztos nem, minden történetnek megvan a maga hossza –, akkor ez 87 regény meg egy befejezetlen kézirat. Elégedett lehetnék vele, de nem tudom, hogy megírja-e ezeket a könyveket valaki. Tízezer méterrel a föld felett csak végletekben tudok gondolkodni. Mindenki meghal, csak te maradsz életben. Mindenki életben marad, csak te halsz meg. Fontos a sorrend.

Nem tudjuk, merre járunk, a sötétségben szikrázó fényekből próbáljuk kitalálni. Éjszaka nincsenek távolságok, nappal absztrakciónak tűnik az egész. Térképnek kicsi, tájnak távoli.

Landolás, Lisszabon. A reptér gyakorlatilag a városban van. A gép nagyot fordul a koromsötét óceán felett, majd a város irányába tart, a kerekek szinte súrolják egy hotel tetejét. Egyivilágított stadion, tele szurkolókkal. Sosem láttam még ilyesmit ebből a perspektívából. Simán leteszik a gépet, meg is tapsolják a pilótákat, bár egy ideje ez már nem divat. Fellélegezés, pár nap haladék, hogy kitaláljam a nemtörténetet.

Metróval a szállásig. Airbnb Albertonál, a zeneszerzőnél. Nem tudom eldönteni, hogy két vagy három kutyája van. Lábujjhegyen járunk a lakásban, nem akarunk zavarni. A fürdőszobában a vécénél felirat: If you are a man, you will sit. Második este üvölteni kezd valami szelős zaj a nappaliban. Mint egy betegebb Nine Inch Nails-szám. Rákeresek Shazammal. Nincs találat, valószínűleg saját kompozíció. Félálomban könnyebben átérzem a srác örületét. De lehet, hogy amit én kakofóniának érzékelek, az neki dallam. Valamibe bele kell örülni. Kinek a hangok, kinek a szavak.

Tetőtéri lakás, az eső egész éjjel veri a cserepeket. Úgy volt, hogy jó idő lesz, napsütés, kevés felhő. Az időjárás itt sem követi az előrejelzést. Nem baj, majd improvizálunk. Elvesszünk a városban, de nem ez az érdekes, azt bárhol lehet. Az a kérdés, hogy visszajössz-e, hogy van-e még valami, amiért érdemes visszajönni. Minél távolabb kerülsz, annál kevesebbet gondolsz arra, amit magad mögött hagytál, aztán valahol, talán az óceánparton átcsap az egész, és hirtelen visszavágysz oda, ahonnan elindultál.

Első nap, a Tejo partján. Azon gondolkodom, mi vitte rá a felfedezőket, hogy nekivágjanak ennek a végtelen semminek, de alkatilag vagyok képtelen rá, hogy igazán megértsem, miért csinál valaki ilyesmit. Thor Heyerdahlról meg a papiruszszás tutajáról nem is beszélve. Biztosan érezték, hogy ez azért nagy vállalás. 1497-ben Vasco da Gama, mielőtt nekivágott az ismeretlennek, hogy megtalálja Indiát, egy éjszakát végigimádkozott itt a Tejo partján, ahol most egy monumentális emlékmű áll. Ebből is látszik, milyen kitartó ember lehetett. Vajon elindultak volna, ha tudják, mi lesz a vége? Ha ők nem, más próbálkozott volna, feltehetően sikerrel. Elkerülhetetlennek tűnik, történelmi végzet, két kontinens, pár száz vagy ezer kultúra sorsa, a legtöbb esetben pusztulása. Képzeljük el a világtörténelmet a nagy

földrajzi felfedezések nélkül. Mára mindössze néhány amazóniai törzs maradt ki ebből az örből, de ők sem fogják sokáig húzni, ha minden a tervek szerint alakul.

Másnap, az Atlanti-óceán partján. A túloldalon Amerika. Szemben, a túlparton, néhány ezer kilométerre egy barátom éppen dolgozni megy. Integyetünk egymásnak. Rég lecserélte az Óvilágot az Újvilágra. Nem tudja, hogy mi hiányzik neki, pedig ő is a hírekből tájékozódik. Talán jobb is ez így. Neki van egy élhető országa, meg egy másik, amire tud úgy gondolni, hogy amikor eljött, még lehetett élni benne.

A Pokol szája csalódás. A természet szépen kialakította ezt a hatalmas sziklaüreget, de nincs az a természeti képződmény, amit erős PR-ral ne lehetne lenullázni. Annyira rákészsülks lélekben, hogy nehéz nem csalódnai. Egy sziklafal tetején tízórazunk, csatlakozik hozzánk egy sirály. Kenyérdarabok után kapkod, nem láttam még ekkora madarat ilyen közlelről. Üres a tekintete, fekete a nyelve, gyönyörűen siklik a levegőben. Ezt sem láttam még ilyen szögből. Kíváncsi vagyok, mennyi műanyag van a begyében.

A főveny üres. Ha a tenger felé fordulsz, eltűnik a civilizáció. Először a homokvárat vesszük észre, aztán a lakóját. A városban minden építkezésnél áll egy rendőr, a homokvárat nem őrzik ilyen szigorúan. A vár előtt egy doboz, ha fotót akarsz csinálni az építményről, ebbe lehet dobni az aprót. A tulajdonos seprűvel a kezében körbejár, rendben tartja az építményt. Nincs könnyű dolga, erős a szél, jönnek-mennek a záporok, tűz a nap. Minden ellene dolgozik. Valaki, akinek talán nem jött össze az élet – vagy pont így akarta? –, lekerített egy darabot a tengerpartból, mégsem akarja elzavarni senki. A homok mindenkié, gondolom. Persze itt is durván szétnyílt az olló. Pár lépéssel arrébb luxusvillák sorakoznak, luxusautók gurulnak a sétányon, luxusemberek sütkéreznek a luxusmedencék partján, és szemmel láthatóan nagyon élvezik. Ezt is szeretném egyszer megérteni.

Így pereg le a szemünk előtt a város, ez a néhány nap. Benézünk néhány templomba, fekete papok nem fekete misét tartanak, máshol vidám kóruspróba, és senkit sem zavarnek a turisták, úgy látszik, nem csak lábujjhegyen lépkedve lehet dicsérni az Urat. Nagy történeteket nem adott, de talán nem is baj, hogy az élet nem akciófilm. Talán Elmore Leonard mondta azt az okosságot, hogy a regény olyan, mint az élet, csak kihagyjuk belőle az unalmas részeket. Szerintem meg nincsenek unalmas részek, az régen rossz. Vannak lassabb meg gyorsabb pillanatok. Meg olyanok, amiknek nem akarod, hogy végük legyen. Ilyen az utolsó nap, nem akar véget érni. Az ismerős utcákon járkalunk, de lélekben már nem vagyunk ott. Éjszaka indul a gép. Katalónia és a dél-francia tengerpart fényfűzére alatt repülünk. Aztán ereszkedni kezd a gép, bár mintha kicsit gyorsan közelednénk a leszállópályához. Odafentről látszanak a temetőkbek szikrázó mécsesek. Leszállás után veszem észre, hogy a José Saramagón utaztunk. Szívesen repültem volna Pessoaval is, valamelyiken a sok közül, bár lehet, hogy nála nagyobb lett volna a turbulencia. Eszembe jut, hogy nem jutottak eszembe a történetek, amiket meg akarok írni. Egyiknek sincs meg a vége.

VASS NORBERT

AZT HISZEM, MONOMÁNIÁSNAK KELL LENNI

Beszélgetés Totth Benedekkel

Hosszú-hosszú órákat, tulajdonképpen éveket töltöttünk el egymástól alig fél méter távolságra, de sosem váltottunk egy szót sem. Úsztunk. Ő kamasz volt, én alig kisiskolás. Aztán amire én kamasz lettem, ő már fordító volt, én meg hosszú órákon, tulajdonképpen éveken át olvastam a fordításait. Huxley-t, Le Carrét, a Sandmant, McCarthyt és Hunter S. Thompson-t. Aztán írt egy regényt. Én meg írtam róla egy kritikát. Már a szöveg lelelelén bevallottam, hogy „a Totth Benedek által teremtett kisvárosi, klórtól homályos szűk terek meglehetősen ismerősek nekem, és éppen ezért azt hiszem, a Holtversenynek egészen atipikus olvasója vagyok”. Az vagyok. Mindketten kipipáltuk aztán a Pázmányt és Óbudát, és messze kerültünk a kisvárosi, klórtól homályos terektől. Végző soron mégis egy uszodás könyvnek köszönhetjük, hogy ismerjük egymást, és különös, hogy mostanában mindketten úszni kezdtünk megint. Nemrég pedig újból találkoztunk, Óbudán. Totth Benedekkel egzisztenciális kockázatokról, megszállottságról és monomániáról, belátható távokról és élethosszig tartó folyamatokról, fordításról és színházról beszélgettünk. És könyvekről, amikbe bele lehet halni. És könyvekről, amiket nem érdekel, hogy sokan temetik őket.

– Egy interjúban beszéltél arról, hogy nagyjából tizenhat és huszonöt éves korod között olvastad azokat a könyveket, amelyek aztán meghatározók lettek számodra. Eszedbe jut néha, hogy a mai srácok közül sokan éppen a te könyveidet, a Holtversenyt vagy Az utolsó utáni háborút olvassák? Hogy látod, most, a 21. században mekkora felelősséget jelent a történetmesélés?

– Szerintem a felelősség független a kortól, talán csak az változik, hogy egy könyv hány embert ér vagy érhet el. Sokan temetik a könyveket, de szerencsére a könyveket ez nem érdekli. Miközben a Holtversenyen dolgoztam, nem igazán gondolkodtam azon, hogy kik fogják olvasni, és ehhez nyilván annak is köze volt, hogy nem tudhattam, megjelenik-e egyáltalán valaha. Mindenesetre nem képzeltem el semmilyen olvasót a szöveghez, se fiatalot, se időset. Aztán a megjelenés előtt megijedtem, hogy mi lesz, ha fiatalok is olvassák a regényt, már csak azért is, mert a szereplői tizenöt-tizenhat évesek. Leginkább attól tartottam, hogy egyedül maradnak az élménnyel, amely a visszajelzések alapján elég megrázó lehet. A saját tapasztalataimból indultam ki, velem is előfordult, hogy egy-egy könyv annyira megrázott, hogy utána hetekig próbáltam feldolgozni, megérteni vagy elfelejteni egyes részleteket. Az Amerikai psycho például sokáig kísértett. Még az is megfordult a fejemben, hogy a Holtverseny borítóján jelezni kellene valahogy, hogy 18+-os a kötet. Mondjuk ez valószínűleg inkább jó reklámfogás lett volna, de akkor ezt komolyan gondoltam. Aztán kiderült, hogy a könyv teljesen más utat akar bejárni. Az első könyves blogos kritika kapásból azzal indított, hogy akkor ez most ifjúsági (young adult) irodalom, vagy sem. Amúgy ez elég termékeny vita volt. Később több ifjúsági irodalommal foglalkozó tanulmánykötetben, antológiában elemezték a regényt,

sok helyen érettségiztek belőle, még a volt gimnáziumomban is, ami egyrészt óriási büszkeség, másrészt vissza is visz a felelősséggel kapcsolatos kérdésedhez. Úgy gondolom, ha egy magyartanár kiválasztja a regényt, és a diákok az órán együtt feldolgozzák, akkor nem lehet belőle probléma. És olyan visszajelzéseket is kaptam, hogy nem olvasó fiataloknál pont a *Holtverseny* volt a – hogy egy ide illő metaforával éljek – „kapudrog” az olvasáshoz. Ebben talán az is közrejátszik, hogy elég megosztó lett a könyv, nehéz anélkül elolvasni, hogy állást foglalj, és ebbe a teljes elutasítástól a „kedvencelésig” sok minden belefér.

– Elmesélnél néhányat az olvasóid visszajelzései közül? Fiatalok, idősek, rokonok, pályatársak, ki hogyan olvasta a Holtversenyt? Nagyon kíváncsi vagyok, ki honnan talált utakat a könyvhöz, volt-e esetleg olyan reakció, tanács, kritika, amit a későbbiekre eltettél magadnak?

– Több szülő írt már nekem, hogy végső elkeseredésében a *Holtversenyt* adta oda a gyerekének, hogy rávegye az olvasásra. A kedvencem egy fiatal focista srác volt, aki a szülei szerint még a Messi-életrajzi könyvben is csak a képeket nézegette, de valahogy rácsúszott a *Holtversenyre*, és kétszer elolvasta. Amikor megkérdezték tőle, milyen a könyv, csak annyit mondott, hogy kurva jó. Azt hiszem, ez elég nagy bók. Legutóbb Az utolsó utáni háborúval kapcsolatban kaptam nagyon fontos visszajelzést egy katonától, aki rengeteg időt töltött háborús övezetekben. Azt mondta, tényleg ilyen a háború. Mivel én sosem jártam a fronton, neki elhiszem. És volt egy negyedórás beszélgetésünk Esterházyval, akit előtte csak látásból ismertem. Azt fel kellett volna vennem, hogy időnként visszahallgathassam.

Általánosságban véve mindkét regényre rengeteg visszajelzést kaptam, mindenből lehet tanulni, nagyjából függetlenül azok tartalmától, leszámítva talán a kicsit leegyszerűsítőnek tűnő „ez egy darab szar” jellegű megállapításokat. Idővel persze megtanul az ember szórakozni ezen is.

– Ha egészen másként is, mint egy katona, de a kritikák által valamiképpen az író is frontvonalba kerül. Az jutott eszembe, hogy Paul Auster az irodalom árnyékhőseinek nevezi a fordítókat. Neked milyen változásokat hozott az életedben, amikor megjelent az első regényed, vagyis – ha a hasonlatnál maradunk – amikor kiléptél a fényre?

– A száznolcvan fokos fordulat talán túlzás, de elég nagyot pördült velem a világ. Ennek a pörgésnek voltak mélypontjai, fel kellett dolgozni a változást, de alapvetően inkább csak pozitív hozadékra volt. Persze könnyű nekem, mert a regény, még ha talán váratlanul is, elég nagy sikert aratott, sokan olvasták, sok kritikát írtak róla, megkaptam a Margó-díjat, stb. Így aztán utólag azt is könnyebb volt megindokolni magamnak, hogy miért ültem tizenöt évig egy szobában, miért töltöttem ennyi időt olyasmivel, ami rajtam kívül senkinek sem volt fontos, egzisztenciális szempontból pedig nemcsak totálisan értelmetlen, hanem még kockázatos is.

– A Holtversenyről többször elmondtad, hogy több mint tíz éven keresztül készült, persze nem napi nyolc órában, hiszen ezalatt hoztad létre a fordítói életműved jelentős részét is. Amiatt vi-

szont szerintem roppant nagy feszítv ez, hogy mennyire friss és eltalált a kötet nyelve, amit én a szöveg motorjának is gondolok ráadásul. Kamaszok csupas, agresszív, roncsolt, kegyetlen nyelve ez. A könyv írása alatt eltelt idő során hányszor kellett nyelvi vérátömlesztést végezni a szövegen?

– Ami a regény nyelvezetét illeti, úgy érzem, több ellentmondás is egymásnak feszül. Egyrészt ott van a hitelesség kérdése. Ez a regény nem kamasznyelven íródott, ha létezik egyáltalán ilyen. Mindenesetre nem mentem utána, nem végeztem kutatásokat, nem is igazán ismertem, ismerek ennyi idős fiatalokat. Nem tudom, hogy így nehezebb vagy könnyebb megalkotni egy nyelvet. Annyit mindenesetre ki lehet jelteni talán, hogy a *Holtverseny* nyelvezete egy konstrukció, egy kitalált stílus, amiben ugyan ott vannak a nyelvi valóság elemei, de az biztos, hogy így egyetlen kamasz sem beszél. És ez átvezet egy másik ellentmondáshoz. Sokan mondták, hogy a szövegnek erős sodrása van, de ez nem úgy történt, hogy leültem írni, és dőltek belőlem a sorok. Ez a spontánnak ható, beszélt nyelvre emlékeztető regiszter rengeteg kísérletezés eredménye. Az első néhány fejezetet legalább százötvenszer írtam újra, mire megtaláltam az elbeszélő hangját. Megszállottan kerestem, de hát ez egy ilyen szakma, azt hiszem, monomániásnak kell lenni.

– Nem tudom, emlékszel-e a kötet utolsó mondatára: „Nem bírok megállni.” Ez mintha önbeteljesítő jóslatként kezdett volna el működni, hiszen idén újra megjelent a könyv, méghozzá bővített változatban. A szöveg sem bírt megállni, hiszen egy novellát fűztél a végére, a Niki című szöveget. Ilyesmi, azt hiszem, ritkán fordul elő. Mi motiválta a kiegészítést?

– 2016-ban részt vettem az Európai Elsőkönyvesek Fesztiválján. Az Élet és Irodalom fesztivális mellékletébe kellett egy szöveget küldeni, olyat, ami addig nem jelent meg még sehol. A *Niki* nagyjából úgy született meg, ahogy a regény. Egy képből, a víz alatt üvöltő lány képéből indultam ki, és a regény egyik részletét írtam meg az ő szemszögéből. Egyrészt nagy kihívás volt a lány hangján megszólalni, másrészt izgalmas volt újra belépni a *Holtverseny* terébe egy másik perspektívából. Amikor a Magvetőnél felmerült, hogy új kiadása lesz a regénynek, lecsaptam a lehetőségre. Nekem nagyon fontos ez a szöveg, azért is, mert a Holtversenyben a lányok végig háttérbe szorultak, elnyomott helyzetben vannak, és erről csak a szerző tehet. Szerettem volna megmutatni, hogyan néz ki ez a történet a másik oldalról. Azt persze nem tudom megítélni, hogy mennyire sikerült.

– Itthon egyből népszerű lett a Holtverseny. Azóta készült egy francia fordítás, és úgy tudom, halad az angol nyelvű verzió is. Miként fogadták a külföldi olvasók, kritikusok, és egyáltalán hogy alakul a fordítások sorsa?

– Eddig Franciaországban jelent meg, *Comme des rats morts* címmel, az Actes Sud – Actes Noir sorozatában, ami egy rangos krimi-thriller széria, illetve pár hét múlva jön a szlovák kiadás, aztán jövő ősszel Kanadában és Amerikában is kiadják a *Holtverseny*t. A francia fogadtatás minden várakozást felülmúlt, nemcsak az olvasók, de a kritikák is nagyon lelkesek voltak, amihez természetesen szükség volt Natalia és Charles Zaremba szeniális fordítására. Egy rangos krimiírói fesztiválra is meghívást kaptam Lyonba. Az kicsit olyan volt, mintha nem én lettem volna ott, mindenhol olyan szerzők dedikáltak, akiket addig csak a New York Times bestsellerlistáján láttam. Egy kerekasztal-beszélgetésen egy francia író ült mellettem, a hivatalos rendezvény után váltottunk pár szót, és elárulta, hogy olvasta a *Holtverseny*t. Évtizedekig dolgozott tanárként egy vidéki iskolában, és hasonló dolgokat tapasztalt. Nem tudom, mi lehet az oka a franciaországi sikernek, de talán ez is egy lehetséges válasz.

– *A fordításaid kapcsán beszéltél egyszer arról, hogy azokból ki kell hagyni az egót, és hogy akkor vagy a leginkább elégedett, ha az eredetihez lehetőség szerint a leghűségesebben sikerül tolmácsolnod egy művet. Mivel mindketten elég jól ismerjük az uszodák világát, innen hoznék egy példát. A fordítás mondjuk az, hogy adott egy ötvenméteres medence, és azt végig kell úszni úgy kétszázhuszszor, a mozgástered pedig annyi, hogy időnként az úszásnemeket válto-gathatod esetleg. A könyvírás viszont olyan, hogy neked kell megtervezed a medencét is, ha pedig kész van, úszásnemeket is kell találnod hozzá. A fordítás során mesteri fokon kell ismerni és használni a nyelvet, de milyen többlettel jár a felkészülés, az anyaggyűjtés a regényíráshoz? Nálad hogy történt ez?*

– Találóz az a metafora, lehet, lenyúlom majd. De viccen kívül: igen, ha fordítasz, sok mindent készen kapsz, amivel regényíróként meg kell küzdened. Látod a táv végét, ami persze egy ötszáz oldalas regénynél nem biztos, hogy megnyugtató, de mégis tudod, hogy meddig kell eljutnod. Ezzel együtt a regényfordításba is bele lehet pusztulni, főleg, ha olyan a téma és a nyelvezet. Nekem az utolsó nagy fordításom Cormac McCarthy *Átkelés* című regénye volt. Abba konkrétan belehaltam, ráadásul a végeredmény sem lett olyan, mint szerettem volna, vagy inkább úgy mondanám, hogy sokkal jobban is meg tudtam volna csinálni, ha nem olyan állapotban vagyok, amilyenben voltam. Az a szerencsés helyzet állt elő, hogy részt vehetek a regény új kiadásának előkészületeiben. Tanulságos és fájdalmas ez a munka.

– *Kevéssel a Holtverseny megjelenése után mondtad, hogy elfáradtál a fordításban. Nemrégiben viszont, úgy tudom, egy kortárs amerikai dráma fordításán is dolgoztál. Mennyire más drámát fordítani, mint prózát?*

– A fordítás továbbra is része a munkámnak, de az utóbbi években háttérbe szorult. Igazából nincsenek fordítói álmaim. Volt egy-két könyv, amit szívesen lefordítottam volna – például Douglas Coupland *X generációja* vagy Chuck Palahniuktól a *Harcosok klubja* –, de ezeknek már van magyar változatuk. A színdarabfordítás viszont nagyon más kihívásokkal jár, ráadásul az újdonság varázsa is nyilván benne van, mert még sosem csináltam ilyesmit. Az utóbbi időben színdarab- és fordítókönyvírással is foglalkoztam, és ugyancsak a fordításon keresztül kezdtem az ismerkedést ezekkel a műfajokkal. A prózánál már bejött ez a módszer, lehet, hogy itt is működik. Mindenesetre rengeteget tanultam belőle, ráadásul maga a darab is nagyon jó. Úgy tudom, jövő tavasszal mutatja be a Radnóti Színház.

– *A színházban nemcsak fordítóként, szerzőként is bemutatkoztál a közelmúltban, előbb a POSZT-on, majd szeptember végén a budapesti TRIP hajón is játszották az Afganisztán című drámádat. A regényírás kapcsán mondtad, hogy nehéz megtalálni a hangot, egy színdarab esetében pedig talán még nehezebb, hiszen mindegyik szereplő nyelvét ki kell találni. Színdarabot vagy regényt nehezebb írni?*

– Egészen más a kettő, talán nem ég és föld, de ahhoz közelít. Az *Afganisztán* megírásának egyik tanulsága, hogy valószínűleg inkább próza-, azon belül is regényíró vagyok elsősorban, de rengeteget tanultam, tanulok ezekből a más műfajokban tett kalandozásokból. Az *Afganisztánt* a Dramaturgok Céhe által szervezett és lebonyolított Nyílt Fórum keretében fejlesztettük, elsősorban Radnai Annamáriával, Perczel Enikővel és Harsányi Lászlóval. Az egyik legfontosabb konklúzió számomra, hogy a papír sokkal többet elbír, mint a szín-

pad. Az viszont biztos, hogy a drámafejlés tapasztalatait felhasználva az új regényemen is sokkal tudatosabban dolgozom. Ez néha bénító is tud lenni, de most úgy érzem, amit a drámaírásból eddig tanultam, pont azokon a területeken segít előrelépni, ahol a regényemmel kapcsolatban hiányérzetem van.

– *A 2017-ben megjelent Az utolsó utáni háborúról eddig alig ejtettünk szót. Nagyon izgalmas, hogy míg a Holtversenyt egy novellával toldottad meg, a második regényednek viszont a magja, az origója volt egy kispróza. Hiszen Az utolsó utáni háború A fekete katona című, a Hévíz gondozásában megjelent alternatív ötvenhatos antológiába készült szövegből kezdett hízni, formálódni. Ahogy elkészültél a novellával, egyből sejtetted, hogy ebből lesz majd a következő nagyprózád?*

– Eredetileg csak egy novella lett volna, de már akkor láttam, hogy több van ebben a történetben, amikor elküldtem a szöveget az antológiába. Terjedelmi korlátok voltak, muszáj volt lekerekíteni a végét. De már akkor tudtam, hogy tovább akarom mesélni a szereplők életét vagy halálát, attól függ, hogyan értelmezzük a történetet. Már az első változat megírásakor szürreálisabb, mitikusabb irányba vitt a szöveg, aztán a szerkesztési fázisban kihúztuk az '56-os forradalomra, a helyszínre és a korra történő utalásokat, mert nekem inkább karácsonyfadísznek hatottak a szövegen, és ami ennél is fontosabb, hogy nem akartam leszűkíteni az értelmezési lehetőségeket. Meg aztán az '56-os emlékévkapcsán megjelent iszonyatos mennyiségű kiadvány közé sem akartam besorolni a regényt. *A másik forradalom* című antológia üdítő kivétel volt, azt hiszem, ezért is örültem a felkérésnek, de ami egy novellában működni látszott, regény terjedelemben valahogy erőltetettnek tűnt. Aztán persze lehet, hogy tévedek. Egyedül a „ruszkik” és a „jenkik” maradtak meg szembenálló félként ebben a fiktív termonukleáris háborúban. Azt nem sejtettem előre, hogy ez a dolog megint ennyire aktuális lesz, és a történelem újrateremti a hidegháborús felállást, ráadásul ezeket az országokat olyan súlyos pszichopatak vezetik, hogy tényleg nem lehet tudni, mi lesz ennek az örületnek a vége.

– *Miközben kisprózán és nagyprózán is dolgozol, az ÉS-ben sorra jelennek meg a tárcáid. Mi segít fogást találni ezen a rövid és ravasz műfajon?*

– Elég nehezen írok, meg lassan is. A novella különösen nagy kihívás, a tömörsége, a sűrítettsége miatt. Hirtelen nem is emlékszem, hogy írtam-e egyáltalán valaha is novellákat „magamtól”, azaz nem felkérésre. Tavaly év vége felé – néhány antológia- és folyóirat-publikáció után – úgy döntöttem, egy darabig nem válllok ilyen jellegű munkákat, megpróbálok az új regényemre koncentrálni. A nagy fogadalmam másnapján megkeresett Grecsó Krisztián, és megkérdezte, hogy volna-e kedvem egy évig tárcákat írni az ÉS-be. Erre, azt hiszem, nem illett volna nemet mondani, úgyhogy huszonnégy óra sem kellett, és megszegtem a magamnak tett ígéretet. Alapvetően most sem érzem, hogy ez lenne az én igazi műfajom, de ez az egy év sok új tapasztalattal járt, és most már nem félek novellában gondolkodni. Ezek a tárcák valahogy bevonzották az aktualitásokat, sosem gondoltam, hogy közéleti eseményekre fogok a magam módján reagálni az írásaimban, és azt hiszem, a regényeket továbbra is igyekszem majd távol tartani ettől, de annyi mindent gondoltam már írásról, alkotásról, amiről aztán kiderült, hogy nem úgy lesz. Szóval most már óvatosabban teszek fogadalmakat.

– Kevéssel a második regényed megjelenését követően nyilatkoztad, hogy műfordító már, író pedig még nem vagy. Azóta eltelt egy bő év, és, ugye, a színházi alkotás világába is belekóstoltál, fordítottál, és úgy tudom, újabb prózák is készülnek. Merre lendül most ki az inga? Ha azt mondanák, a névjegykártyádra az a három szó kerülhet, hogy drámaíró, fordító, író, mi lenne a sorrend?

– Az íróvá válás még biztosan nem ért véget. Egyre inkább úgy érzem, hogy íróvá válni élethosszig tartó folyamat. Minden egyes történetnél meg kell tanulni írni. De ha csak kilóra nézzük, akkor a szövegek arányát tekintve idén inkább író voltam.

AYHAN GÖKHAN

„SEMILYEN EREDMÉNYT NEM HOZ, HA KOCKAFEJŰEN VAGYUNK HALADÓÁK”

Beszélgetés Lackfi Jánossal

Az 1971-ben Budapesten született ezerarcú Lackfi János író, költő, műfordító hosszú várakozás után regénnyel jelentkezett. A legváratlanabb, nem mindig kényelmes kérdésekre választ kereső Levágott fül egy krimiszállal is megörvendezteti az olvasót. A József Attila-díjas szerzőt a regényről, a hétköznapi élet igazságkereséséről és a kortárs gyerekirodalom helyzetéről is kérdeztük.

– 2007-ben jelent már meg regényed, a Halottnéző, de a be nem fejezett regényeket is számon tartod.

– Igen, több regényem vérezett már el a számítógépen. Gyerekkorom óta regényeket akartam írni, végül a vers mellett kötöttem ki. A nagyobb vállalkozások kudarcba fulladtak, értendő ez alatt egy több száz oldalra rúgó próza megírása. Az egyetemi tanításnak azért intettem búcsút, mert beláttam, valamiről le kell mondanom, ha be akarok fejezni egy nagyobb lélegzetű regényt. A korábbi egy-egy regénykezdemény esetén azt a hibát követtem el, hogy a sajtóban úgy nyilatkoztam róluk, mintha már készen lennének. Le is fagytam... Kinek van kedve olyasmit csinálni, ami már „létezik”?

– A mostani regény egy szerencsés véletlen eredménye is...

– Két és fél évvel ezelőtt éppen rózsafüzért imádkoztam, és hirtelen jött az ötlet: mi lenne, ha az ablakpárkányon megjelenne valami nem odaillő, akár egy levágott fül. Ezt az apró motívumot bontottam ki a későbbiekben. Mert hát mit kezdhet a szerencsés megtaláló egy levágott füllel? Elfelejtheti? Rendőrt hívhat? Fülön fogja?

Egyre jobban a téma hatása alá kerültem, és pont az idő tájt kaptam meg Murakami Haruki *Miről beszélnek, amikor futásról beszélnek?* című remek esszékötetét, ami számos ötlettel látott el engem. A könyvből átvett és sikeresen alkalmazott elvek odáig vezettek, hogy több száz munkaóra alatt sikerült megírnom egy regényt.

A könyvből levont egyik törvényszerűség, hogy akkor kell az írást abbahagynod, amikor az a legjobban megy. Korábban nyomtam, ahogy a csövön kifért. Aztán egy hétig szárazság.

– *Egyéb szövegeknél sincs ez másképp?*

– Nem, rövidebb művekre jobban rálátsz. Az rövidtávfutás.

– *Vagy annyira bátor, hogy visszaolvasd a szöveged, mialatt készül?*

– Együtt éltem a történettel, de a visszaolvasást az első oldalak után abbahagytam, vizsgolyással töltött el a saját szövegem újraolvasása.

– *A műfaj mikor vált egyértelművé? Például hogy nem ifjúsági regény lesz a tiéd?*

– Az elejétől nem volt kérdés, hogy milyen műfajban gondolkodom. Janne Teller *Semmi* című regénye vajon ifjúsági regény? Bajosan állíthatnánk, bár Dániában sulis kötelező. Viszont felnőtt olvasónak is emberpróbáló... Az én regényemet persze tizenéves is elolvashatja. Sok rendhagyó irodalomórát tartok gimnáziumokban, látom, hogy nem kell másképp beszélni hozzájuk, mint a felnőtt közönséghez. Felnőttesen mozognak, öltöznek, gondolkodnak, párkapcsolatban élnek. Mára bizonyos értelemben elmosódtak a határok.

– *Más műfajok befolyásoltak, adtak ötletet, mialatt készült a regény?*

– A vak lány figurája például az *Éjszaka a földön* című Jim Jarmusch-filmből jön, ez nagy kedvencem. A párizsi jelenetben a vak lány kegyetlenül kiosztja az elefántcsontparti taxifőrt. Bírtam szabadszájúságát, a regénybeli Lili nevű lány is elutasítja, hogy pátyolgassák mint fogyatékos. Az első lapokon látjuk, milyen nagypofájú, bevállalós lány, majd szép lassan fény derül arra, hogy nem akármilyen élettapasztalat van a háttérben.

– *Végeztél anyaggyűjtést?*

– Elég sok interjút olvastam vak emberekkel, rákos betegek blogját is követtem. Kicsit tanítottam gimnáziumban, és saját gyermekeim iskolai sztorijaiból is rengeteget merítettem. Aki ismeri őket, tudja, mennyi kétely, harag vetődik fel a kamaszokban Istennel, hazával, társadalommal, családdal kapcsolatosan. Szomjazzák a bizalmat, éheznek az igazságot. A kamaszok iszonyatos módon szívják magukba a világot, mindenre figyelnek és minden iránt érzékenyek.

– *Jonathan Franzen azt ajánlja regényíróknak, hogy írjanak egyes szám harmadik személyben, hacsak egy nagyon különleges egyes szám első személyű hang ellenállhatatlanul föl nem kínálja magát. Mindkét szereplődet egyes szám első személyben írtad meg. Könnyű volt tartanod a váltásokat?*

– Néhány előolvasó a segítségemre volt, például Margit lányom, aki helyenként tett javaslatokat a szóhasználatokat illetően. Emellett Szabó T. Anna és M. Nagy Miklós olvasta el megjelenés előtt a regényt, és tett felbecsülhetetlen javaslatokat. A két szereplő nagyjából egy korosztály, ennyiben lehet hasonló a nyelvezetük, de az sem zárható ki, hogy a két fiatal ugyanannak az éremnek a két oldala.

– *Nem gond, hogy a nyelv az évek alatt elkophat?*

– Évek, évtizedek alatt minden áldozatul eshet ennek. Igyekeztem nem szélsőségesen szlengesnek lenni, talán hosszú távon is működik a dolog.

- *A narrátor ötletszerűen sem merült fel?*
- Nagyon szeretem az egyes szám első személyt, azt reméltem, ettől a megoldástól vulkanikus erejű lesz a történet. Közvetlenül akartam hatni az olvasóra, beszélgetőtársakat adni neki.
- *A regénybeli srác nagyon zárkózott természetű. Könnyen azonosultál a figuráddal?*
- A dolog kettős. Egyszerre vagyok szorongó és magamutogató alkat.
- *A legtöbb kamasz szorong, ez valahol a természete része. Te mintha túlzásba vitted volna a szorongást.*
- Sosem voltam depressziós, de rengeteg kérdésem és kételyem volt, önértékelési gondjaim. Hol úgy lepleztem, hogy könyvekbe temetkeztem, hol pedig úgy, hogy poénokat szórtam, az osztálytársaim szórakoztattam. Ebben a kétes betyárszerepben tetszelegtem.
- *A regényben elindul egy krimiszál is. A levágott fül témája előbb létezett, mint maga a megoldás. Hogy sikerült kigondolni az egészet?*
- A krimiszálat megírtam korábban, és beillesztettem az egyik drámámba. Írás közben jutott eszembe, hogy hoppá, ezt újra használhatom.
- *A levágott fül rejtélye azonnal megoldódhatna, ha a fiú logikus és racionális lépéseket tenne, de ennek épp az ellenkezője történik.*
- Mindannyian egy biztonságos és jól működő világban szeretünk élni, majd este leülünk, és horrorfilmeket nézünk a tévében vagy a monitoron. Egyszerre igényeljük a nyugalmat és a felfokozott izgalmakat, ez az ember természetéhez tartozik. A regényben egyszerűbb lenne hívni a rendőrséget a fül miatt, de mindenki Columbo akar lenni, és a srácot is a kaland, a nyomozás foglalkoztatja jobban. A fiú számos olyan dolgot fedez fel akaratlanul, amit nem biztos, hogy mindenképp tudni akart. Igyekeztem lendületesre venni a történetet.
- A srác alapkérdése az, vajon van-e a világban jó, és ha van, mennyi az a rossz, ami a jó érdekében elkövethető? Vessünk csak egy pillantást a saját társadalmunkra. Egyik kedvenc időtöltésünk a felfelé, a politikusok irányába mutogatás, de ott van az a temérdek piti bűn a mindennapokban... a számlát nem kéréstől az egyéb szemhunyasokig. Örökösen lázadunk a fennálló világrend visszásságai ellen, de a magunk pici sunyiságaival éltetjük is azokat.
- *Benned is létezik ez a lázadó szellem?*
- Ó, hogyne!
- *Mindenkiben azért nincs meg.*
- Az egyéni sérelmek kifejezése is lázadás. Lépj csak rá valakinek a lábára a buszon, azonnal felhördül, és kikéri magának!
- *A mindennapok törpelázadása...*
- Pontosan. Ott bujkál mindenkiben a saját igaza melletti kiállás. Ez törvényszerű.
- *Milyen lenne a felnőtt Lackfi találkozása a fiatalemberrel? Ki mennyire lenne elégedett?*
- Ezen már én is morfondíroztam. Kamaszként elég komoly emberke voltam.
- *Megrögzött művészattitűd?*
- Igen, ahogy Móricka elképzeli a művészt. Vicces volt utólag ismerni fel magamon

a Krúdy-utánzatot. Társasági emberként nagypofájú voltam, poénkodtam, beugrattam barátaimat. Ezt a költői énemtől elkülönítettem, arisztokratikus igényekkel mentem neki az írásnak. Aprópénzre váltani az irodalmat később tanultam meg. Jó kérdés, mennyire lennék idegen kamaszénemnek a mostani valómban.

– *Ha nem is idegen, de komolytalan...*

– Akár az is, igen. Akkoriban annyira kicsinek éreztem magam irodalmilag, hogy egyfelől irigykedtem volna a mostani önmagamra. Megismernek az utcán, szelfiznek velem – valószínűleg mélyen megvettem volna ezt a fajta magatartást.

– *Te sem úszod meg a rajongókat.*

– Jólesik, amikor egy-egy aranyos ember megszólít. Igyekszem nem kitérni a közeledések elől. Még nem olyan mértékűek, hogy igazán zavarna.

– *Könnyen megbirkózol azokkal az olvasóiddal, akik a verseidben talált levágott fülek ellen lázadnak fel?*

– Az irodalom halála nem a gyűlölet, hanem az unalom. Jobb, ha valakit szídnak, mintha egy szót sem ejtenének róla. Jósika Miklóst a kutya sem bántja, ott van szépen a könyvespolcokon aranycirádás kötésben. Említhetném Kemény Zsigmondot és Tersánszky Józsi Jenőt, mindkettő nagy író, mégsem olvassák őket.

– *A Facebookon is ki vagy téve a rosszindulatú olvasók megjegyzéseinek, nem?*

– Ha az én oldalamra egy-egy troll beszabadul, nem fut be komoly karriert, ugyanis mire meglátnám, széttépik a mindennapi olvasók. Egyszer valaki a nemi identitásomat firtatta Facebookon. Visszaírtam, hogy olvastad a verseim? Nem tetszett? De, tetszett, válaszolta, majd újból elküldött a búsba. Máskor egy úr keresett meg Nyékládházáról azzal a merészséggel, hogy a felesége nagy rajongóm, és a születésnapjára engem szánna neki ajándékba. Megköszöntem a nem mindennapi gesztust, és érdeklődtem, hogy rendben, de pontosan mire gondol? Írta, hogy szeretné, ha náluk vendégeskednénk, minden földi jóval ellátnának minket. Próbáltam elmagyarázni neki, hogy a dolog nem biztos, hogy összejön, de ha van rá igény, szívesen küldök dedikált könyvet. Írta, hogy az nem ugyanaz, mint egy hús-vér költő. Ennyiben maradtunk. Egyik álmomban meg is jelent a férfi, és vitt magával Nyékládházára a feleségének. De megúsztam, hogy bőrtangában kelljen kiszállnom egy szülinapi tortából.

– *A Belvárosi gyümölcsök és a Kapjátok el Tüdő Gyuszit! című remek gyerekversköteteid az olvasóktól hideget-meleget is kaptak már. Fordításodban jelent meg pár éve Az informatikus kutyája című francia versantológia, nagyon friss, nagyon eleven versekkel, míg nálunk az olvasó képtelen kilépni a Weöres Sándor-féle gyerekversekből, értetlenül áll a merész szövegek előtt. Ezen a téren Franciaországban jobb a helyzet?*

– Van ilyen, de ott van másfelől több ezer lelkes gyerekolvasó. Visszatérő dilemma, hogy akkor most ez és ez a szöveg pontosan hány éves gyerekeknek ajánlható? Az óvodákban a texasi lánCFürészes hallatán felcsillannak a szemek, miközben az óvónők ózdkodnak attól, hogy kiejtsék azt a szót, hogy pisi vagy kaki. Nincs ebben jó nagy adag képmutatás a részünkről?

Franciaországban Magyarországhoz képest a gyerekirodalom kevésbé szerzőközpontú. Léteznek kultikus könyvek, hogyne, tudnak róluk, sokszor jobban, mint magáról a szerzőről.

Hogy a hozzáállás más lenne? Mondanék egy példát. Egyszer két lefordított versem adtam elő Normandiában a helyi gyerekeknek. A kölykök ugyanúgy velem nevettek, mint idehaza, de egyszer csak a szigorú, de igazságos tanár néni figyelmeztetett, hogy na, na, én ezt most azonnal hagyjam abba, mert ők régóta azon dolgoznak, hogy ezt a macsó gondolkodást és szexizmust száműzzék a gyerekek gondolkodásából. Semmilyen eredményt nem hoz, ha kockafejűen vagyunk haladóak.

– *Tudatos döntés volt, hogy politikailag soha nem köteleztél el magad a nyilvánosság előtt?*

– Az alapjátszmákat lejátszom fejben, mindig elmegyek szavazni, nem mondom, hogy túl nagy meggyőződéssel, de teljesítem állampolgári kötelezettségeimet. Tízmillió politológus országa vagyunk, eggyel több vagy kevesebb, nem számít. Szinte minden párttól érkezett már megkeresés, és szépen meg is köszöntem, hogy gondolt rám, de kitértem az ajánlatok elől. Ez a kívülállás, hogy úgy mondjam, kényelmes is, meg nem is.

– *Kívülállás lenne?*

– Vagy épp hogy középen állás, nem tudom. Mindenesetre egy Magyarországon, egy országban hiszek. Aki engem olvas, attól nem kérek párttagkönyvet a bejáratnál. Bizonyos értelemben eléggé közéleti költő vagyok, ha beteg gyerekekről vagy fogyatékkal élőkről van szó, azonnal ugrom, ott vagyok, kiállok a nyilvánosság elé, nem megyek el szó nélkül a valóban fontos és lényeges ügyek mellett.

– *Az elején szó esett arról, hogy rózsafüzért imádkoztál, amikor a regény motívuma eszedbe jutott. Manapság nagyon nehéz kiállni a hit és Isten mellett, a legötétebb információk jutnak el hozzánk pillanatok alatt, özönvíz, erdőtüz, etnikai mérsárlás, mélyszegénység, klímaváltozás. Nem esik nehezedre megtartani az Isten iránti bizalmad?*

– Ez egyszerre könnyű és nehéz út. Egyrészt elkísér Isten szeretete, derűje, megtart, fel-emel. Másrészt a szörnyűségek közepette is őrizni kell a hitet. A rémségeket többnyire az ember teszi, aztán ráfogja ügyesen Istenre.

– *Lenne Istennek értelme akkor is, ha egyszeriben minden élőlény eltűnne a földről?*

– Azt hiszem, azért teremtett élőlényeket, mert meg akarta velünk osztani szeretetét. Más oka nemigen lehetett. (Hacsak az nem, hogy szépek és tökéletesek vagyunk, ugye!) Ellenben szabadságot kaptunk, így akár ki is nyírhatjuk magunkat. Ahogy a fiával is tettük.

– *Nemrég hirdetted meg, hogy elindul a Lackfi-shop. Felcsaptál kereskedőnek?*

– Az alapgondolat az volt, hogy dedikált könyveimet egy helyről szerezhesse be az olvasó. Többször kaptam már ilyen megkeresést, gondoltam, megkönnyítem a helyzetet. Több, kézműves termékekkel kereskedő barátom vonom majd be a projektbe, a tervek közt szerepel pólók, mézek, egyéb érdekességek árusítása is, egyelőre formálódik a dolog.

KÖPÖNYEG

A magyar irodalom valódi gazdagságáról leginkább azok a jobb sorsra érdemes művek tanúskodnak, amelyekkel szemben megengedhette magának a kánongépezet azt a luxust, hogy mostohán bánjon velük. A kisebb-nagyobb mértékű feledésbe merülés okai és körülményei természetesen szerteágazóak, a végeredmény azonban ugyanaz: olvasóként számos olyan szövegen akad meg a szemünk, melyekről úgy érezzük, hogy önértékükhöz mérten alulreprezentáltak az irodalmi közbeszédben.

Az *Eső* új rovata néhány ilyen irodalmi alkotás újraolvasásához, újrafelfedezéséhez szeretne mindössze hozzájárulni – szerzőinek közreműködésével pedig megkísérli felmérni az adott művekkel folytatható párbeszéd lehetőségeit is. Ennek a párbeszédnek a legkülönbözőbb művészi reflexiók ugyanúgy a részét képezik, mint a szakmai hozzászólások, vagyis az esszék, melyek olvasóinkat is továbbgondolásra készíthetik.

A Dosztojevszkijnek tulajdonított, sokat használt mondás szerint „mi valamennyien Gogol *Köpönyegéből* bújtunk elő”. Az orosz realizmus eredetmítoszájánál viszont rovatunk számára fontosabb a szállóige azon gesztusa, mely a nevesített hagyományhoz való viszonyt egyetlen alkotás gyújtópontjából érzékelteti. Adott tehát a kérdés: hány olyan levetett köpeny porosodhat irodalmunk gardrób szekrényeinek mélyén, melyeket érdemes lenne időnként mégis elővenni, felpróbálni, magunkra simítani, fazonra igazítani? Az *Eső*ben igyekszünk ezek közül többet is szóba hozni, bízva abban, hogy kivétel nélkül időszerűek, hogy mindegyikük olvasása még eső előtti köpönyeg.

A szerk.

ZELK
ZOLTÁNDOROSICI ALKONY, 1943¹

A gödörben harminchárom halott.
És zuhant már a harmincnegyedik.
Mennyit temettünk! S két hónapja már!
rakhattuk volna föl, az egekig.

Igy is odáig ért! szörnyű torony!
így is az égig ért, nem bírta már:
letántorgott a torony lépcsőin
és megjelent a sírnál Adonáj.

És felbődülve sírta az imát,
a pernye-szín, füstölgő dallamot –
reszketve kavargtak odalenn
a tífusz-rágta lábak és karok.

Mellét szaggatta, égő rongyait,
a földre hullt és úgy falta a sárt,
elátkozva a Hatodik Napot,
a Semmit hívta vissza, a Homályt.

Súghatták nékem rémült társaim:
„Egy örült kántor... öccsét temeti...”
jól tudtam én, hogy ő az: Adonáj!
s ki gödörbe hull, mind öccse neki.

Öccse, gyermeke s bűne minden itt,
minden, mi egykor elbocsájtott,
a tűz, a tetvek, a megfertezett
fanyar-zöld szagu nyári alkonyok.

Gyökérbe, kőbe zúzva homlokát,
ezért hajlong a Szenvedés előtt,
ezért jajong, míg ajka oly kopár,
oly néma lesz, mint Teremtés előtt.

A szörnyű dalnak már csak füstje szállt
s egy vézna ágon az is főnnakadt,
s mi éreztük, a nyírkos rémület
a hirtelen csöndben bőrünkre fagy.

És megint szitkok, megint ütlegek,
– fölocsudtak megdermedt őreink –
megint a csontig sajgó mozdulat,
a sorvadt izmok rossz tánca megint.

A minden-mindegy bárgyu ritmusa.
De lapátunk már hegyeket dobált:
és zuhogott az egeken a hant –
és eltemettük akkor Adonáját.

¹Zelk Zoltán verse az általunk fellelt mindazon szövegkiadások esetében, melyek még a szerző életében láttak napvilágot, a következő címmel szerepel: *Dorosici alkony, 1943*. Az ukrainai település, Dorosic (ma Kupisze) nevét Zelk Zoltán prózai művei viszont helyes alakban használják, ahogy a vers témáját publicisztikai formában feldolgozó írása, az 1945-ben megjelent *Dorosici tűz* is. A Zelk Zoltán halálát követő, a költő özvegyének, Sinka Erzsébetnek szerkesztésében kiadott válogatáskötetek pedig már a vers címét is helyesbítve tartalmazzák. Indokoltnak látjuk tehát eltérni az ultima manus elvétől, és egy korai sajtóhiba makacs ragaszkodására gyanakodva a költemény címét mi is javítva közöljük. Különösen, hogy Sára Sándor 1982-ben bemutatott portréfilmjének elején maga Zelk Zoltán is – korrigálva a kezében tartott kiadás szövegét – ezzel a címmel olvassa fel: *Dorosici alkony, 1943. (A szerk.)*

LAPIS JÓZSEF

ISTEN ALKONYA

Zelk Zoltán: *Dorosci alkony*, 1943

Ha az *Eső* szerkesztői úgy érezték, hogy Zelk Zoltán versét – s világháborús költészetét – azért érdemes a lapszám homlokterébe helyezni, mert tagadhatatlan értékei ellenére alig ismerik és olvassák, úgy biztosan nem tévednek. Hasonló a helyzet a vers címében megidézett helységnévvel, Dorosccal, valamint az általa jelölt történelmi bűnnel is: nem tudunk róla.

Vannak nevek, amelyek túlnőnek egyszerű helységnév voltukon, s az emlékezet helyeivé válnak, olyan nevekké, amelyek szimbolikusan valamilyen nagyobb léptékű esemény – vereség vagy győzelem, tragikus vagy éppen örömteli, ünneplésre méltó történés – emlékezetének, egyszerűen megfogható vagy éppen szerteágazó jelentésének hordozóivá válnak. Ha a magyar nemzeti emlékezetéről beszélünk, akkor például az alábbiakra gondolhatunk: Verecke, Muhi, Nándorfehérvár, Világos, Mohács, Trianon. (S ha több ezek között a katasztrófa, nem véletlen. Ottlik Géza írja az *Iskola a határon*-ban: „Megszoktuk hát, hogy egyedül ünnepelgessük veszített nagy csatáinkat, melyeket túlélünk. Talán azt is megszoktuk, hogy a vereséget izgalmasabb, sűrűbb anyagból való és fontosabb dolognak tartjuk a győzelemnél – mindenesetre igazibb tulajdonunknak.”) Vannak olyan (hely)nevek, amelyek irodalmi művek közvetítésével, illetve valamely íróhoz, költőhöz kapcsolódón nyernek önmagukon túlmutató jelentőséget. Közeledve Zelk Zoltán versének történelmi környezete felé, a második világháború közegéből említhetjük például a Cseres Tibor által megírt (majd színvonalas filmadaptáció által is ismertebbé tett) újvidéki mérszárlást; a Pilinszky-vers Ravensbrückjét; a ma inkább ásványvizéről ismert Balfot, ahol több társukkal együtt a nagyszerű irodalmárok, Szerb Antal és Halász Gábor is erőszakos halált haltak, avagy, mindezeknél nagyobb közismertséggel bírva, a második magyar hadsereg katasztrófális megsemmisülését jelölő Dont (amelyet a köztudatba ismét egy alkotás, Sára Sándor dokumentumfilmje hozott vissza), illetve a Radnóti Miklós sorsával összefonódó Bort és Abdát.

A gyakran sorsfordítónak tartott történelmi eseményekhez kapcsolódó helyektől eltérően bizonyos helyek „kicsiben” tükröznek vissza nagyobb képeket, emberi sorsok és cselekedetek által alakított drámákban. Nem tudunk nem látni magasabb rendű jelentéseket, szimbolikus értelmet egy olyan embertelen büntettségben, mint amikor korának egyik legműveltebb gondolkodóját, a nyugati európaiság megtestesítőjét, egyben a magyar nyelv szerelmesét, a Balfon éhenhalással és elfagyással (hiába) küzdő, tehetetlen Szerb Antalt keretlegények egyszerűen agyonverik (ahogy felesége beszámol róla, előtte pár héttel, szilveszteréjen még előadást tart Shakespeare-ről és József Attiláról munkaszolgálatos társainak).

Ahhoz, hogy az adott nevek többé válhassanak pusztán ismereti ténynél, történelmi adathoz, szükséges még valami, ami *megérezkíti*, átélhetővé, valamilyenként *megérthetővé* teszi azokat számunkra. Tulajdonképpen az esztétikai tapasztalásról beszé-

lünk, amely lényege szerint testünket és értelmünket egyszerre befolyásoló, megrázó és megváltoztató élmény. Ez létrejöhet egy történetben is, ám talán mindennél még sokkalta nagyobb csoda a költészet. Pilinszky János „barbár ésszel szituációs zsenialitás”-nak nevezi Radnóti késői líráját, de e kifejezés nem írja le azt a megdöbbentő, borzongató képtelenséget, amely a lágerkörnyezet és a sárosnak, véresnek látott bori notesz kincstartalma között különbségként, távolságként, s egyszerre megszakíthatatlan kapocsként megmutatkozik. A notesz maga is szimbolikus, emlékezeti tér: a versek legnagyobb része más formában is terjedt, s tulajdonképpen fennmaradásukhoz nem volt a füzetre szükség, mi több a roncsállapotú papírról alig is lettek volna kibetűzhetőek – mégis, még hasonmás kiadásban sem tud nem megrendíteni a kézbevétele; még úgy is, hogy tudjuk jól: e szimbólum létrejöttében erőteljes politikum és köznapiság ideológia is nagymértékben közrejátszott. Késérő széljegyzet: a Zelk Zoltánhoz hasonlóan Ukrajnában munkaszolgálatos, s ott 1943-ban végleg eltűnt, nagyszerű tehetségű Pásztor Béla utolsó, elmondások szerint kiváló költeményei egytől egyig örökre odavesztek. (Zelk mindenki fülében ott zengő gyerekversében írja: „A táncuk karikás, / mint a koszorú, / meg is hal egy kis bogár, / mégse szomorú.” Bizonytalán, bizonyíthatóan ismerte Pásztor Béla egyik legkülönösebb szövegét, az *Indiának és a halál* címűt: „A halál az – hogy a levél lehullik / És pókhálóknak repül a bogár. / A hintalónak eltörik a lába, / S a bűgő csiga nem bűg soha már!”)

A bori notesz az abdai tömegsírjából került ki (amelynek mementója a Rábca-töltés mentén nehezen megtalálható), s ekként e két helynév lett jelölője a szenvedéstől a meggyilkolásig tartó hosszú, „erőltetett” útnak, amelyet a költő és társai megtettek, s amely útra rávetülnek a világháború traumái, a megbocsátás köreiből magukat kikormányzó bűnök, a bűn tudata és felejtése, a felelősség rétegei, a félrenézések, a közös szenvedések, jóvátetelek és jóvátehetetlenségek. A vissza nem hozható veszteségek.

A Donnal, Újvidékkel és az újabb történelmi vizsgálódások során egyre inkább előtérbe kerülő Kamenyec-Podolszkijjal ellentétben azonban Borról és Abdáról aligha beszélünk, ha nem volnának Radnóti csodái. A *Hetedik ecloga*, az *Erőltetett menet*, a *Levél a hitveshez*, a szörnyű gyönyörűség eme elementáris, világokat teremtő, sorait az agyunkba maró költeményei; a lét pereméről tudósító *Razglednicák*, amelyek azon versek közé tartoznak, amelyek megelőzik a korukat a tekintetben is, hogy (ellentétben az előttük említett művekkel) nem a hagyományos szépségeszmény jegyében olvashatók. A *Razglednicák* ízig-vérig mai értelemben véve kortárs versek, amelyek által lélegzetállítóan idegen térbe kerülünk, s egy másik világba nyerhetünk bepillantást. (S esetükben érvénytelenné válik a „szituációs zsenialitás” vélelme.) A versek a lét kinyilatkoztatásai, s most főként olyan versekről beszélünk, amelyeket körülfojt a létezés. „Ajánlod-e, hogy igyekezzünk élni, / vagy fogjunk hozzá létünk perceit / a nemlét végtelenségével felcserélni?” – kérdezi Jékely Zoltán, költeményben, 1947-ben a már elhunyt Szerb Antalt.

Ha Zelk Zoltán költészete bármilyen okból kifolyólag szélesebb körű ismertséggel bírna, ha ő is rajta volna például a középiskolai kötelezőolvasmány-listán (nem állítom, hogy rajta kellene lennie: hosszú így is az a lista), akkor Dorosic hasonló csengésű szó volna, mint Abda. Szükszavúan a háttérről, hogy aztán bőbeszédűbb lehessen a versről: 1943. április 29-én a dorosici munkaszolgálatos kórház ajtajait bedeszálták, s a benn rekedt sok száz tífuszos betegre egyszerre rágyújtották az épületet; ha valaki nagy nehezen kijutott, azt a kinn

várakozó keretlegények géppuskával agyonlőtték. Bár volt, aki így is el tudott menekülni, a halottak száma több százra, majd félezerre tehető. Zelk Zoltán munkaszolgálatos azok között volt, akiknek feladata lett a hullák elhantolása; visszaemlékezésében számolt be tapasztalatairól, amelyek számos erős költeményt is eredményeztek. Azonnal jelentsük ki: a *Dorosici alkony, 1943* az elsőrangú versekhez hasonlóan nem dokumentumértékénél fogva érdekes, nem emiatt jelentős. Zelk költői kiválósága abban mutatkozik meg, hogy a téma hogyan oldódik el a közvetlen élménytől, hogyan rakódnak rá újabb és újabb rétegek, s így miként válik felforgatóvá, a világot újjáértő, újjáértető művé.

Ahogy a káosszal dacolva a klasszikus formákkal és szépséggel játszó, majd végső elmentésként a versszerűség naturalis szétrobbantásával dolgozó kései Radnóti-líra kereteiben is érezhetünk valamiféle kétségbeesett, démoni iróniát, úgy Zelk verseiben is bizony megvan az ironikus szemlélet, a jelentések kisimulását folyamatosan megakadályozó hangvétel és távlat. Ahogy a *Razglednicák* brutális módon a *képeslapot* használja megidézett műfaji keretként, úgy az utólagos távlatból íródott Zelk-vers címe mintha egy 19. századi romantikus tájképet idézne: *Dorosici alkony, 1943*. Ennek a tájképnek azonban, azonnal kiderül, nem a lemenő nap ad vöröslő hátteret – sokkal inkább a középkor és kora újkor gyakran halálferdőtözött levegője hatja át a tájat: a végidők terébe csöppenünk. Az „alkony” szó előrevetíti azt, hogy nem pusztán a napszállatról van szó, hanem az ember világának lehanyatlásáról is.

A költemény alaphelyzete nem más, mint egy temetés, ám ez egy elhúzódó, szinte állandóvá váló temetés („Mennyit temettünk! S két hónapja már!”), amely miatt a kitüntetett nézőpont a halálé és gyászé lesz. S ebbe a búcsúztatóba lép be a bábeli tornyot idéző, eget verdeső holttesthegyről alászállva a szakralitást megtestesítő figura, egy megbomlott elméjű kántor, aki a versbeszélő szemében összemosódik a megtestesülő Isten alakjával: „jól tudtam én, hogy ő az: Adonáj! / s ki gödörbe hull, mind öccse neki.” Az Adonáj a héber Uram, Úr jelentésű szó (אֲדֹנָי) átirat alakja, amely a tiszteletből ki nem ejtett tetragrammaton (JHVH) ejtésbéli helyettesítésére is szolgál (valójában a történeti értelemben nem létező Jehova formula is úgy keletkezett, hogy az Adonáj magánhangzóit írták a JHVH alá). A versben az Adonáj olyan helyettes név, amely jelzi azt, hogy a megjelenített eseményben az Úr maga vesz részt: ő az, aki temet, sirat, búcsúztat, s végül maga is eltemettetik. A nagy hatású zárósort („és eltemettük akkor Adonájt”) Isten mint teremtő és mint gondviselő halálának bejelentése, ami kapcsolódik a holokausztot megtapasztaló túlélő nemzedék alapélményéhez is, s ami a versben tulajdonképpen következményként jelenik meg. Emlékezetes és nagyszabású egymásra íródás ez: az Istené és az „örült”, gyászoló egyházzenészé, akinek gyászéneke nem pusztán az ott jelen lévő halottakért mondott rekviem, de az egész teremtés is visszavonódik benne, általa: „Mellét szaggatta, égő rongyait, / s földre hullt és úgy falta a sárt, / elátkozva a Hatodik Napot, / a Semmit hívta vissza, a Homályt.” Az Úr a hatodik nap elátkozásával a teljes teremtés értelmét kérdőjelezi meg (s ne legyenek kétségeink, ebből következően az újtestamentumi ígéretét is); a „Semmi” és a „Homály” óhajtása nem más, mint visszatérni az Ótestamentum hagyományosan tulajdonított első szava, a „Kezdetben” elé – úgy tűnik, hogy még nem is feltétlenül csak a *tóhúvábóhú*, a földi létezés előtti kietlenség és pusztaság, formátlan káosz állapotáig hátrálna, de a menny és föld semmiből való megteremtésének aktusát is visszavonná („ezért jajong, míg ajka oly kopár, / oly néma lesz, mint Teremtés előtt”).

A vers esztétikai erejét az ukrainai front profán közegének, a sárnak, az örök ütlegeinek, a füst és hamu világának ütköztetése adja a szakrálissal, az éppen a füstből épülő-összeálló imával, szentséggel. A „füstölgő dallam”, a (József Attila-i képhasználatot idéző) „vézna ágon” fönnakadó, elhaló ima-dal képzete egyesíti magában az érzékekkel megfoghatót, tapinthatót-hallhatót-szagolhatót, valamint az e világon túlit, a tovatűnő, világból kivesző isteni kapcsolatot. Az ima-dalt előbb a „szitkok” és „ütlegek” zaja, majd a lapátolás, temetés közönyös, „bárgyu ritmusa” váltja fel, s Adonáj eltűnését ez a sajgó, „rossz tánc” kíséri pusztán: nincsenek fanfárok, nincs katarzis, nem zúg az erdő és nincs „titkos szózat”, mint a Pán (s vele együtt az általa megtestesített kultúra) halálát bejelentő Reviczky Gyula-versben. Az Istennek ez az alkonya monoton emberi zajoktól kísérve, már-már észrevétlen történik meg, foglyok és örök másként üresedő tekintete előtt.

JÓNÁS TAMÁS

DOROSICI HAJNAL

A hűtő, bassza meg, miért üres?
Mert tele van a gyomrod, épp azért.
A mennyre gondoltam, tapsifüles!
Szaladj le, lassan, és vegyél kenyért.

Az áthallások, mert vékony falak
között élsz, mint egy bhakti szerzetes,
már fontosabbak, mint a szellemek?
A hozzáállásom még nemleges.

Hisz nem lehet sehogy sem új siker,
csak eltemetve azt, mi elbukott.
Vesszen hát Magyarország, Izrael!
Még sétálni is lustán: nem futok.

S hogy mért kellett engem kiásni: passz!
Ez nem az én világom, Élió!
Már nem a fityma, a tarkó kopasz.
És menetel a hangod: élni jó!

**VÖRÖS
ISTVÁN****KOTTASPIRÁL A HALÁLFÚGA
ELVESZETT ZENÉJÉBŐL**

*„A szörnyü dalnak már csak füstje szállt
s egy vézna ágon az is fönnakadt”*

Zelk Zoltán: Dorosici alkony, 1943

A szörnyü dalnak már csak füstje szállt
s egy vézna ágon az is fönnakadt.
Tanuld meg nem ismerni a halált,

vagy kiismerni minden stílusát,
mert sokat újít háború alatt.
A szörnyü dalnak már csak füstje szállt,

az égre rajzolt egy kottaspirált,
mit derekára font az alkonyat.
Tanuld meg nem ismerni a halált,

nem élvezni a diszharmóniát,
de nem hagyni el mégse magadat.
A szörnyü dalnak már csak füstje szállt,

a füst az égen nappá összeállt,
ki hallotta, átrémült napokat.
Tanuld meg nem ismerni a halált,

mert neki minden hangja imponált
a dallamnak, mi folyton megszakad.
A szörnyü dalnak már csak füstje szállt?
Tanuld meg megismerni a halált.

**FALCSIK
MARI****A KERESZTÚTON**

beérvén Welsbe negyvenöt telén
az Alpenjäger barakkjaiba
szállásoltak be míg érkeztek ők:
a zsidó foglyok kísértethada

német parancsra átadtuk helyünk
meredten lesve görbedt árnyukat
s az értés vágya cél vagy ok iránt
ha volt ilyen bennünk már nem maradt

s a tábor májusban fölszabadult
s rendelt most amerikai parancs
vissza: beteghordó kell ápoló!
jöjjön az a fogoly leventebrancs

s mi mentünk s a kaszárnyaispotály
felől orrunkba szörnyű bűz csapott:
kapu mellett nőtt két nagy hulladomb
gúlákba rakva vagy kétszáz halott

s dermedt lelkünket csak új rettenet
rázta meg a barakkba lépve kint:
ránk váró tífuszlázások között
ott voltak zsidó osztálytársaink

fürdetni gyorsan! a hordágyra fö!
s most futólépésben az orvosig!
s ha előbb érte utol a halál
csak vinni még míg térdünk megrogyik...

...mikor még Linznek hajtottak gyalog
már lefegyverezve a németek
hadifogolyként a vándorutunk
a nagy Konzlager alatt vezetett

Mauthausennál mit reflektornyaláb
vakító-forgó fényben mosdatott
villantva tornyot drótos kőfalat:
a halál fellegvárát láttuk ott

nem tudtuk hogy már ott együtt vagyunk
tavaly még mindünk gyöngyösi diák
falak két felén egyfelé terelt
szebb sorsra szomjas kamasz cimborák

s hogy a parancs is egy és ugyanaz:
túlélni míg a halál licitál
kire dróton kívül kire belül
s hogy a keresztúton együtt talál

*(Apám, dr. Falcsik József emlékiratai alapján,
akit 1944-ben középiskolásként beleventéztek.)*

**TURCZI
ISTVÁN**

ZUGLÓI ALKONY ZELKKEK

Gyakran járok itt, a közelben lakom.
Az én utcám keresztezi az övét. Közös
lépések; lassítok, hozzá igazítom a tempót.
Sorvadt izmok rossz tánca neki a séta,
fáj minden kései mozdulat. Hallom,
hogy koppan a botja. Jólesően nyugtázza
a gesztust. Összebólintunk: prenatalis poétika.
Az a karmazsin csík csontszínű felhőnk peremén
még nem tűnt el teljesen.
Még nem jött el az árnyak rémuralma.
Most kettőt koppan a bot. Megáll.
A múlt kutyái köré sereglenek.
Felnéz a lakásra, hol Irén bújtatta '45 előtt.
Homlokát a fájdalom fölé emeli.
Megbabonázza a járdaszéli fák
szinte már nem földi türelme.
Most zenének hallja Zugló zaját.
A felhők, akár egy cigánytábor,
lassan tovább vonulnak.
Fent a fogyó hold, lent
az alakjából kicsorgó árnyék.
Botjára támaszkodva köhint,
és szabad kezével megköti sálamat.
Azután mintha ott sem lett volna,
a Columbus utca sarkán eltűnt Adonáj.
Sóhaj süllyed ringva a nyálkás sötétbe.

TURI TÍMEA

KITÉPETT NOTESZLAPOK

1943-ban született meg az anyám, és 1943-ban munkaszolgálatosként halt meg az ő apja, az én nagyapám. Ez egy mondat, és le tudom írni anélkül, hogy megremegne a kezem, innen lehet tudni, hogy ettől a mondattól nincs mit félnem. Persze vannak olyan mondatok is, amelyeket nem írnék le olyan könnyen, innen lehet tudni, hogy mégiscsak van vesztenivalóm. Hogy vannak mondatok, amik nincsenek.

Könnyű annak, akinek a fájdalmát mások elnevezték, nem kell gondolkodni a megfogalmazáson. Nehéz annak, akinek a fájdalmát mások elnevezték, mert a megfogalmazás eltakarja előle önmagát.

Nem az a kérdés, hogy mi történt, hanem az, hogy mi történt *azóta*. Hogy felnőttek-e az árvák, vagy aki árva, az mindig az marad-e, árva *gyerek*.

A *Dorosici alkony, 1943* tökéletes válasz arra a kérdésre, hogy hol volt Isten a holokauszt alatt. Hogy hogyan történhetett meg a holokauszt, ha Isten létezik. Hát úgy, hogy ő is ott volt az áldozatok között. Mert például milyen idegen már maga a szó is, hogy „Adonáj”. Ott van a rímhelyzetben, ott van a jambikus lejtésű sorokban, és még sincsen helye. Idegen elem.

Szemtanúnak lenni, túlélőnek lenni: lehet-e olyan dologról tanúbizonytságot tenni, amire nincsenek szavak? Vagy pontosabban szavak vannak, mondatok nincsenek. Szintaxis sincsen. Minták vannak: Hieronymus Bosch-festmények. Középkori pokolmetaforák. Érezzük, hogy itt egy olyan anyag keresi a formáját, ami megformálhatatlan. Az anyag nem maga a dolog: az anyag, ahogy a dolgot valaki látta.

Ha megformálsz, túléled.

Ha túléled, meg fogod formálni.

Farkaszemet nézek a verssel, és nem enged közel magához. Mementó, jel: füst. Olyan füst, ami utal a tűzre, de nem a tűz maga. Még szerencse!

Nem enged közel magához, mert olyan anyag, ami megformálhatatlan.

JÚDÁS TÖRTÉNET II., RÉSZLET,
OLAJ, ARANYOZÁS, FATÁBLÁN, 50x55 CM

HÁY JÁNOS

AKI FÖLÉNK NŐ

Kaffka Margit

A magyar irodalomban olyan a nők jelenléte, mintha nem lennének. Akkor, amikor a nyugati országokban jelentős női alkotók vannak már a 19. században, George Sandtól Jane Austenen, a Brontë nővéreken át az én kedvencemig, Emily Dickinsonig, hazai földön csak olyan szerzőket tudunk előrángatni, akiket a múlt eltemetett, mint Dukai Takács Judit (1795–1836), vagy a Vay Sándor álarcába költözött Vay Sarolta (1859–1918), esetleg a nyugatosoknak is kedves, ám mégsem igazán átütő életművel rendelkező Czóbel Minka (1855–1947). A huszadik századra persze megszorodnak az írónők, s köztük nem kevés a sikeres is, mint Tormay Cécile (1876–1937), Gulácsy Irén (1894–1945), Ritoók Emma (1868–1945), Kosáryné Réz Loláról (1892–1984) már nem is beszélve, de a tradíció centrumába végül is csak egy tudott bekerülni: Kaffka Margit. Legalábbis úgy hisszük, bekerült, ám feltehetőleg tíz érettségiző közül kilenc róla sem hallott, vagy azt hiszi, hogy ez a szerző megegyezik a másik Kafkával, a Franzcal, ha nem pontosan, akkor legalább a testvére, és emlékszik is egy műre, az *Átváltozásra*, amit feladott a magyartanár, s ezek után esze ágában sincs olyan szerzőtől vagy olyan szerző rokonától – mondjuk *Színek és évek* címmel – könyvet olvasni, aki egyszer arra ébredt, hogy undorító bogárrá változott.

Kaffka a tradíció része, de mégis olyan, mintha csak azért lenne, hogy legyen ott egy nő, s erre a szerepre még mindig ő volt a legalkalmasabb. Afféle jolly joker, elő lehet rángatni, ha épp a magyar irodalom patriarchális voltát kapargatja valaki. Osvát Ernő, a Nyugat legendás szerkesztője ugyan több mint ötven nőt futtatott a lapban (igaz, harmadukat csak egyszer), ám ez a nagyvonalú szerkesztői gesztus inkább Osvátnak a nők, mintsem a zsenialitás iránti rajongásával függött össze. Amikor a késői olvasó pergeti a Nyugat lapjait, sokszor idegesítően túltengnek a nyugatos sztárok modorát lekopírozó, zéró eredetiséget felmutató költőnők. De korántsem objektív ez a figyelem, hisz a Nyugat mintegy háromezer szerzője között alig két százalék a nő. A számok röggvalóságát nézve néha azt gondoljuk, hogy bárcsak még nagyobb donhuán lett volna a mi Osvátunk, akit nem titok, hogy Kaffka Margithoz is szerelmi viszony kötött. Osvát személyes érdekei (hogy ilyen körmönfontan fogalmazzuk meg a szexuális vágyat) mégis felszabadítóan hatottak, és tágabb teret biztosítottak az addig szinte számításba sem vett vagy teljesen lefitymált női alkotóknak. Egy korabeli nő szemével nézve ezek finoman szólva is rémes idők voltak. A kilencszázas évek elején például a Kisfaludy Társaság, majd száz éven át a magyar irodalom meghatározó szervezete, még hozott olyan határozatot, hogy nő nem kerülhet a tagok sorába. Azt sem lehet elfeledni, hogy Osvát, a felszabadító konkvisztádor azért a Nyugat-vacsorákon külön ültette a nőket, feleségeket és írónőket, mégiscsak rend a lelke mindennek. Kaffka hiába lázadt a karantén ellen, hogy ő nem feleség és nem nő, hanem író, azért csak nem engedték a nagyok közé.

Néhány író, mint Lányi Sarolta (1891–1975), amúgy Kaffka Margit tanítványa Miskolcon, vagy Lesznai Anna (1885–1966), az irigykedő konkurens, egyébként Jászi Oszkár felesége, valami kis karcot hagyott az irodalmi emlékezetben, de a kánonba beépülni csak Kaffka tudott. Amikor eldöntöttem, hogy írok róla, nem akarok őszintétlen lenni, engem is ez a kozmetikázási szempont vezérelt, hogy legyen a kötetben egy nő is, hisz a szerzőtől korábban alig olvastam valamit, azt is felületesen. Érdemes ilyenkor önvizsgálatot tartani, hogy mért nem, s amit igen, azt mért felületesen! Nem kell tagadni, azért, mert nő. A szégyentől kicsit pironkodva olvasom az életművet. Tényleg úgy látszik, a mi szerzőnk szinte egyedül feszül neki a kor elképesztően maradi (amúgy a mai napig maradi) nőképeinek, méghozzá nem a feminista eszmékkel, amelyek persze nem idegenek tőle, hanem érvényes művekkel.

Sokszor megyek el a Márvány utcai ház előtt, ahol lakott, s eszembe jut, hogy milyen lehetett, amint lohol felfelé abban a kicsit slendrián és kifejezetten ízléstelen öltözékében, örökösen agilis pózban, idegesen és meggyötörten. „Egy rosszul rendezett néprajzi múzeum hatását tette rám” – írja Szabó Dezső az *Életeimben*. „Fején egy kalap rémlett, melyet roppant arányaival láthatóan gyötört, hogy az úr csak három dimenziót bocsát a rendelkezésére. A kalap sajtószerű közlépény volt egy afrikai bennszülött falusi ház, egy tigris és egy dühbe duzzadt kanpulyka között. Blúza ravatalos fekete, de szoknyája rikító zöld volt... Nem ismertem nőt, sem cselédet, sem hercegnőt, aki ennyire ellent tudott állani annak a természetes női ösztönnek, hogy némi ízlést mutasson öltözködésében, mint ő.” Látom ezt a szenvedélyes nőt, kicsi nyugtalanságok és nagy vágyak üldözöttjét, aki valamivel idősebb volt, mint a legtöbb nyugatos, hiszen 1880-ban született, akkor még jómódú értelmiségi családban, Nagykárolyban. Az apa ügyvéd, majd vármegyei tisztviselő, bár nem a nemesi kasztból jön, a felmenők feltehetőleg cseh mesteremberek, de ő felküzdi magát, elveszi egy valaha híres család elszegényedett lányát, magára szabadítva ezzel a dzsentri-világ minden átkát, azokat az átkokat, amelyek oly sok anyagot adtak Kaffka novelláihoz és regényeihez. Meghökkenő, hogy még a társadalmi elvárásokkal kritikus Kaffka, bár enyhe ironiával, de mégis hangsúlyt fektet önéletrajzában erre a nemesi származásra. „Az Urayak, a Nagy Iván és egyéb csalhatatlan történelmi kútforrások szerint, a megye legősibb nemzetségei, az Árpád vezérrel bejötték közül valók; s igaznak kell lennie, mert (...) sok száz évekig annyira hitték, hogy (...) leütötték, aki tagadni merészelt” (*Önéletrajz*, 1912). A századforduló világát, úgy tűnik, mélyen áthatotta a származás szerinti különbségtétel, s még a művészek sem mertek ennek ellene menni, inkább kérkedtek, hogy az ő véráramukba is belekeveredett némi kék vér. Milyen szerencse, hogy az erre a vérségi alapra épülő önértékelést jószerevével leváltotta az egyéni teljesítményekkel megalapozott öntudat, s véget ért az eczky-peczky rémuralma, bár a társadalmi struktúra mélyén mindig is feudális alapokra épülő Magyarország a mai napig nem képzelhető el kiskirályok, megyés urak és a hatalom árnyékában lebzselő naplopók nélkül.

Szlávok és dzsentrik. E kettős örökséget sokszor emeli ki Kaffka, mintegy okát a saját belső gyötrődésének, mintha a derült és nyugodt percek hiánya, az örökös önmarcangolás épp ebből a kettős múltból fakadna. Holott a származásánál, a genetikai zagyvaléknál minden bizonnyal fontosabbak voltak a minták, például az anya mint nő- és anyatípus. Az életével soha nem elégedett, rendkívül felelőtlen és nemtörődöm nő, akire érzelmileg támaszkodni lehetetlenség volt, aki ezzel a deficites szeretettel minden bizonnyal örök sebeket ejtett a lányán, de ezekből a sebekből oly sok írás fakadt, nem utolsósorban a *Színek és évek* című mestermű. A család viszonylagos jólétben él, amikor az apa váratlanul meghal. Újabb seb az alig hatéves kislányon, apavesztés és kiűzetés a jómód paradicsomából. Elindul az anyagi ellehetetlenülés, amin az anya újabb házassága sem változtat. Kaffka apátlan és nagy vonalakban anyátlan is lesz, hatévesen három évre evakuálják a szatmári irgalmas nővérek zárdaiskolájába mint bentlakó kisdiaókat. Innét kerül a Szatmár megyei nőegylet ipariskolájába, majd a nagykarolyi polgári leányiskolába, s végül újra Szatmárba az irgalmas nővérek tanítóképzőjébe, ahol 1898-ban szerez tanítónői oklevelet. Ingyen tanul annak fejében, hogy ingyen fog néhány évet tanítani. Így kerül Miskolcra, először bentlakó tanítónőként, ahol amúgy az apai nagyszülők élnek, s velük a húga. Az anya és a dzsentrilét mellé mint tematika felzárkózik két másik: a zárda mint élettér s a tanítás, a tanárnői lét, a munka kötelezettségében élő nő lehetőségei. „Egyhangú csapások monoton ütemeire jár az elmém, mint a kis parasztlányoké itt körülöttem. Butulok.”

A kötelező évek leteltek, Kaffka elvégzi a polgári tanítónőképzőt Budapesten, így megnyílik a lehetőség, hogy kikerüljön az egyházi keretek közül. 1905-ben férjhez megy, s tőle nem kis mértékben meglepő, de megjelenik a levelei végén a Fröhlichné Margit aláírás, még olyan levelek végén is, amelyeket Fenyő Miksának vagy Kiss Józsefnek, irodalmi mentorainak írt. Elindítja azt az életet, ami nagy vonalakban elvárás volt a korban. Házasság, 1906-ban megszületik a kis Lacika, akit persze a versekben, mondjuk, *Petike jár*, s persze marad a tanítás is. Házassága az ifjú erdésszel, Fröhlich Brúnóval egyáltalán nem szerelemre épül. Olyan, mintha Kaffka pusztán azért menne bele, hogy megélje, a modern nőnek, ahogyan egy cikkében (*Az asszony ügye*, 1913) említi, a new-womannek ez a tradicionális út mennyire nem való. Miskolcon kialakít egy afféle művészházat érdekes vendégekkel, helyi értelmiségiekkel és művészekkel. A miskolci emlékezet jó és mozgalmas évekként őrzi ezt az időszakot, holott a budapesti barátoknak írt levelekből árad a keserűség. Irtózik a provinciális, korlátolt várostól. „Már úgy belesömörültem ebbe a korlátolt, otromba, elmaradt és ostoba Mucsába, hogy egész ideges vagyok tőle”, írja Fenyő Miksának. A teljes kedélyvesztés környékezi, s egyetlen menekvést lát maga előtt, mindenáron felköltözni Pestre. Bár lelkiismeretesen tanít, egyre inkább érzi, hogy ez a munka minden erejét és idejét elszívja a vágyott írói létől. „Csalódtam a pályámban”, „megöl a realitás, a mindennapi gond, az iskola”. A diákjai szeretettel gondolnak az újszerű módszereket követő, lelkiismeretes tanárnőre, aki később néhány tankönyv létrehozásába is beszáll, ám a tanítás nyúge, szürkesége egészen az 1916-os nyugdíjaztatásáig nyomasztja.

Miskolchoz köthető pályakezdeése is, természetesen nem a város ihlette meg, inkább csak arról volt szó, hogy elérkezett az idő a világ megfogalmazására. „Írni húszéves koromban kezdtem népies versikéket Szabolcska és balladákat Kiss József hatása alatt” (*Önéletrajz*). A legenda szerint, amit szerzőnk is váltig hangoztatott, a pesti képzős társak

küldték be a Magyar Géniuszhoz a verseket, hogy a megjelenéssel meglepjék a barátnőt. Az első versek és az első kötet (*Versek*, 1903) afféle népies dalokat és balladákat hoz, meséket és közhelyes allegóriákat. Formailag hol ügyes, hol botladozó, de nem túl érdekes szövegek, utánérzések (ha egyáltalán bármilyen érzésekről lehet beszélni, nem csupán hamiskás érzelgősségről), s csak a későbbi jelentős művek miatt keres bennük az ember egy-egy érdekes női sorsot vagy figyelemre méltó képet, ám a keresgélés vége, hogy a kutató tekintet „átleng, akár a párákszötte esti fátyol / A selyemfényes, babonás vízen”, aztán körbenéz, és látja: „halálra vál a szombatéj legottan / Még violás párákba rezg a város”, s bár esetleg szerelemre vágyik, de ezek után nem meri elkottyintani magát, hogy „jó estét asszonyom! A bálon / Hiányzott, mondhatom!”. Inkább menekülőre fogja. A kor irodalmi felvevőpiaca egyáltalán nem idegenkedett ezektől a versektől, már az első kötet is számos dicséretet sepperhetett be, s az író számára, akár verssel, akár novellával jelentkezett, hisz a novellák szintje egy ritmusban születtek a versekkel (*Új típusok*, 1903), felpattantak a szerkesztőségek ajtai.

A házasság férjnek, feleségnek egyaránt nyűg. Ebből a nyűgből épülnek fel Kaffka első novellái, új hősök jelennek meg, olyan nők, akik szenvednek a házasságban, akik kilépésről álmodoznak, akik más életet vágnak, s megszüntetnék a hagyományos társadalmi modellek bilincseit, akik kevesellik azt a sorsot, ami jutott nekik. Hiteles figurák a *Gondolkodók és egyéb elbeszélések* (1906) vagy a *Csendes válságok* (1910) szereplői, ám nem túl mélyen ábrázolva. A magyar irodalom színén először jelenik meg a nők sorsbotlásait és kényszereit feszegető novella, s bár ez nem esztétikai kategória, mégiscsak fontos, hogy evidenssé váljék egy tematikai nyitás.

Kaffka egy korabeli férj szempontjából nem jó feleség. Élete nagy részében kérkedett a testi szerelem leértékelésével, a háztartás nem kenyere, az anyai örömök is csak kis időre tudták felfüggeszteni azt az elégedetlenséget, amely elégedetlenség megéléséért valójában belement a házasságba. Kis változást hoz, hogy 1907-ben Fröhlich Brúnó erdőmérnököt Budapestre helyezik, Kaffka is talál magának állást az újpesti polgári leányiskolában. Közelebb a tűzhöz épp akkor, amikor Ady már berobbant, s a Nyugat csapata is összeállt. „Idősebb volt nálunk, s mikor mi írni kezdtünk ő már neves író, s még előttünk is tekintély. S mégis, nemhogy fölényes lett volna velünk szemben, inkább még alázatos volt” (Füst Milán: *Emlékezés Kaffka Margitra*, 1928). Szereti és csodálja ezt az impulzív csapatot. Mintha benne nem lenne eredendően újítási akarat, kell valami külső erő, hogy ne pusztán tehetőséget felmutató novellista és költő legyen, hanem jelentős alkotó. „Ő megtisztelt minket. Ő annyira figyelt mindarra, amit tőlünk hallhatott, annyira gyengének érezte magát velünk szemben, s annyira félt, hogy elmaradhatna mellőlünk, rohanva haladók mellől, hogy mindenkor sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonított szavainknak, mint amilyent mi azoknak szántunk. Nem bízott magában, csak másokban bízott” (Füst: *Emlékezés*). Kell neki ez a közeg, amiben mégis mindvégig megéli az idegenséget, ahogyan ez az *Állomások* (1914, majd bővítve 1917) című regényből ki is olvasható. De leveleiben is tesz utalásokat a különvalóságára. „Belső valóját és titkos jószágait soha nem értettük meg egymásnak; mindig gyanakvón, feszélyezve, ellenségesen, idegenül álltunk; fajták, generációk, vérség, nevelés ősi ellentéteit nem győzhette le se barátság, se szenvedély, se közös eszmények. – És így töltöttem el az életem javát, megcsonkultam bele” (*Levél Héczey Erzsébethez és Ivády Antóniához*, 1913). Meglepő végiggondolni, hogy a nyugatosoknak nevezett csoportosulás legfontosabb tagjai leginkább a csapattól való elkülönülést fogalmazzák meg különböző

visszaemlékezéseikben és magánlevelekben, az egy a jelszó, egy a pálya helyett magánemberként és alkotóként is az „én teljesen más vagyok” paradigmáját követik. Amint elfelejtődik és elkopik a konzervatív irodalmi erő, ami miatt és amivel szemben ők egynek látszottak, tulajdonképpen csak különbözőségeket és ellenségeskedéseket láthatunk. Mindez azt is mutatja, hogy a nyugatosok gyűjtőfogalom teljes mértékben idejétmúlt, hisz nem tudunk mögé tenni olyan poétikai elvet, amely összekötné őket, a lapban való aktív jelenlétet pedig mégsem tekinthetjük e tekintetben esztétikailag indokoltnak.

Budapestre kerülve megváltozik Kaffka élete. Az önálló, a feleségszerepben felolvadni nem akaró nő, aki egyre erősebben követi a művészi megvalósulás útját, nem értelmezhető az amúgy teljesen szokványos életmódot preferáló férj számára. A nő kedvéért költözik Budapestre, nyilván nem álma egy erdősznek hivatalban dolgozni, vállalja a hosszadalmas bejárást Újpestről, csak Margitnak könnyebb legyen. Nem rossz ember, de nem megfelelő társ, hogy is lehetne az, akiért a felesége még annyira sem lelkesedett, mint egy ismeretlen irodalmi hírességért, mondjuk Adyért. A házasság végérvényesen megromlik, s ennek nyilván nemcsak a szerepekkel való elégedetlenség az okozója, hanem mindaz az idegjátszma, ami Kaffkát fiatal kora óta uralja, ami miatt a korai novellákat is inkább idegéletlani jelentéseknek nevezhetjük, mint mélylélektani sorsábrázolásoknak, amelyekben időnként a kibogozhatatlanságig elharapózik az impresszionista, szecessziós leírás. „Csüggeteg délutáni árnyékok vonultak meg az ősi romfalak barázdái mögött, fátyolos csíkokat vetve a szabályos terepvonalak közé s a hajdani házküszöbökre, ahol most aranybronz hévséggel izzott a szikkadt fenyértalaj a lomhán pazarló nyári fényhullásban. Az ezeréves szobasarkokból forróvá hevült kövek melege szállt fel; benn a csukott fabódék rácsai közt pedig hús és nedves homály gunnyasztott. Az ég kék volt és redőtlen, mint valami kínosan kifeszített, mély színű, száraz és ragyogó selyemkárpit; a messzeségben kalásztól sárgán feküdtek el renyhe dombtejtők, és apró síkok nyújtóztak a távol hegyek elé. Ám a hegyek vonala ott üdén halovány volt, csak mint üvegre fújt lehelet harmatos foltja. Túlán a folyó felől most kelt útra az első pici alkonyati szélhullám; megkóválygott és eloszlott nyomtalanul. A római telep kicsi múzeumát ebben a percben csukta be mára az őr felesége, és a nagy kulcs hangosan megcsikordult a zárban.” Ezzel a bekezdéssel indul a *Kaland* című novella (1909), s tényleg afféle kalandos fantáziajáték rájönni, hogy valójában hol vagyunk.

Brúnó beadja a válókeresetet (1910), bár valójában Margit akar válni. Elvált és önálló nőként másfajta, a szokványtól eltérő női sors áll előtte. Ő az első nő, akinek a sorsát figyelve megtapasztalhatjuk, aki az írásokon keresztül vagy fikcióban vagy publicisztikában felmutatja számunkra, milyen nehéz a megsokszorozódott női szerepekkel megbirkózni, hogy családfenntartónak kell lennie, anyának s persze írónak is. A válás utáni néhány év a kalandokról szól. Bár Szabó Dezső (amúgy az egyik kaland tárgya) szerint „annyi férfhívás sem sugárzott ki belőle, mint egy retkes térdű falusi cselédből”. Állandóan azzal hozakodott elő, hogy ő csak a lelki szerelemre vágyik, a testi szerelmet csak a férfiak iránti szájalomból gyakorolja. Hogy a lelki kielégülést elérje, „végtelenül csurgó filozofálgatásba kezdett – írja a valahai szerető –, mely egy tavaszi ménlovat is eunuchhá bénított volna”. Ebből a szerelmi attitűdből következett az Ady és közte lévő legendás félreértés. Kaffka rajongott Adyért, költészetének elmozdulása az avíttágtól nagyrészt Ady hatásának köszönhető, bár a későbbi lépések, a nagy lendületű szabadversek (*Zilált napok, Város, Örökkön a mérlegen*), amelyek ha nem is tökéletesek, de legalább formai szempontból fontos állomást jelentenek a ma-

gyar költészet történetében, már messze nem magyarázhatók a rajongott vátesz hatásával. Ady többször írt dicsérően Kaffkáról, és többször elsütötte Kaffkának, hogy „nem szeretem az írónőket, de Maga annyira író, hogy már nem is nézem magát nőnek”. Ám hiába ez az amúgy visszataszító, ám Adyhoz tökéletesen illő férfisoviniszta mondás, a valóság másképp állt. Amikor egy margitszigeti pezsgős vacsora után konflisba szálltak, a nagy lator rögvest a nőre vetette magát, aki alig bírta az őserő alól kimenekülni. Mert bár a *Vágyini hogy szeretnék* versben, amit úgy dedikál, hogy „Kaffka Margitnak küldöm, a nagy írónak, félelmetes barátnak, de derék embernek”, e vers zárlatában azt írja, hogy „Margit, egyfajta a fajunk, / Be nagyon nem itthon vagyunk”, valójában habituálisan éppen külön fajták voltak.

E zűrzavaros évek legfontosabb és talán az életét, az érzelmeit leginkább befolyásoló kapcsolata Osvát Ernővel volt, akiben, azt gondolta, megtalálta a lelki, szellemi, s nem utolsósorban testi társat is. De Osvát érzelmeire csak elvakult fantáziával lehetett várat építeni, a szerelem alig néhány hónapig tart, de Kaffkát évekig kínozza. Nem tud olyan utcákba menni, ahol Osváttal járt, szerelme gyűlöletbe csap át, megpróbálja a nyugatosokat Osvát ellen hergelni. Hatvany Lajos így emlékszik vissza a történetekre: „Fölöttébb elkomorult – hogy úgy mondjam, elmérgesedett – viszony lehetett, mert Margit sohasem szűnt meg szemrehányó keserűséggel azt a délutánt emlegetni, amikor Osvát még néhány virágszálát vetett ablakába, s e végbúcsú után sosem mutatkozott nála többé. Margit azért volt asszony, s éppenséggel íróasszony, hogy kedvesének hűtlensége olyan bosszúra szítsa, amelynek eszközéül történetesen épp e sorok íróját szemelte ki. Mert addig adta nekem elő, hogy Osvát körében mi minden rosszat beszéltek rólam, míg föl nem bontotta a nyugatosak belbékéjét. Ennek a heves sajtóvitával s Osvát és köztem lezajlott párbajjal járó tragikogroteszk hercehurcának folytatása azonban, melyre a magyar irodalom központi folyóirata, csekély híja, ráment, Margit asszony négy falán kívül játszódtott le.”

A függetlenség hihetetlenül felborítja Kaffka életét, munka, gyerek, írás, ingázás a Márvány utcából Újpestre, társasági összejövetelek a lakásán, fel-fellobbanó szerelmek, minimális alvás, teljes idegi és fizikai kimerültség. „Bandika, mennyiért lennél helyettem asszony”, fakad ki egy Adynak írott levélben (1913). „Délelőtt tanítóné, délután író, este dáma”, írja Hatvanynak, bár az estéket inkább a kimerültség drámájának nevezhette volna, hisz „szép szeretett volna lenni, de kellő ízlés és pénz híján inkább cigányosan hatott” (Lesznai Anna). A napi huszonnégy órás igénybevétel teljesen összetöri. „Egészségem bizony nagyon gyengülő, igen elsápadt szervezet és idegrendszer lehetek; mindenféle bajok kezdődését érzem” (*Levél anyjának*, 1911). Meghökkenő, de mindez mégis katalizálta, hogy erőn felül teljesítsen. A kilátástalanság éveit alatt születik a legfontosabb regény, a *Színek és évek* (1911). Senki nem tud receptet adni, hogy mi az a konstelláció, ami létrehozza azokat a lelki összetevőket, amiknek révén megszülethet a remekmű. Hiába fáradtság, hiába kimerültség, hiába résidő, aminek meg kell születnie, megszületik, s az író addig író, míg a legfontosabb cél nem a volt szeretőn való bosszú, a saját sorson való kesergés, a sértett én dédelgetése, a lelki sebek nyalogatása, hanem a mű. A regény, azt lehet mondani, a semmiből született. Erőltetett volna valódi nyomait keresni a szerző korábbi novelláiban, holott persze kimutathatók rokonságok, de még inkább erőltetett kapcsolódásokat keresni az addigi magyar irodalomban. A *Színek és évek* az első modern magyar regény, ami eleveenségével a mai napig lenyűgözi az olvasót. Kaffka a témát az anyjától veszi. Ez az ő igazi témája, hisz itt ismeri a legjobban a szereplőket, itt intenzív az érzelmi viszonyulása, de

már nincs benne privát sértettség, túl messze van, s ahogy jellemzően szinte minden jobb műve, ez is a gyerekkorhoz köthető, amikor élő volt benne a világérezkelés. Kaffka, amikor jó, mindig emlékből dolgozik, még hozzá régi emlékből, hiszen furcsamód a jelen érzékelésében rendkívül téveteg volt, aminek amúgy evidens biológiai okai is voltak, rettenetesen rossz volt a látása, örökösen rettegett amúgy a rák mellett a megvakulástól, rosszul hallott, íz- és szagérezkelése teljesen megromlott, s a tapintása sem volt tökéletes. Ám az alkotó attól alkotó, hogy minden hátrányt képes a maga hasznára fordítani. Ha nincs jól érzékelt jelen, előkaparom a múltat. A regény egyes szám első személyű narrátora egy idős asszony, furcsamód ötvenéves, amely életkort a mai olvasó még nem az öregséghez köti, de talán nem is az évek száma a fontos, hanem hogy egy olyan nő beszél, aki az élete fontos történeteinek túl van, akinek már nincsenek „kimutatott céljai, szándékai”, aki „nem érzi híját olyan dolgoknak, amikre való hajlandóság kimúlt belőle”, aki úgy mond „panasztalanul” tud megszólalni. Kaffka retrospektív bátor időváltásokkal, ám többé-kevésbé megtartva a linearitást, építi a szöveget. Szakít a magyar irodalomra annyira jellemző, s időnként újra és újra visszatérő anekdotikussággal. Nem sztorizás folyik, hanem életfeltárás. Szakít azzal is, hogy kívülről mesélje el a történetet, nem akar felsőbbrendű bíróként uralkodni a hősein. Ebben segít neki persze a narráció. Olyan mély bizalommal fejt ki a főhős és egyben elbeszélő a világhoz, a szerelemhez, a férfiakhoz, a társadalmi eseményekhez való viszonyát, hogy önkéntelenül belekeveredünk ebbe az életbe. Naiv olvasókká válunk, akik nem tudják nem szeretni ezt a különben nem annyira szimpatikus, valójában betegesen önző főhőst. A kötet három része bár nincsen elválasztva, mégis különbözik elbeszéléstechnikailag. S mindez a különbözőség tartalmi jelentőséggel bír. Az első rész, a gyerekkor csapongó, asszociatív elbeszélését követi az első házasság története, amiben úgy mond megvalósulni látszik a főhős társadalmi becsvágya. Itt a szöveg sokkal inkább kötődik a realista cselekményelmondáshoz. A vármegyei viszonyok, a dzsentrivilág anomáliái, a valahai múlt szétmorzsolódása nagyon pontosan papírra van téve, de mivel egy embert látunk, egy pillanatra sem csupán társadalmi problémaként éljük át, hanem sorskérdésként. Az élményszerű olvasásban senkit nem érdekelnek a társadalmi viszonyok, ezek pusztán részei annak a reáliakönetősnek, amiből kiszabadulnak, aminek a talaján megfogannak a sorsok. A harmadik rész, a társadalmi konvenciók és a magánytól való félelem miatt kieroitott második házasság története, megint csapongóbb, ám a lélektani feltárásban a legpontosabb és persze a legkomorabb. Egy nőről olvasunk, aki nem hozza az elvárt társadalmi mintázatot. A főhős nem úgy anya és nem úgy feleség és nem úgy nő, ahogyan az a nagykönyvben meg van írva, de a más milyensége egy percre sem válik erőltetetté. Nincs olyan, hogy itt most én direkt különbözőséget akarok megmutatni, ugyanakkor számtalan olyan létkétséget vet fel, amit a konvenció kétségbevonhatatlannak tart, mondjuk a gyerekekhez való anyai viszony kapcsán.

Ha az elbeszélő mögé kaparunk, hirtelen azt vesszük észre, hogy a *Színek és évek* főszereplője valójában nem Pórtelky Magda, hanem az emlékezés. Ennek kapcsán egy fontos, az életünket és az identitásunkat is megképző, a művészetben pedig létfontosságú alapvetésre bukkanunk. A regény erre vonatkozó bekezdése a magyar prózatörténet nagy pillanata, s egyben világirodalmi szintű pillanat is, ami egyébként ritka a magyar irodalomban. „Mindennek, ami történik, oly sokféle oka van; nem tudom, mindig a legigazabbat találom-e meg, ha egy okot keresek – és nem tudom, minden apróság éppen úgy történt-e, vagy

csak sokszor gondoltam és mondtam úgy el azóta, és már magam is hiszem. Hallottam egyszer, hogyha az ember hegyes vidéken jár – néha csak egypár lépést megy odább, és egészen megváltozik szeme előtt a tájkép; völgyek és ormok elhelyezkedése egymáshoz. Minden pihenőhelyről nézve egészen más a panoráma. Így van ez az eseményekkel is talán; és meglehet, hogy amit ma az élettörténetemnek gondolok, az csak mostani gondolkodásom szerint formált kép az életemről.”

A múltunkra való gondolás csak a jelenből értelmezhető narráció, tehát éppúgy fikció, mint ahogyan minden, még az önéletrajzissággal kérkedő irodalmi művek is azok. Valóságossága (valóságosságunk) csak a narráción belül értelmezhető és igaz, s a narráció teréből kilépve, attól idegen igazolásokat keresve nem igazolható. A regényben a narrátor jelene és múltja között az emlékezés révén megindul egyfajta diskurzus, ami tematizál egy fontos írói, alkotói alapvetést, a távolságtartást. Gyakorlatilag a szemünk előtt zajlik az eltávolítás és az eltávolított történet érzelmi megelevenedése, s hogy ezt az elevenséget miképpen itatja át a narrátor érzelmi lendülete. Mert bár első lépés úgymond a dilettantizmus felszámolása, az eltávolítás, hogy az érzelmi erők elszakadjanak a privát érzelmektől, s a papíron képződjenek újra, az újraképződés érzelmi ereje mégiscsak az elbeszélőből fakad, teljesen nem szakítható le a mű az alkotó érzelmi építményéről, nem tehető egzakttá, tárgyyszerűvé, hiszen akkor érzelmileg kiheréljük a művet, és lehetetlenné tesszük a befogadó számára az azonosulást. Az időbeni távolság révén az elbeszélő, a visszaemlékező főhős kellő reflexivitással viszonyulhat a történethez, kizárhatja, vagy annak a látszatát teremti meg, hogy kizárja a történet jelenidejűségében uralkodó privát érzelmi töltéseket. Így végül a múlt a vizsgálódó jelenbe helyeződik át, a mostban való eseménysorba, s ezáltal válik a befogadó számára aktuálisan átélhető történéssé. Ugyanakkor pontosan definiálva van, hogy ki beszél és milyen pozícióból, ami nélkül az egész visszaemlékezés támpontját veszített múltidézés volna. De nem nosztalgiairól van szó, vagy a múlt visszaédesgetéséről, hanem számvetésről, méghozzá minden eseményesség ellenére az időnek sorsunkról való szinte tömbyszerű leszakadásáról. „Évek, évszakok, egymásba göngyölődő napok számtalan sereg! Milyen keveset jelent a távolság szitaszövésén át az idő szorgos mértéke... néha olyan egyszövésűnek tetszik ez a nagy halom esztendő; szinte elcsudálkozom; hát annyi tömérdek nap minden reggelén külön felkészültem az életre, öltöztem, beszéltem, gondoskodtam és küszködtem.”

A *Színek és évek* mind a realitásanyagát, a sorstörténéseket tekintve, mind a lélekfelderítés szempontjából rendkívül sok rétegű. Ahogyan minden igazán jó mű, mint teremtett valóság, többdimenziós. A realitásanyag, amiből elindul, lehetőséget kínál, hogy az olvasó a saját tapasztalatanyagába áthelyezhesse a fikciót. A mű flexibilitása találkozik a befogadó flexibilitásával, s így jön létre az az egymásra való rácsodálkozás, amit a régi görög minta szerint katarzisznak nevezhetünk. Az Anna Karenina vagy a Bovaryné történetében egy férfi olvasó is önmagát találja meg, mert ez a lehetőség benne van ezekben a főhősnőkben és az olvasóban is. Ahogyan a *Színek és évek* főhősnéne – annak ellenére, hogy tipikus, a korra különösen jellemző női sorsproblémákkal küzd – érzelmi lüktetése nem egy nő, hanem általánosabban egy ember érzelmi lüktetése, az enyém és bárkié, aki képes a műbe belehelyezkedni.

„Ez a regény – írja Móricz – egy igazi írói tehetségnek szerencsés és boldog kiadása.” A szerző azonban kicsit lehangoltan számol be a regény születéséről Hatvany Lajosnak.

„Hogy velem mi van? Írom szakmányban azt a rossz regényt; nekem már csak ez marad! Dehogyan jó az! Ha egy teljes nyugodt évem van rá, dosztojevskij arányú dolgot lehetett volna csinálni abból az anyagból – így csupa léhaság, vaskos elírások” (1911). Minden író egyszerre létrehozója és első olvasója, szigorúbban szólva első ellenőre munkájának. Kaffka speciális eset. Mint a fentebbi idézet is jelzi, képtelen súlyozni. Nem érzékeli a remekművet, ahogyan nem érzékeli a fércművet sem. Nem tudja eldönteni, a novellái közül melyek a minőségi darabok, ezért aztán nincs olyan kötete, amit olvasóként jó érzéssel teljes egészében el lehetne fogadni. Egykötetnyi jó novella van, köztük a *Májusi eső*, a *Kirilláné múltja* vagy a *Fekete karácsony*, de nincs jó kötet.

A *Színek és évek*et újabb regények követik. A *Mária évei* (1913) egy önálló életet felépíteni akaró tanárnő kicsit melodramatikus sorsát írja meg, szerelem egy íróval, majd öngyilkosság. A *Hangyaboly* (1917) a zárdavilágot hozza, méghozzá afféle szimbolikusan külön világot, újabb női sorslehetőségekkel, az elzárkózást a hagyományos női szerepektől s persze a szexualitástól. Aztán az *Állomások* a szerző harmadik nagy témáját, a művészetet érinti. Az újabb Kaffka-elemzések próbálnak a *Színek és évek* túldicsérségéből visszavenni, s felemelni a többi regényt is, hogy mennyivel mélyebb például a lélektani elemzés a *Mária éveiben*, és bátrabb az időszemlélet, hogy mennyire pontosan ábrázol rászorultakat, vesztéseket a *Két nyár* (1916), milyen különleges allegorikus világot mutat be a *Hangyaboly*, de ez az igyekezet nem lesz sikeres, mert senki nem lélekábrázolást olvas, hanem könyveket, s összességükben ezek a könyvek nem hozzák a nagy regény nivóját. Sehol nem találkozunk olyan pontossággal, mint a *Színek és évek*ben. Pontosság és figyelem, szinte rigorózus aprólékosság, ez Kaffka erénye, s persze itt-ott a gyengébb dolgokban a hátránya is, mert túlbeszél, mint például a *Hangyaboly* kertleírásában. A *Színek és évek*ben teljesen koherens az elbeszélői alapállás, a többi regényben, s nem kevés novellában is afféle megkettőzött narrációt találunk, a szerző a szereplőkkel beszélgetés formájában mondatja el a múlt történéseit. Ezzel aztán teljesen elhitelteleníti a szituációt, mert senki nem beszélget úgy, mint egy elbeszélő. Fontos alapvetés, hogy a sors valamelyenséget a történéseknek kell hozniuk, és nem az írói vagy valamelyik szereplőre ráaggatott írói véleményezéseknek. De minden regényben vannak érdekességek. Az *Állomások*at azért érdemes elolvasni, hogy megtudjuk, milyen hangulatban zajlott a Nyugat élete. Afféle kulcsregény, amelyben jól felismerhetők a kor mára már klasszicizálódott szereplői. Maga Kaffka is erre hívja fel a figyelmet, hogy „nem éppen jó, de elég érdekes könyv lesz – és Pest apraja-nagyja úgymint kövekkel fog várni a vámnál, ha felmegyek –, hogy megdobjáljon és visszakergessen miatta”. A *Hangyaboly* zárdavilága elég pontosan mutatja azt a furcsa zártságot, amiben az apácák, az oktatók és persze a tanulók élnek, a különböző viszonyhálókat rétegeit: legfelül a szervezeti háló, alatta a hatalmi szövevény, s legalul az érzelmi ingovány. E három réteg át- meg átjárja egymást, s az egész befolyásolja a zárdán kívüli világot. Ugyanakkor egyikben sincsenek mélyen kidolgozva a szereplők, ezért elunjuk magunkat olvasás közben, ahogyan elunjuk nézni a hangyák mászását egy idő után, ha már a hangyák lenyűgöző szervezetségére irányuló kíváncsiságunkat kielégítettük.

A Kaffka-regényeknek (és -novelláknak) persze nem csak esztétikai olvasatuk van. Fontos, hogy megjelenik egy író, aki az írásaiban elkezd lebonítani a hagyományos női szerepeket. Minden könyve egyfajta sorsajánlat, de egyik sem szokványos. A házasságba belenyugvó

nő alakja ugyan feltűnik például a *Mária éveiben*, de soha nem ő a főszereplő, ha igen, akkor borítékolni lehet, hogy boldogtalan, és ki akar törni ebből a szerepből. De milyen sorsra lehet várományos egy szokvány utat elkerülni akaró nő. A kaffkai konklúzió nem túlzottan biztató. Minden ajánlata lemondással jár. Alapvetően a nőiséggel kell leszámolni, ha boldog akarsz lenni. Ha ezt nem tudod megtenni, megmarad a férfivilágnak való kiszolgáltatottság. A szerelem nem ajánlat, mert abba csak bele lehet dögleni, kiszolgáltatott leszel, játékszer. A független nő, ami a cél volna, sehol nem jut sikerre, egy kivétellel csak, ha az a nő művész. Ám művészként is vissza kell szorítania a szexust. Tulajdonképpen szomorú és reménytelen képet mutat Kaffka a női sorsokról. Persze megkérdőjelezhető a szokvány női szerep kategorikus elvetése, mert mért is ne lehetne elképzelni, hogy van, akinek épp ez jön be. Ám ő, a nősorsok védője és a nőiség újraértelmezője, nem állhat emellé, mert a társadalom nem mint választást ajánlja ez idő tájt (s talán kicsit manapság sem) ezt a szerepet, hanem kötelezőségeként, szinte kizárólagos mintaként. A nő társadalmi értelmezése ebben a korban pusztán egy férfi oldalán képzelhető el. Ezzel a felfogással mennek szembe Kaffka főhősei. Bár lehet, nem egy társadalmi általánosság hajtja őket, hanem egyéni eltérés, akár egyéni személyiség gondok, hogy ekként kell tenniük. Mégis ezek a személyiségük sajátosságai miatt rendszert és rendet bontó nők harcolják ki azokat a jogokat, amelyek később a társadalom egészére érvényesek lesznek. A nem esztétikai szempontok belekeverése az irodalom vizsgálatába persze hamis útra terel, hisz nem élményként, hanem ideológiai szándék alapján értelmezzük és értékeljük az olvasottakat. S talán a mai napig ez a legnagyobb nehézsége a női irodalomnak, hogy egyszerre kell hiteles műveket létrehozni, s egyben harcolni egy társadalmi másodlagosság ellen. Olyan nehézségekkel kell megküzdeni, mint a 19. század első felében az íróknak, hogy mellé kellett állni egy nemzeti ideológiának, holott az ideológia direkt gondolatok kimondására és érzelmi bombasztokra silányítja a művet, ami így elkerüli az esztétikai élményszerűséget.

Kaffka fájdalmasan zajló magánélete 1914-ben megnyugszani látszik, épp amikor felrobban körülötte a világ, ő megtalálja Bauer Ervinben (Balázs Béla öccsében), a leendő orvos-biológusban élete párját. Bizonytalankodik, hisz nem akar már a szerelemben hinni, ráadásul a férfi épp tíz évvel fiatalabb. Végül mégsem tud ellenállni, s ezzel a tetteivel végre boldog lesz, s egyben megint odacsap a szokvány konvenciónak, amely szerint a fordított történet, az „idősebb férfi, fiatalabb nő” simán engedélyezett, de az „idősebb nő, fiatalabb férfi” szinte tiltólistán van. „Nagyon megerősödtünk egymásban; de hát könnyű is így, kéz a kézben, a sok rettegést, könnyet felejtve!” (Lírai jegyzetek egy évről, 1915) A boldog magánéletbe beletenyere a történelem. A háború összevissza rángatja őket. Bauernek orvosként katonai szolgálatot kell teljesítenie. Lacika jobb híján a dévai internátusba kerül, a fiatal házások pedig hol itt, hol ott, legfőképp Temesváron, ahol működik egy hátországi katonakórház. Végül 1918 novemberében egy szinte búrtortalan naphegyi lakásban egysül a család, épp amikor a háborús örület csitulni kezdett, amikor az anyuka azt írja fiának, hogy lassan mindenki azon a véleményen van, amin ők mindig is voltak. Csitulni látszanak a fegyverek, de megtáltosodik egy vírus, amit közkeletűen spanyolnáthának hívunk azóta is. Talán ha a tizenkét éves kisfiú nem érkezik novemberben haza... De hazatért. Bár Fröhlich Brúnó, az apa küzd ellene, ám a forradalmi felfordulás miatt végül bezárt az internátus, haza kellett jönni a túlfertőzött Budapestre. November 26-án Kaffka Margitot és Lacikát kórházba

szállítják. Helytelen lépésnek tartja a volt férj, otthon sikeresebb lehetett volna az ápolás, mint egy olyan helyen, ahol súlyosabbnál súlyosabban fertőzött emberek hevernek egy agyonzsúfolt kórteremben. A levél áttételesen persze, de mintha az aktuális férjet vádolná a helytelen cselekedetért. Egymás melletti kórteremben vannak, mert külön lettek rakva a nők és a férfiak. Kaffka jó helyet kapott, fal mellett, s kivételesen megengedte neki a professzor, hogy a saját ágyneműjét használja. A magas lázon kívül egyiküknél sem detektáltak más elváltozást. Kaffka az első perctől kezdve a halálra készült. Ugyan néha azt gondolta, hogy a most megszerzett tapasztalat majd új lendületet ad az írói életének, de a halálra való elszántság erősebb volt benne. Az utolsó előtti nap, vizit után kiugrott az ágyból, amiben addig mozogni is alig bírta, és elkezdett rohanni az ajtó felé, ami a férfikórterembe nyílt, és elválasztotta tőle a fiát. Lefogták, és visszatuszkolták az ágyba, nem akarták, hogy lássa, Lacika milyen szörnyű állapotban van. Odaintette a fiatal orvosnőt, akkor is inkább abban bízott, akit magához közel állónak tartott. Majd mondja meg az uramnak, mondta, ha meghalnék, mire beér a kórházba, hogy azt akarom, ne gyászoljon, minél előbb vegyen el egy olyan nőt, aki képes magasba vinni az életét, és nevelje fel a kisfiam. Másnap reggel szinte megkékült. Ez a vége. Enni kért. Húst. Megengedték, már úgyszincs remény. Amikor megkapta az ételt, megpróbálta a késsel keresztülszúrni magát. De nem tudta megrövidíteni a szenvedést. Nem engedte, hogy fuldoklását injekcióval enyhítsék. A férj ült az ágy szélén, Margit megölelte, a férfi érezte, hogyan gyengül az ölelés, végül kieresztettek a karok. December 1-jén meghal, másnap Lacika is.

„Két koporsót eresztettek le itt előttünk a nyitott sírba. A nagyobbikban Kaffka Margit teteme van gondosan elhelyezve, a kicsiben kicsi fiáé. S én itt állok s nézem a dermesztő képet, az erőszakosan elpusztított meg az ugyanazon járvány által lefonnyasztott csíra hogy tűntek el az életünkből”, olvasta fel Móricz a téli temetőben, Farkasréten, mielőtt buhogni kezdtek volna a koporsó fedelén a fagyott rögök.

FÉNY ÉS ÁRNYÉK, RÉSZLET,
OLAJ, VÁSZON, 20x20 CM

SIMON FERENC

A SZÖVEGKÖZÖTTISÉGEK ESEMÉNYHORIZONTJÁNAK POÉTIKÁJA

Filip Tamás: Tejút nappal. Magyar Napló, Bp., 2017

Filip Tamás tizedik kötetének címe metafizikai várakozást kelt, hiszen a *Tejút nappal* nem látható, így azt reméljük, a láthatóban a láthatatlant fogja megragadni. A feladat összetett, mert az egész (a Tejút) és annak része (a Naprendszer a Nappal) egyszerre csak képzeletünk számára hozzáférhető abban a formában, ahogy ezt a kötet borítója mutatja, amely Ghyczy György *Az égi út felé lépek* című festményének felhasználásával készült. A kötet stílusosan – dőltsel kiemelten és az első ciklus elé helyezett nyitóverssel – a világ teremtésével kezdődik: „Először is keríts mardosó / lángokat valahonnan, aztán / próbálj arany lótuszt ültetni / közéjük”. (*Előkészület*) Szokatlan és újszerű a kötet szerkezete. A néhány versből álló ciklusok előtt nagybetűs szedéssel, kiemelten szerepelnek a címek, amelyek tördelésük és apró változtatásai miatt önmagukat is önálló költeményként olvastatják: a ciklusok nyitóverseként funkcionálnak. Így a könyvben tizenhét szöveggel több van. Ennek alapján a tartalomjegyzéket is – a mesterszonett mintájára – a kötet mesterverseként kellene olvasnunk, de a tartalom tördelése klasszikus, tipográfailag nem jelenti be magát versként, bár a megszokottól eltérően a csoportok között itt is szerepel sorköz. A cikluskezdő, kihagyásos költemények a vázlat szerepét töltik be, bennük a szövegkohézió – éppen a címek felsorolása miatt – az átlagosnál kisebb, így jelentésük eléggé hermetikus marad. „VILÁGVÉRE EZEN A FELEDÉSRE ÍTÉLT TÁJON. / VOLTAM AZ EGY, VOLTAM TÖRMELEK, DE / MOST ÉS ŐRÖKRE HOL VAGY?” A dőltsel jelölt szavak nem szerepelnek később a verscímekben, ami jelzi a megformáltság szándékosságát. Az egyes ciklusok tematikája, poétikája és epikai tartalma nem különül el élesen, ehhez talán túl sok is van belőlük. A kötet egységes hangnemű, szerkesztett egész, amit inkább a lírai szemlélet állandósága, semmint a kísérletező sokféleség jellemez. Ritka a tragikus értékszerkezet, inkább az irónia, az abszurd, a szürrealizmus, az álom, a fikció keveredik a csöndesen hömpölygő szép versmondatok enyhe elégikusságával a beletörődés, a megértés, a világ menthetetlenségének elfogadásaként. „A semmi történik / éppen, emlékké válok magam is, / megunt ruháim konténerben.” (*Holtak háza*) Megbízhatóan és azonosan magas színvonalon kapunk egy jó kötetnyi új Filip-verset. Modalitásában csak a záró ciklus tér el: itt feloldja alteregóját, és saját „felfedezettjeként” Vincze Sándor verseit közli. Ezeket érzelmesebbeknek, személyesebbeknek, „fiatalabbnak” minősíti, amelyek nem annyira a versszerző találmány, az inventio poetica szülöttei, mint a kötet többi része. Itt nagyobb és más eredetű a megélt, a nem pusztán kitalált és felfelé stilizált élményfedezet, noha a gazdag irodalmi utaláshálózat itt is megmarad. Olga Tokarczuknak éppen egy íróról és egy asszonyról szóló novellája ázott el a fürdőkádban, amikor „sok hiba keresett magának egy / szerzőt és két szereplőt” (Pirandello); József Attila elefántfülekkel legyezte magát, és Kosztolányi hazajindult az Üllői úti fák közé, amikor Márqueznél beköszöntött a *Szereltem a kolera idején*.

A könyvet átszövi az intertextuális háló. Rendkívül sokrétű és szerteágazó kulturális utalásrendszere van, amely fölszabadítja a befogadó képzettségét, és a hozzáértett jelentéstulajdonítás felé nyitja meg a műveket. A megidézett, eredeti vershelyek a kimondás tétjét hordozzák, ennek posztmodern mutációi a kifordított sorok, de az átírással együtt a felidézett is a nyelvjátékban marad, így az összetett, szövegközi jelentés e kettő interfenciájának eredője. „Az emlékmátrixot kódfejtőkre / bízta: szegények, úsznak / a vértől az óceánig.” (*Sokan*) Az egyes darabokat motivikus koherencia jellemzi, jóllehet a szöveg sokféle anyagot felvesz magába, és a képalkotás, a történetmondás szétartó, radikálisan asszociatív, amit olykor a hasonló hangzás, a paronomázia retorikája vezérel. „akár egy halom hastífuszos / hevernek egymáson versed szavai / (...) pedig a lét ragyog / mint lázmérőben a higany / csak a salátatörvény mosatlan” (*Felfeslik elolvad*) Látható, itt már a nyelv az úr, a vers csak cifra szolgál, különösen akkor, ha a költő a disszemináció kozmikus viharába keveredik. Ekkor, a jelentésszóródásban a hangalak képzettségének gravitációja rántja maga mellé, mintegy fogja be a költő fejében kavargó költeményszatelliteket, hogy a lírai én a saját versének pályájára állítsa a bolygóverssorokat. Más esetekben abszurd, fordított, a hétköznapi tapasztalattól eltérő, láthatóan kitalált és szándékoltan megkonstruált az ábrázolt epikum. „ha veszít is, soha ne mondja, hogy / nem így képzeltem el a tendert, / részvétellel legyen a Down-kor rádió iránt, / Írjon, fessen, árnyékát temesse mélyre, / de ne öntözze könnyeivel, mert még kikel.” (*Mi legyenek?*)

Az intertextualitásokban a legtöbbször a magyar szerzők közül József Attila fordul elő átírt, jelöletlen formában. „*Én egész népeket fogok vidítani*” (*Bizonytalanság*), „*Milyen magas a hajdani ég!*” (*Torony és lehelet*), „*Sebed a világ, ismeretlen halott*” (*Városkép élőkkel és egy halottal*), „*Én túléltem e mai kocsmát, / túléltem a tegnapi is*” (*Lakoma*), „*úr vagyok már száz-ezer éve*” (*Így képzelem*), „*A 36 fokos lámpaláztól kiver a víz* (...) Tanúid lettek, te nekik / rejtély, de kiderítenek ügyis” (*Nekik rejtély*). Őt Ady Endre követi, tőle csak két példát idézek: „*Az Ős Kajmán a lábatokat / rágja*” (*Miről szóljanak a könyvek?*), „*És azt elhiszed, hogy sorsabbak itt a könnyek*” (*Így képzelem*). Majd Pilinszky János, egy példával: „*minden utolsó perc a boldogságig / gyalulja le a pusztulást*” (*Fordított fény*). (A dőlttel jelöltek szerepelnek az eredetiben – S. F.) Megidézi még mások mellett Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Arany János, Kosztolányi Dezső és Esti Kornél, Juhász Gyula, Nagy László, Kassák Lajos, Kormos István, Radnóti Miklós, Esterházy Péter, Baka István szavait is. A világirodalmi utalásokban nagyon erős az orosz kód. Csehov mellett fiktív figurái is szerepelnek: Firsz és Asztrov. Miképpen Dosztojevszkij hőse is előfordul a baltáival, és Sztavrogin is elköszön. Egy összetett, többszörösen fiktív szereplő: Yorick Yorickovics Nyezvanov, akinek orosz neve *hivatlant* jelent, ezért többletiróniával töltődik fel, ahogy Filip Tamás használja. „*Engem szegény Yorick Yorickovics Nyezvanovnak / hívnak, csak elfelejtettem mondani*” (*Lehet örökké?*). (V. ö.: Dosztojevszkij töredékben maradt regényének címe: *Nyetocska Nyezvanová*, 1849.) A Shakespeare-től Kormos Istvánon keresztül Baka Istvánig terjedő rendkívül produktív mém Kovács András Ferencnél bővül

az orosz elemmel. Ez a fiktív név tehát ennyi ember jelölője, de hogy ténylegesen ki is a jelölt itt, azt nehéz lenne megmondani. Leginkább mindenki és senki, az akárki. A posztmodern – és egyben a kötet legfontosabb, minden szövegére érvényes – jellemzője ez a középpont nélküliség, az immanens indeterminizmus, a belülről fakadó meghatározatlanság, amellyel Filip Tamás megteremti a szövegközöttségek eseményhorizontjának poétikáját. „Mind-egy-hajón ülünk, / a bárhova indulón, / akármelyik folyón. (...) Kánon ladikján csak kormány van, / de nincs evező.” (*Csak nehogy túlgondoljuk*) A világirodalomból megjelenik többek között Tolsztoj, Rimbaud, Kafka, Joyce, Lautréamont, Pessoa, Hrabal, Borges és Vonnegut is. Az irodalmon kívülről filozófusok, zeneszerzők, festők, tudósok és filmutalások is felbukkannak, tehát rendkívül összetett a kulturális kód, az allúziók kozmikus kavalkádjában kapkodhatja fejét az olvasó, és nem segít rajta a birodalmi kéregető és fénykardok kovácsa sem. Miképpen a név szerint feltűnő Hérakleitosz, Kant, Leibnitz, Möbius, Fibonacci, Chopin, Sosztakovics, Bartók, Muszorgszkij, Van Gogh, Magritte és Dalí sem. Legföljebb, hogy a posztmodern identitásvesztés idején legalább ezekbe a nevekbe kapaszkodhatunk. Filip Tamás nevek mögé rejtőzött és versben bujdosó lett, mert lírai énje már elveszett a „lírai te”-ben, vagyis bekebelezte, felfalta a nyelv. Maguk alá temették a szavak és a dolgok, szabadon sétál a fikció erdejében, akár Ábel a rengetegben. Írt is róla egy verset, ahol „hívatlan vendéglátó” az Isten. (*A fák közé*)

A nyelvi paneleket talált verssorokként kezeli. A hétköznapi nyelvhasználat beemelésével a nyelv megnevező funkcióját részesíti előnyben, azok szó szerinti értelmezésével a nyelvi megelőzöttséget leplezi le: rámutat a nyelv öntükröző, felforgató voltára, eredendő metaforikusságára. Az elvont fogalom és a tárgyi világ kapcsolata teszi súlyossá, sűrű szövésűvé a mondatokat: az egy szóra jutó információs és asszociációs tartalom értéke magas, így az egyszerre több jelentést is indukál. A posztmodern tapasztalat, hogy a jelölő uralhatatlan, a nyelv nem úgy és nem a szándékoltat jelenti, hanem mást és máshogyan: „Árzuhanáskor fizettem hálapénzzel / Lélekbúvár oxigénpalackján elzártam a csapot / Jöttem álkulccsal ördögkathoz”. (*Én, te*) Filip Tamás eddig is a katasztrófa abszurd és szürreális eseményeit rögzítette, de most kitágítja a lírai tériidőt: poétikai szemléletét a szinkretizmus és a szimulánizmus irányába mozdítja el. „vajon Dante és Danton miről beszélgethet / gyűlő viharfelhők alatt, Pompejiben?” (*Január 26.*) A vers mintegy maga köré teremti a történelmet, és öntükröző módon a saját történetét is. A pusztulás egyetemes és visszafordíthatatlan, mert háború van most a nagyvilágban, az osztagok jönnek és mennek, parancsolnak, büntetnek és ítélnek, az eretnekek máglyája ég. A tanúként ábrázolt lírai végítéletben már megbillent a téridő egyensúlya. A múlt, a jelen és a jövő egyszerre szerepel, miképpen az univerzum is: a Föld, a Nap és a Hold; a történelem a jégbe fagyott ősembertől a földrészeken keresztül a még meg nem születettekig tart.

A versek befejezését a szokatlanra, a váratlanra, a meghökkentő csattanóra futtatja ki. A zárlat abszurditása és paradoxonja a sajátos Filip Tamás-i dialektika jellemzője, ami pusztán szövegszerűen létezik, mert képként való elképzelése is nehéz, ha már kép-telen. „Meg egy / megfesthetetlen kép is eszembe jutott, amely / csak szavakban létezik: Isten bepillant egy / ateista szentélybe, és elmosolyodik.” (*Szavak a hallgatás helyett*) A nyelv már csak önmagát jelöli itt: tiszta pragmatika és szóvicc. A szavak csak az adott szöveggörnyezetben töltődnek fel jelentéssel, pusztán használati értékkel rendelkeznek. „Ha kés lennél, azt mondanám, / Isten élézzon sokáig.” (*Jazz*) A nyelv elsődlegesen nem kommunikációs eszköz, nem a gondolatok kifejezője, hanem maga az üzenet, a „lét háza” (Heidegger). Filip Tamás

belakja a nyelvet, abban nevet és szorong, retteg a lávafolyamtól, önmagától, mindentől. Nyelvében (f)él a – költő/nemzet. Az élveboncolás, a személyiség megkettőzése, majd ezek egymásnak engedésével az önfelszámolás, az önelűntetés lesz gyakran a versek zárlata. „Mintha két szobor / egymást vésné-csiszolná; / meghalnak, ha abbahagyják. / S ha nem hagyják abba, / végül semmivé lesznek.” (*Szikrák váltófutása*) A paradoxonok metafizikai tartalma mellé most posztmodern jegyeket is társít. A Jézust idéző, húsvétra készült versben megfordítja a megszokott jelenetet, de a szóvicc ironiája nem csökkenti a kijelentés bensőségességét. „Legyek darab kenyér, fogaid / roppantsák össze a testem, / egyen meg a te akaratod.” (*Közelítések egy ünnephez*) A paradoxon a szabályon, a dogmán, a paradigmán, a megszokotton túlit jelenti itt. Az állítások egyszerre igazak, ami csak magyarázat, elidőzés, értelmezés után látható be, első olvasásra nem. Az esztétikai hatás a befogadó cselekedtetésében rejlik.

Filip Tamás kozmikus célt valósít meg, mert a (szöveg)univerzum egészét, a Te(l)jességet költi maga köré: a fehérség csillagösvényét, középpontjában a megismerendő lírai énnel, a fekete lyukkal. A galaxisok centrumában lévő fekete lyuk – miképpen azt Hawking megmutatta – a behulló anyagtól lesz fénylik. A verseskötet pedig a bekebelezett, a lírai gravitáció erejétől szétszakított, és a költői gondolat által fénysebességgel átírt vendégszövegek szédületes örvénylésétől lesz vakítóan fényessé. A Filip-vers eseményhorizontján a téridő, a jelölt és a jelölő görbülete végtelenné válik, hogy a kint és a bent, a világ és az én, a valóságos és a képzeletbeli, a dolog és a nyelv, a létező és a megköltött egyszerre és egymásban mutatkozhat meg. A vers a teljes (nyelvi) univerzumból építkezik, önmagára hajlik vissza, és az írás végére azért emészti fel önmagát, vagyis készül el, áll meg benne az idő, hogy a folyamat által az olvasóban érzékelhetővé (aiszthézisz) váljék a megköltött. A szerző maga a fekete lyuk: mindent magába szippant és elnyel, hogy a vers ragyogni tudjon.

IRLANDA

KRISTÓF

NYELV A KALAPBAN

Vass Tibor: El, Kondor, pláza (versek, elektrográfiák). Hernádkak, 2018

Állandó diskurzus tárgyát képezi az a kérdés, hogy milyen lehet egy lírai alkotás nyelve. Milyen szavakat használhat egy költő, és milyeneket nem. Sokan vélekednek úgy, hogy csak a köznyelvben alkalmazott formák használhatók, míg mások az állandó újítás terepének tekintik a költészetet. Egyesek az archaizáló, mások az újszerű elemeket hagynák el a versek írásakor. Sokan már-már megcáfolhatatlan tényként közlik: mit lehet, mit nem. Olvasmányi tapasztalataim azonban azt mutatják, hogy a költészet világa mára sokkalta tágabb annál, semhogy önjelölt törvényhozóként dogmák és szabályrendszerek közé szoríthatnánk. Soha nem hozhatunk tényszerű ítéletet, mely enged és megtilt, elfogad és elutasít. A költészet a 21. században már minden ízt megfogtat a szájában.

Abban sem egyeznek a vélemények, hogy mi egy vers funkciója. Persze hogy nem egyeznek, hiszen ezer meg egy funkciója lehet. A jelenre való reflektálás, a megélt idő és élményháló megörökítése, egy gondolat fennmaradása („sok az ember, kevés a gondolat” – Kundera), atmoszférateremtés, mind-mind képezheti egy vers lényegét, de egyik jelenléte sem kötelező érvényű.

Vass Tibor költészetébe korábban már kaptam betekintést. Verseit és elektrográfiait *A Nagy Bibin* és *A Nagy Bibin és a műlovarnó* című kötetekben olvastam, láttam. Akkor a nyelvi játék és kísérletezés felől vizsgáltam a verseket, most megjelent kötetét közelítve is ezt teszem. Játék és kísérletezés. A játék alatt persze nem tét nélküli kockavetést, a kísérlet alatt pedig nem eredménytelen próbálkozást értek.

Vannak költők, akik megmaradnak egy hangnál, egy stílusnál, és azt a biztos egyet csiszolják, formálják, alakítják, míg mások bele-beleköstolnak ebbe is, abba is. Vass Tiborra ez utóbbi a jellemző. Írt már hagyományos verstől kezdve haikun át a kötöttebb formáig, például szonettig mindent, ami keze és szelleme ügyébe esett. Egy tollat és könyvet sokat forgatott, gyakorlott költőről beszélünk, verseit olvasva először mégis az az érzés töltött el, hogy szimpla stílusgyakorlat, nyelvélmény-gyűjtemény, amit olvasok. Ugyanakkor megfjtést igénylő rejtvénynek is mutatkozott, ami indokoltá tette a többszöri olvasatot. Az idén megjelent *El, Kondor, pláza* című kötet valami nagyon hasonló, és ezzel egyidejűleg mégis valami egészen más élményt adott.

Vajon egy képzőművészeti albumot tartok a kezemben? Képek még a versek is, amik más képek közé esnek. Olyan ez a kötet, mint egy kiállítás. Minden eleme egy kiállított darab. Mozgó kiállítás, hogy pontosabb legyek. Pulzál a könyv. A szövegek néha sűrűk, máskor hígabbak, egyszer lazább kötésűek, másszor feszesebbre szerkesztettek. Olykor pedig a textus, igazodva a hordozott információhoz, elmozdul a helyéről. Mint az *Énasszonyok nyara* című versben, ahol „a szél majd elviszi hírét” sor áttolódik, jobban mondva „átszelel” a másik oldalra. Alapvetően is sajátos a szövegek elhelyezése, de ebben az esetben éreztem leginkább indokoltnak a textusrész eltolását, emellett a többi szimpla formáságnak tűnt. Kulcsínnek. Kíváncsi lettem hát a belbecsre, és elolvastam újra, aztán még egyszer és még egyszer.

Nehéz könyv, nemcsak konkrétan a súlyát tekintve, de átvitt értelemben is. Az ember szeme belefacsarodik az olvasásba vagy *olvasásba* (V. T.), és azt hiszi, elgépelt szavakat lát, ám rájön, hogy tévedett, miközben igaza is volt. Vass Tibor egy saját dimenziót teremtett, saját élővilággal és saját nyelvvel, és mindeközben különböző költői szerepeket húz magára, s olykor az imitáló képében mutatkozva elgépelést szimulál. Az olvasónak tehát nincs könnyű dolga, hozzá kell szokatnia szemét a sajátos világ sajátos nyelvezetéhez. A kötet önmagát építi föl. Olykor magáról az írásról kapunk leírást. Arról, hogyan készül a vers: „ki-váltom ezzel a mondattal, ha kész lesz... csak ezen a mondaton legyek túl, / csak még ezen az egyen... csak kéne még pár utolsó szó”.

A szerző spontaneitást imitál: improvizatívnak tűnő verselés, ugyanakkor szembeötlő szerkesztettség és tudatosság. A Vass-dimenzió korábbi alakja is visszatér a sorok közé, a műlovarnó már a nyitányban jelen van. Azonban nem csak ilyesfajta utalásokat találni. A kötet rengeteg allúziót rejt, intertextuális hálója szerteágazó. Már az első oldalakon Vörösmarty *Előszó* című versére asszociálhatunk: „Bőre fehér és hét és réteg és hóhalál”.

A versek állandóan reflektálnak hol a jelenre, hol önmagukra, hol az olvasóra. A nyelvi lelemények tudnak önmagukról, egy-egy sor nemcsak átvitt, de szó szerinti értelemben

véve is az olvasónak szól, például hogy olvasson figyelmesebben, és ne értelmezze félre a szavakat. Mintegy élővé válik a vers, kilép saját kereteiből, és az olvasó intim szférájába ömlik. A kötet hullámszik, időnként hosszú víznyelveken önt ki, máskor rövidre fogja magát, és visszahúzódik. Hígítás és sűrítés. Egy verseskötet általában azt az érzést kelti a közönségében, hogy abban a tökéletesre csiszolt, agyonpróbált és túpontosra szerkesztett művek vannak, amik már makulátlanok, és nem szorulnak javításra. Vass Tibor kötetére nem ez a jellemző. Tudatosan nem ez. Még a versírás azon mozzanatába is betekintést nyerünk, még az ihlet pillanata, az ötlet megszületése, megörökítése is megelevenedik, mintegy önmaga magjába sűrűsödve: „Gyepál, ezt is a fű miatt írom fel krétával az ólajtóra, hogy el ne felejtsem majd ide”.

Az olvasó azon töpreng, vajon nem az orra előtt heverő kötet 178. oldala-e az ólajtó, s hogy vajon ez nem csak egy ötlet, amely még megvalósításra vár? Nem. Itt az ötlet maga a megvalósítás. Ez a fajta formabontó költészet kifejezetten merész. A megütött hangok egyediek, állandóak és mégis folyton változók. Nemcsak a szerkesztettség, a forma, a hang, de a hangulat is hullámszó. Komolyból komolytalanba, letargikusból emelkedettbe, humorból filozofikusba csap át. Hozzám a filozofikusabb hang áll közelebb, amikor a vers egy kérdéskört feszeget és jár körbe, vagy ha nem is egyet, de kérdéseket sorakoztatva épül, s mindig beszippan, odatapaszt a megteremtett atmoszféra kellős közepére. Például a *Nyüzsgő* esetében, ahol az én viszonylagosságát vagy illúzióját járja körül: „Nincs hely nekem a fejemben, kinnrekedtem belőlem”.

Kétféle verselés figyelhető meg a kötetben. Az egyik a hagyományos költészeti konvenciók szerint megírt és vezetett líra, amely teljességgel aláveti magát a sűrítés és szerkesztettség elvének – a mű egészének van konkrét jelentéstartalma; a másik sokkalta elvontabb, szupergroteszk esztétikai minőséggel bíró, dadaista verstestek halmaza, amik teljességgel szembemennek mindennemű költészeti hagyománnyal és törvényszerűséggel, mintegy megcáfolva ezen törvényszerűségek legitimitását. Újszerű az egész, s mindeközben mégis emlékeztető is. Egyrésről erősen szivárog a lapokról az originalitás, másfelől, talán pont az imitálásból eredően, sok költőt és stílust juttat az olvasó eszébe Vass Tibor költészete. A képverselést is elterjesztő neoavantgárd stílus erősen érezhető a műveken. Tandori ujjlenyomat-labirintusa végig tapintható a kötetben. Említettem már a nyitányban megbújó Vörösmartyt, a zárlatban József Attilára bukkanhatunk, a két végpont között pedig mindenre és mindenkire. Kosztolányin keresztül és Arany Jánoson át egészen Weöres Sándorig eljutunk. Ezek a nevek azonban sokszor nem explicit szerepeltetéssel fordulnak meg a Vass-múzeum csarnokában, Weöres Sándor például csak érzékeltetve van jelen. Emlékeztető jelleggel. Nem konkrét intertextualitás történik, hanem a már járatott stílus és hang beemelése a Vass-dimenzióba, vassosítása. „a könyv hétmérföldkő / a kő hétmérföldkönyv / a kő mért földkönyv, / a kő föld, / a könyv kő, / a könyv könyv, / a kő kő”. Ez a stílus és a spontánnak tűnő szószórás Weöres Sándor *Dob és tánc* című versét idézi.

Kétféle lírát látok az *El, Kondor, pláza* kötetben. Az egyik az, amelyet külső versnek neveznék. Ezek a dadaista szószaporítások, melyek félreérthető szóval: látszatversek. Ezek hangulatfestések, látványtervek, szemképrázttatás céljával szolgáló szómágiák, melyek szinte minden esetben kívülről vizsgálják a világot, és felnőttes hangot ütnek meg. A másik verselés az, amit belső versnek keresztelnék. Ezekben egy kislány hangján szólal meg a versbeszélő, és mindig valamilyen belső vívódást, morális dilemmát jár körül. Az érdekességet az adja, hogy míg a hagyományokkal szembemenő, forma- és szabálybontáson alapuló, renitens

líra felnőtt hangon, addig a szabályoknak megfelelő és költészeti hagyományokat követő belső versek fiatal hangon csengenek füleinkbe. Ez az ellentmondás sajátos hangulatot teremt az egész kiállításnak, s ha itt-ott át is csap parodisztikusba, még olyankor is érezni valami megfogalmazhatatlan keserűséget. Csapongó, mint az élet. Abszurd, mint az élet. Változatosságában rejlik az állandósága.

A Vass-versek főként a hang-, hangulat- és stílusingadozásoktól válnak igazán emberivé és olvasóközelivé. Ez a kötet kék, mint a zöldből kivont sárga, ez a kötet szín, ez a kötet kavalád, ez a kötet káosz és rend, ez az egy, ez a mind, ez az én, ez a te, ez a költészet gyakorlata és elmélete. Az olvasó látogatóvá válik, a kötet kinyitásával belép a Vass-múzeum nyúlüregébe, hogy látomásokba, hallucinációkba és fantazmagóriákba öltöztetve közelebb kerüljön a meztelen valósághoz.

BALOGH RÉKA

SOKARCÚ JÁNOS

Benedek Szabolcs: Kádár hét napja. Helikon, Bp., 2018

Benedek Szabolcs legújabb regénye, a *Kádár hét napja* hamar zavarba ejt. Ehhez önmagában nem elég a merész témaválasztás – a huszadik századi magyar történelem egyik legambivalensebb alakjának központba állítása (ami nem példa nélküli, gondolhatunk itt Csaplár Vilmos *Igazságos Kádár Jánosára*). Benedek Szabolcs regényében ott lihegünk Kádár nyakában, halljuk minden gondolatát, látjuk legintimebb pillanatait, érezzük a lábszagát – olyan részletekbe nyerünk betekintést, amelyekről feljegyzés még egy orwelli diktatúrában sem születhetett volna. Mindeközben az íróra jellemző sebészi precizitással és korhűséggel tárlt valós történelmi eseményeket követjük – főként 1956 novemberének első hetét. Így hatványozottan jelentkezik a történelmi regény műfajából adódó kérdés: fiktív karakterként vagy történelmi személyként tekintünk-e Kádárra?

Akárhogy döntsünk (leginkább a két olvasat közötti lavírozás felé sodor a könyv), egy komplex és emberi Kádárral van dolgunk, akinek sem jellemét, sem megítélését nem akarja tálcán átnyújtani a regény. Kádár, vagy ha már ilyen közeli viszonyba kerülünk, János főhősségét viszont nem nehéz elfogadni, az akkurátusan induló történetből egyre inkább egy lényegében intelligens és jó szándékú, ám gyarló ember alakja bontakozik ki, akivel könnyű szimpatizálni.

A történet gerincét adó hét napban a negyvennégy éves, józan, megfontolt és elcsigázott politikussal találkozunk, aki lépcsőről lépésre szembesül az októberi forradalmat követő eseményekkel, a szovjet vezetés szándékaival. Az állandó bizonytalanságban, miközben hol Moszkvába, hol Szolnokra hurcolásszák, legjobb belátása szerint igyekszik hatással lenni a leginkább nélküle hömpölygő eseményekre. Kádár gondolatai és környezete aprólékos részletességgel rajzolódnak ki, az idő pedig

a történelmi események súlyához lassul. Ez a tempó legkevésbé sem lesz unalmas, Kádárral együtt feszülten figyelünk, értelmezzük a legapróbb mozzanatokot, a kiégő villanykörtét, a csendek hosszát, mérleljük a lehetőségeket, találjuk a következő lépést (hiába tudjuk a történet végét). A lelkiállapotot a testbeszéd is tükrözi, hol akaratlan, hol kimért gesztusok igyekeznek visszaadni a biztonságérzetet. Szinte filmes jelenetként elevenedik meg például a kabátját védekezőn összehúzó férfi vagy a füstbe vesző arc.

A természetessé váló létbizonytalanság, a sorsdöntő eseményekkel járó emelkedett hangulat és a patetikusnak tűnő hétköznapi gondolatok mesterien váltakoznak vagy épp folynak teljesen egymásba. Érzékelhető, hogy a történelem egyszerű jelen volt valamikor, és egy adott pillanatban a gyomorkorgásnak ugyanúgy létjogosultsága van, mint a szovjet bevonulás elleni megfontolt kiállásnak. Ehhez méltóan a legizgalmasabb eszmefuttatások egyikében Kádár a saját lábszagára és az új cipőjére reflektál, a másokban pedig a szovjet hadműveletekre, a kinevezésére, a haza eldőlé sorsára. *„Fintorgott. A lábának meg a cipőnek érezhetően szaga volt. Talán a szovjet elvtársaknak is föltűnt, ezért érkezett menet közben, az eddigiek kiegészítéseként a vadonatúj cipő. Mindenképpen célszerű tehát a holnapot az új cipővel kezdeni. Kérdés, mit kezdjen a másikkal. [...] A fintor után vágott egy grimaszt. Mintha az lenne a legfontosabb, hogy mi lesz az átizzadt lábbelijével, miközben rövidesen ennél sokkal súlyosabb dolgok dőlhetnek el. Na de – fűzte tovább a gondolatmenetet – a cipő kérdésére legalább van némi ráhatása. A többire nem föltétlenül.”*

A Kádár-kép teljességéhez a fő szálát meg-megszakító visszaemlékezések szintén hozzátartoznak. A néha erőltetett asszociációval elindított elágazások egyszerre zökkentenek ki a regény jelenéből és adnak hozzá annak megértéséhez. A helyenként hangulatlazító, más-hol komor flashbackek a Kádárrá váló Csermanek (helyenként Lupták) más-más aspektusát mutatják be, helyezik új megvilágításba. A gyermekkor mélyszegénysége és az azzal járó viszontagságok megalapozzák a kommunizmus eszméjébe vetett szilárd hitet. A realista elbeszélésmódon halványan átütnek a már-már népmesei fordulatok: a szegényregény próbatételek árán királyfi (ez esetben pártfunkcionárius) lesz, aki drága kocsin, szép ruhában tér vissza nyomorúságban tengődő, kétkedő anyjához. Más-hol az anya iránti feltétlen szeretet, Kádár igazi megbocsátó jóságának megtestesülése a barátnők irányából nézve tetteszaságként hat. Az illegalitás ideje hol a börtönbéli, bőrünkön érezhető megpróbáltatásokról, hol a ravaszdi leleményességről szól. A soknevű (és -arcú) János máskor amolyan magyar James Bondként tűnik föl, hogy az elbeszélés gyorsan a kémtörténet paródiájába csapjon át. Egy lektűrös románc kétségeket ébreszt az írói figyelemmel és fegyelemmel kapcsolatban: a tavasz dalra kel a szívekben, és „két mezítelen test összetapad”, mígnem egy fanyar fordulat ellensúlyozza a fejezetnyi cukormázt.

Benedek Szabolcs Umberto Ecora emlékeztető módon játszik a műfajokkal, a beszéd-móddal, a történelemmel (annak továbbra is hű követése mellett), kicsit az olvasóval, miközben a regény főhőse végig egy összességében konzisztens Kádár marad. Ez a játék viszont nem öncélú, hiszen puzzle-darabról puzzle-darabra áll belőle össze egy épp annyira koherens, kerek és hiteles karakter, mint amennyire az egy emberi lénytől elvárható. A múlt egyesén tált foszlányaiból és az 1956. novemberi hullámozó gondolatokból megértjük hősünk döntéseit, de azok és maga az ember megítélése ránk marad.

Az előzmények változatos ábrázolása megalapozza a szovjet választást, és előrevetíti a regényből már kimaradó vezérképet. A visszaemlékezésekben ott csíráznak a múltból szöhe-

tó mítoszok, a felvázolt karakterjegyekből megalkotható a nép- és emberközeli, szerethető, atyai vezető, aki a Rákosi-korszak hibáinak korrigálásához szükséges. A valódi Kádár emberi mivoltából fakadó gyenge pontok pedig biztosítják az együttműködést, a kontrollálhatóságot és ezzel a választás sikerét.

Az aprólékos Kádár-ábrázolás mellett törvényszerűen kevesebb figyelem és dimenzió jut egy-egy mellékszereplőre, de a reflektorfény hiányától senki sem lesz elnagyolt. A felhozatal változatos, a regényben hemzsegnek az ismert alakok, akiknek egy-egy megnyilvánulása, a felvillantott ellentétek, megszellőztetett pletykák ingyencéggként szolgálhatnak azoknak, akiket a történelmi téma vonzott a kötethez. De szerencsére ez megint csak egy ecói összekacsintás a nagyobb háttértudással rendelkező olvasókkal, ennek hiányában is élvezhető, érthető és értelmezhető marad a regény. A szöveg bátran nyúl ezekhez a karakterekhez, nem fél mozgatni, beszéltetni őket, az író éppúgy nem illetődik meg Tito szerepeltetésétől, mint Hruscsovétól. Igen izgalmas színfolt például Brezsnyev, akinek néhány figyelmessége megnyugtatóan hat az idegekre, markáns szemöldöke pedig komikus enyhülést hoz egy-egy feszült pillanatban. A leginkább egyoldalúra talán a „malacszerű” Rákosi sikeredett, aki maga a megtestesült rosszindulat, de Kádár és más elvtársak hozzá fűződő viszonya változatossá, izgalmassá teszi a karaktert. Az egy-egy háttérbeli megmozdulásból méltó társként megrajzolt Kádárné ugyancsak említést érdemel.

Figyelni viszont mindenkire érdemes, mert a névtelen kínai fogadóbizottság tagjai is szolgálhatnak szócsóként, bárki elindíthat egy meghatározó gondolatfolyamot, vagy pusztán létükkel tovább árnyalják Kádár alakját. Ilyen például Bata, de még inkább egy maroknyi Szolnokon tanyázó elvtárs, akik kontrasztként jelennek meg a kommunizmusba vetett őszinte, de bigott hitükkel, szüklátókörségükkel. Látjuk, hogy hozzáállásából fakadóan ki hogyan értelmezi a valóságot, alakítja, torzítja, használja ugyanazt az eszmét.

A karakterekhez és Kádár gondolataihoz hasonlóan az elbeszélésre is a megfontolt kavalkád jellemző. A történet gerincét adó szövegrészekben és Kádár megnyilvánulásaiban általában a mindenre kiterjedő figyelem és higgadság a meghatározó. Jánosunk még a megszólításokon is töpreng, ha kell, szóválasztásait átrágja, módosítja, tompítja. A történelmileg jelentős Kádár-beszédek felépítettek, kimunkáltak. Az egyébként viszont csapongó gondolatok ezerfelé terelik a témát és a hangulatot. A giccstől hemzsegő szerelmes fejezet békében megfér az abszurd fordulatokkal és a hétköznapi elmélkedéssel. Frappáns hasonlatok, olvasás után is munkálkodó eszme-futtatások, tételmondatok, felismerések a legváratlanabb helyeken bukannak fel, és simulnak természetesen a szövegbe. A történetmesélés úgy akkurátus, hogy közben magával sodor. Az esetlegességérzés mellett – néhány közhelyesebb megnyilvánulást, a kellesténél gyakrabban ismételt motívumot és túlmunkált mondatot leszámítva – a szöveg megbonthatatlan egészzé formálódik.

A keletkező egész pedig egy ambivalens megítélésű történelmi személy alapos védőbeszéde. Az ügyvéd feltárja Kádár János múltját, karakterrajzot épít annak minden ága-bogával, bemutatja az enyhítő körülményeket, a motivációt. De a bíró szerepét szerencsére nem vállalja fel. Főhősünk viszont túlmutat a történelmi dilemmán. Annak manifesztuma lesz, hogy emberi kezekben őszinte hit, jó szándék és értelem mellett is meddig juthat egy eszme, ha az eszme követőinek nagy részéből egyik-másik összetevő hiányzik.

ÁRNYÉKBAN I., VÖRÖSKRÉTA, PAPÍR, 25x35 CM

SZERZŐINK

ACZÉL GÉZA (Ajak, 1947): költő, irodalomtörténész, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *(szino)lira 2.– torzósztár* (2018).

ÁFRA JÁNOS (Hajdúböszörmény, 1987): költő, szerkesztő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Rítus* (2017).

ATLASZ GÁBOR (Szeged, 1966): festő- és pantomimművész, mozgásszínházi író-rendező.

AYHAN GÖKHAN (Bp., 1986): költő, újságíró. Legutóbbi kötete: *János és János* (2013).

BALÁSSY FANNI (Gyula, 1998): író, az ELTE magyar–olasz szakos hallgatója.

BALOGH RÉKA (Jászberény, 1990): kritikus, szövegíró.

BORSIK MIKLÓS (Bp., 1986): költő, szerkesztő.

EGRESSY ZOLTÁN (Bp., 1967): író, költő, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Júlialepke* (2017).

FALCSIK MARI (Bp., 1956): költő. Legutóbbi kötete: *Nőket néző képek* (2013).

FENYVESI OTTÓ (Moholgunaras, 1954): költő, esszéista. Legújabb kötete: *Halott vajdaságiakat olvasva* (2017).

FILIP TAMÁS (Bp., 1960): költő. Legutóbbi kötete: *Tejút nappal* (2017).

GRÁF DÓRA (Bp., 1993): képzőművész, grafikus, költő.

GYÓRFI VIKTÓRIA (Bp., 1975): prózát és lírát is ír.

HAÁSZ JÁNOS (Gyula, 1974): költő, író, újságíró. Legutóbbi kötete: *Felnőtteknek nem* (2017).

HÁY JÁNOS (Vámosmikola, 1960): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Az öregté felé* (2017).

HIDAS JUDIT (Bp. 1976): író, szerkesztő, újságíró. Legutóbbi kötete: *Seb* (2016).

IRLANDA KRISTÓF (Miskolc, 1996): költő, slammer, kritikus, a Miskolci Egyetem hallgatója.

JÓNÁS TAMÁS (Ózd, 1973): költő, író. Legutóbbi verseskötete: *Törzs* (2016).

KISS LÁSZLÓ (Gyula, 1976): író, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Ki mondta, hogy jó volt* (2015).

LANCZKOR GÁBOR (Székesfehérvár, 1981): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Tájszabott színház* (2017).

LAPIS JÓZSEF (Sárospatak, 1981): irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. Kötete: *Líra 2.0: Közéltések a kortárs magyar költészethez* (2014).

LUKÁCS FLÓRA (Bp., 1994): költő.

MARKÓ BÉLA (Kézdivásárhely, 1951): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Bocsáss meg, Ginsberg* (2018).

MOLNÁR BRIGITTA (Nyíregyháza, 1992): költő.

NOVÁK ZSÜLIET (Mezőtúr, 1983): író, újságíró. Kötete: *Disznó vallomások* (2014).

PÉCSI GYÖRGYI (Zalaszentgrót, 1958): irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Írások és olvasások* (2011).

SERFŐZŐ SIMON (Zagyvarékas, 1942): költő, író. Legutóbbi kötete: *Semmi sem úgy van* (2014).

SIMON FERENC (Hódmezővásárhely, 1961): kritikus, az Eső szerkesztőbizottságának tagja.

TÉREY JÁNOS (Debrecen, 1970): költő, író, drámaíró, műfordító. Legutóbbi kötete: *Káli holtak* (2018).

TÓTH VIVIEN (Bp., 1994): költő, író.

TOROCZKAY ANDRÁS: (Bp., 1981): író, újságíró, kritikus. Legutóbbi verseskötete: *A labirintusból haza* (2015).

TOTTH BENEDEK (Kaposvár, 1977): író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Az utolsó utáni háború* (2017).

TURCZI ISTVÁN (Tata, 1957): költő, műfordító, drámaíró, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Szeresd a vándort* (2018).

TURI TÍMEA (Makó, 1984): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Anna visszafordul* (2017).

VASS NORBERT (Kaposvár, 1985): író, kritikus, szerkesztő, wannabe punk. Legutóbbi kötete: *Hallgat* (2016).

VASS TIBOR (Miskolc, 1968): költő, képzőművész, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *El, Kondor, pláza* (2018).

VÖRÖS ISTVÁN (Bp., 1964): költő, író, irodalomtörténész, esszéista. Legutóbbi kötete: *Thomas Mann kabátja* (2017).

ZELK ZOLTÁN (Érmihályfalva, 1906 – Bp., 1981): költő, író.

JÚDÁS TÖRTÉNET II.
OLAJ, ARANYOZÁS, FATÁBLÁN, 50 CM x 55 CM

AZ ESŐ MEGJELENÉSÉT
TÁMOGATJA:

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

SZOLNOK MEGYEI JOGÚ VÁROS
ÖNKORMÁNYZATA

ABA-NOVÁK AGÓRA
KULTURÁLIS KÖZPONT
SZOLNOK

500 FT

